

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOĢIJAS UN MĀKSLAS
FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

**Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi B. Bērziņa glezniecībā un
to iepazīšana nodarbībās mākslas skolas 5. klasē**
DIPLOMDARBS

Autore: **Larisa, Zariņa**

Studenta apliecības Nr.: lz07066

Darba vadītājs: Mg. art., Ingrīda Irbe

RĪGA 2018

ANOTĀCIJA

Diplomdarba “Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi B. Bērziņa glezniecībā un to iepazīšana nodarbībās mākslas skolas 5. klasē” mērķis ir izpētīt B. Bērziņa mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus viņa spilgtākajos glezniecības periodos un to izmantošanas iespējas mākslas skolā gleznošanas nodarbībās 5. klasē. Lai sasniegtu mērķi tiek izvirzīti uzdevumi, kuru ietvaros autore pēta un apraksta B. Bērziņa spilgtāko glezniecības periodu mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, jaunāko pusaudžu vecuma īpatnības, veic Profesionālās ievirzes izglītības programmas Vizuāli plastiskā māksla mācību priekšmeta Gleznošana vadlīniju izpēti, izstrādā un realizē uzdevumu kopu, kā arī analizē un apkopo pedagoģiskajā izmēģinājuma darbībā iegūtos rezultātus.

Diplomdarba nobeigumā var iepazīties ar pētījuma rezultātiem, secinājumiem un gūtajām atziņām. Pielikumā iekļauti uzskates materiāli – mākslinieka darbu reprodukcijas, darba lapas, izstrādātā uzdevumu kopa, vērtēšanas sistēmas tabulas, audzēkņu darbu attēli.

Atslēgvārdi: Boriss Bērziņš, glezniecība, krāsa, radošais darbs.

ANNOTATION

The aim of the diploma work “Artistic means of expression in B. Berzins painting and its introduction in the Art school class 5” is to reasearch B. Berzins artistic means expressions in his most brilliant painting periods and and its possible application in art school painting classes in class 5. To achieve a goal there is set of tasks where the author studies and describes B. Berzins artistic expressions of the brightest painting periods, the characteristics of the youngest teenagers, study guidelines of Professional orientation education programm Visually plastic art study subject Painting, develops and implements a set of tasks, analyzes and summarizes the results obtained in the pedagogical trial.

In the end of diploma work you may get acquainted with the results of the study, conclusions and lessons learned. Attached review materials - reproductions of the artist's works, worksheets, a set of developed tasks, evaluation tables, pictures of student works.

Key words: Boriss Berzins, painting, color, creative work.

SATURS

Ievads	5
1. Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojums B. Bērziņa glezniecībā	7
2. Pusaudžu vecumposma īpatnību ievērošana pedagoģiskajā procesā	16
3. Uzdevumu kopa gleznošanas nodarbībām 5. klasē	22
3.1 Uzdevumu kopas raksturojums	22
3.2 Uzdevumu kopas realizācijai izmantotās mācību metodes	25
3.3 Uzdevumu kopas aprobācija	28
3.4 Audzēkņu darbu vērtēšanas principi	38
3.5 Mācību procesa un audzēkņu rezultātu izvērtējums	43
Rezultāti	49
Secinājumi	50
Izmantotā literatūra un avoti	52
Pielikumi	54

IEVADS

Boriss Bērziņš (1930 – 2002) ir viens no redzamākajiem Latvijas māksliniekiem 20. gadsimta otrajā pusē. Autoritāte ne tikai oficiālajā vidē, bet arī kolēģu vidū. Visā savas dzīves garumā mērķtiecīgi risinājis paša izvirzītos uzdevumus, vērojis dzīvi un mākslu, domājis, vērtējis un gleznojis. Saskaņā ar gleznotāja testamentu, Latvijas Nacionālais mākslas muzejs saņēmis mantojumā visu viņa radošo darbu kolekciju. Šobrīd pastāvīgajā ekspozīcijā apskatāmas četras mākslinieka gleznas. Viena no tām, “Mākslinieks un modelis” (1985) iekļauta Latvijas kultūras kanona Vizuālās mākslas vērtību sarakstā. B. Bērziņa bagātīgais darbu klāsts sniedz pārlicinošu priekšstatu par mākslinieka ražīgā mūža veikumu, spilgti parāda viņa pasaules uztveres un mākslinieciskās domāšanas savdabību.

B. Bērziņa izstāžu kuratore G. Cēbere raksta – B. Bērziņš uzskatīja, ka mākslā ir patiesības, kas nenoveco, un viņš nemeklēja speciālas tēmas un modeļus, bet veidoja pozitīvas ironijas piesātinātas kompozīcijas, it kā vienlaicīgi sacerot un attīstot sižetus, kas atklāj mākslinieka tēlaino domāšanu un netradicionālo pasaules redzējumu – tā ir dzīve ap mums, kuras centrā ir cilvēks kā mākslinieka nozīmīgākais intereses un izpētes avots. Viņa redzējums uz pasauli sev apkārt liek apbrīnot fantastisko zīmētāja talantu un pilnībā ierauj mākslinieka tēmu un tēlu pasaulē. Darbi izpildīti dažādās tehnikās – eļļas un akvareļa gleznojumi; kolāžas; zīmuļa, ogles, spalvu un tušu, lodīšu pildspalvu darbi izsmēloši atklāj autora domāšanas īpatnības un pacietīgo darbu.

Mākslas skolā mācību priekšmeta Gleznošana mērķis ir attīstīt audzēkņu spēju saskatīt gleznieciskās kvalitātes dabā un apkārtējā kultūrvidē, apgūt glezniecības pamatprincipus un izmantot tos radošajā pašizpaušmē un pasaules izzināšanā. Lai šo mērķi sasniegtu, audzēkņi iepazīst glezniecību kā vienu no kultūras vērtībām, apgūst glezniecības izteiksmes līdzekļus, tehnikas, paņēmienus, iepazīstot dažādu laiku un stilu mākslas darbus un B. Bērziņš ir viens no redzamākajiem un interesantākajiem Latvijas mākslas pārstāvjiem. Tādējādi audzēkņi izkopj arī spēju izstrādāt paši savas glezniecības darbu idejas, tās īstenot un izvērtēt. Pusaudžu vecumposma īpatnības aktualizē vēlmi pēc reālisma. Šī attieksme pastiprina nepieciešamību pēc diskusijām - kas mākslā ir labs, vai reāls attēlojums var būt vienīgais mākslas mērķis.

Darbs sastāv no trīs daļām. Pirmajā nodaļā autore apraksta B. Bērziņa mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus katrā no trim spilgtākajiem viņa glezniecības periodiem. Otrajā nodaļā tiek apskatītas vecumposma īpatnības, analizējot pedagoģisko un psiholoģisko literatūru saistībā ar autores pētījuma bāzi. Trešajā daļā tiek aprakstīta uzdevumu kopas izveide un tās realizācija mākslas skolas 5. klasē.

Pētījuma mērķis:

Izpētīt mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojumu B. Bērziņa glezniecībā un to izmantošanas iespējas gleznošanas nodarbībās mākslas skolas 5. klasē.

Uzdevumi:

1. Iepazīties ar māksliniecisko izteiksmes līdzekļu lietojumu B. Bērziņa glezniecībā;
2. Iepazīties ar vecumposma īpatnībām;
3. Izstrādāt uzdevumu kopu atbilstoši vecumposmam un profesionālās ievirzes izglītības programmas Vizuāli plastiskā mākslas mācību priekšmeta programmas Gleznošanā vadlīnijām;
4. Iepazīties ar mācību metodēm un izvēlēties piemērotākās;
5. Realizēt uzdevumu kopu mākslas skolas 5. klasē gleznošanas nodarbībās.

Metodes:

- Mākslas, pedagogijas un psiholoģiskās literatūras izpēte;
- Pedagoģiskā novērošana;
- Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība;
- Audzēkņu darbu analīze;

Pētījuma bāze: Ventpils novada Ugāles Mūzikas un mākslas skolas programmas Vizuāli plastiskā māksla seši 5. klases audzēkņi.

1. MĀKSLINIECISKĀS IZTEIKSMES LĪDZEKĻU LIETOJUMS B. BĒRZIŅA GLEZniecībā

Boriss Bērziņš – gleznotājs, grafiķis, zīmētājs, pedagogs - dzimis 1930. gada 7. oktobrī Rīgā. Savu bērnību mākslinieks pavada daudznacionālajā Rīgas Maskavas priekšpilsētā. Jau agrā bērnībā tēvs pamana dēla zīmētprieku, un no sīklietu tirgus sāk nest mājās mākslas grāmatas un žurnālus, vēlāk arī visdažādākos gleznu rāmjus. Zēns to visu ar aizrautību pēta, brīvi, bez jebkādiem ierobežojumiem, kopē darbus un tos interpretē. Tikpat neizdzēšami iespaidi bērnībā gūti no abām vecmāmiņām – tēva māte ir luterāņu ticības bet mātes māte - vecticībniiece. Abas zēnu ņem līdzī uz diezgan dažādajām baznīcām, un, tā kā runātais zēnu neinteresē, viņš pēta redzamo. Šeit gūtajos iespaidos meklējams aizsākums domai par zelta izmantojumu glezniecībā. Pēc kara Boriss apmeklē Rīgas pils zīmēšanas pulciņu, vēlāk seko mācības Rīgas Jāņa Rozentāla mākslas vidusskolas dekoratoru nodaļā (1947.- 1952.) un Latvijas Valsts Mākslas akadēmijā (1952. - 1959.). Tieši Jāņa Rozentāla mākslas vidusskolā bērnības ikonogrāfijas iespaidi iegūst praktisku nokrāsu – te tiek pamatīgi apgūtas prasmes strādāt ar visdažādākajiem materiāliem. Mākslas akadēmiju B. Bērziņš beidz ar diplomdarbu „Plostnieki” pie E. Kalniņa. Šis ir laiks, kad B. Bērziņš par mākslu sāk domāt ne tikai kā par amatu.

No 1961. gada B. Bērziņš ir Latvijas Mākslinieku savienības biedrs, no 1963. gada - LMA paniedzējs, no 1977. gada - docents, no 1986. gada - profesors. 1988. gadā pārņem no E. Kalniņa un vada PSRS Mākslas akadēmijas Glezniecības radošo darbnīcu. 1964. gadā B. Bērziņu ievēl par Latvijas Zinātņu akadēmijas goda locekli. Viņš ir Triju Zvaigžņu ordeņa kavalieris, Spīdolas balvas ieguvējs par mūža ieguldījumu mākslā, Valsts kultūrkapitāla fonda mūža stipendiāts.

2002. gadā ar testamentu visus savus darbus B. Bērziņš novēl Latvijas Nacionālajam mākslas muzejam. (3.2., 4.2.)

J. Baltinavietis par B. Bērziņu veltījumā viņa 50. gadu jubilejai raksta – „B. Bērziņš ir mūsu gleznotāju (glezniecības) karalis, tā viņu it kā pa jokam, bet tomēr visā nopietnībā dēvē jaunāki kolēģi.” (2.1.)

Gleznotājs, pārsteidzoši spēcīgi un krasi mainot savu gleznu vizuālos izteiksmes līdzekļus, dziļākajā būtībā paliek nemainīgs. Nemainīgs ir viņa reālistiskais dabas skatījums un attieksme pret attēlojamo. Mainīga ir nemitīga cenšanās atrast arvien spēcīgāku izteiksmi, vēlēšanās padziļināt, darīt emocionālāku gan katru gleznas detaļu, gan arī gleznas mākslinecisko tēlu kopumā. Lai to panāktu, mākslinieks katrā savas daiļrades posmā meklē

jaunus izteiksmes līdzekļus. B. Bērziņš ir izcils zīmētājs. Mākslinieks līdz ievērojamai pilnībai izkopies līniju plastiskumu, iluzoru apjomīgumu, ko tālāk viņš izmanto glezniecībā. Laika gaitā gleznotājs arvien vairāk atsakās no grafiskās līnijas. Uzsvērta zīmējuma vietā stājas padziļināts gleznieciskums, un skatītājs jo vairāk jūt kopīgo noskaņu. Savukārt, gleznās, kurās mākslinieks grib uzsvērt skarbumu, spēku, viņš līniju izmanto pat pastiprināti („Rudens laši”, „Zvejnieces”). Kā vienā tā otrā gadījumā, mākslinieks daudz domā par kolorīta problēmām un krāsu triepiena nozīmīgumu. Sešdesmito gadu otrajā pusē nāk pāreja no liriskām noskaņām uz dinamiskām. Mākslinieks lieto pastozus triepienus, krāsu uzlikumu no tūbiņas, tiecas pēc krāsu intensitātes. Lai radītu lielāku ekspresiju, blakus zilajam liek sarkano, līdzās dzeltenajam liek liesmot sarkanajam („Zvejnieku osta”, „Laivu darvošana”, „Zvejnieku sievas”). Izmēlis visas šīs iespējas, mākslinieks nonāk pie jaunas pakāpes savā daiļradē. Mīnot nevis tēmu, bet attieksmi pret tēmu, viņš atkal runā ar citiem paņēmieniem - liek darbiem izstarot zeltainu mirdzumu, kas sasaucas ar vecmeistaru audekliem. Un, lai gan atkal neierasts, tas tomēr ir B. Bērziņš ar savu mieru, pietāti pret lietām, ar zīmējuma skaidrību un līdzsvaru.(2.2.)

B. Bērziņš pats, iekārtojot savu visplašāko laika izvērsumā personālizstādi 1998. gadā, par sevi saka: „Laikam taisnība ir – cilvēks nevar tā sadalīties, ka viņu vairs nevar pazīt.” Un turpina: „Jocīgi, es domāju, ka tie nepadērēs. Velns viņu zina, vai tā telpa ir vainīga, vai – nekas nelec ārā. Viss ir mierīgi, kaut gan starp vienu darbu un otru ir pat piecdesmit gadu. Nāvīgi dīvaini! Piemēram, tūbiņu periods, kad spiedu tīras krāsas ārā, tad pārgāju uz brūno, tad uz zeltu un melno. Viss sēž, nu!” (2.3.)

Šo, paša mākslinieka ieskicēto periodizāciju, autore turpmāk izmantos savā darbā.

B. Bērziņa „Tūbiņu periods”.

Pirmais radikālais solis krāsu lietojuma aspektā ir tūbiņu periods, kad mākslinieks krāsu biežā slānī tieši no tūbiņām klāj uz audekla vai kartona, ritmizēti sekojot ģeometrizētu formu laukumiem, kas pateicīgi veido ainavu plānus, kāpu paugurus, koku un ēku formas utt. B. Bērziņš demonstrē spilgtu, tīru, dekoratīvi ekspresīvu krāsu kombinācijas. Kompozīcijas šai laika posmā pakļautas tikai un vienīgi krāsu attiecībām. Tomēr rezultāts ir arī žanriski iespaidīgs – kompozīcija ar siļķu sālītājām pieskaitāma spožākajām 60. gadu figurālajām kompozīcijām („Zvejnieku osta”, 1966). Ļoti spēcīgo gleznotāja temperamentu apliecina gan kontrastējošu spektra krāsu intensitātes un triepiena ekspresija. (1.12.)

Krāsas materialitāte tūbiņu periodā parādās tieši – no tūbiņām izspiestās, nesajauktās krāsvielas svītras savstarpējā laukumu sakārtojumā pārvēršas gluži reāli uztverama ainavā. Tā ir dekoratīvas ekspresijas pilna telpiska ilūzija. (3.3.)

Tūbiņu perioda darbos, mākslinieks pārbauda Vinsenta van Goga un mūsu pašu Voldemāra Zeltiņa gleznošanas paņēmienus. Darbā „Rudens” krāsas ritmiski spiestas tieši no

tūbiņas, veidojot kompozīciju, kurā valda rudenīgi raibs, piesātināts kolorīts. Tā saucamie Tūbiņu darbi, atšķirībā no B. Bērziņa citu periodu darbiem, ir gleznoti ļoti ātri – vienā rāvienā. Katru dienu 100 štrihi – kā fizikultūra. (1.13.)

„Bērziņš arvien ir un paliek Bērziņš! Jo arī bērnu dienu ainavā ar zaļo pakalnu un brūno ceļa līkumu (1938) vai sarkanīgajā torsā (bez datējuma) raksturīga jau nojaušama bērziņiski apvienotā, sīkumos nesadalītā forma un līnija, kas aprises un arī plastiku uzbur drošā slaida loka vilcienā. Košums gan žilbina ainavā un ziedu pušķī, kad sarkanais, zilais, zaļais, baltais, dzeltenais plastiskās „desiņās” vai treknos punktos izspiests no tūbiņas tieši uz gleznas plaknes, taču kopformas būvējums, vienalga, ir vispārināts un pamatīgs, bet virsmas cilniskumā, šķiet, tieši tad pirmoreiz uzvirmo dziļi iekšēji motivētā vajadzība krāsas spēkam likt klāt vienlīdz stipru faktūras izteiksmību.” (2.3.)

Šī perioda mākslinieka darbiem raksturīga krāsu uzlikšana tieši no tūbiņas, tīru krāsu klājums. Tas reizēm ir arī vienīgais krāsas uzlikšanas veids, kas tomēr visbiežāk variējas ar uzklātiem un ieberzētiem krāsas laukumiem. Darbiem raksturīgs lineārs triepiens un bieza faktūra. (1.11.)

Šādi iztrakojies ar tīro krāsu saspēlēm un piespiedis arī mākslas dzīvi vadošās institūcijas pieņemt sevi tādu, kāds viņš ir, kā arī atstājis jūtamu iespaidu kolēģu prātos un darbos, mākslinieks krasi maina interešu virzienu. (1.13.)

„Bērziņa Brūnais” periods.

Arī nākamajā dekadē mākslinieku vēl arvien interesē krāsa, forma un plakne, taču tagad tās ir vienas krāsas, galvenokārt brūnās vai dzeltenās modulācijas plaknē, spēlējoties ar kubisma iecienīto mūzikas instrumentu – ģitāras, vijoles, mandolīnas formām. Tāpat tiek izmantots kubistiem raksturīgais tondo formāts gleznas kompozīcijas iekšienē. (1.13.)

Šis radikālais solis atkal tiek sperts tieši krāsas izmantojuma virzienā. Lai atbrīvotos no paša izpratnē tomēr pārāk tiešās van Goga ietekmes, B. Bērziņš 60.-70. gadu mijā pēkšņi sāk gleznot pilnībā visu līdzšinējo šķietami noliedzošas kompozīcijas, kurām izvēlas ar vienu krāsu gludi klātu, monolītu, ļoti mierīgu plakni. Šeit iezīmējas tikko manāmu tonālu attiecību sadalīti laukumi, veidojot arī bieži vien izteiktu kontūrlīniju. „Tie ir kluso dabu – galvenokārt mūzikas instrumentu – gleznojumi. Brūnā krāsa te uzplaukst visā krāšņumā, kļūstot pat par jēdzienisku tēlu: „Bērziņa Brūnais”. Paša meistara atmiņā „pirmais brūnais bija galds, tad bija ģitāra un pirts un tad arī cūkas galva.”.. Šie sākotnēji visus tik ļoti šokejošie kluso dabu gleznojumi, kuros krāsas vienmērīgā klājuma radītā gleznas virsma pievelk ar jutekliski piepildītu, smalki niansētu attiecību stāstu, reizē ir vēstījums par izvēlēta priekšmeta materialitātes substanci, kas sevī ietver arī tās garīgo virsvērtību. Fascinējoši skaistās brūnā un dzeltenā nokrāsas savstarpēji smalkā laukumu saspēlē it kā izgrūž no sevis mūzikas instrumentu – vijoļu, mandolīnas, ģitāras

– plānē izplātās formas, kam dažkārt pievienojas arī paletes raksturīgās aprises. Mūzikas skanīgums pārvērsts instrumenta materialitātes izgaršojumā, pētot vispirms jau tēva bieži spēlēto ģitāru, bet vēlāk - vecākā kolēģa gleznotāja un vijolmeistara Alekasndra Zviedra skapja saturu, priecājoties par lakas toņiem un nelakotā koka pašvērtīgo skaistumu, kas ietverts gleznojuma tonaitātes niansējumā. Krāsas klājums var būt biezs, daudzkārt lazēts, beidzot līdzīgs jau stiklveidīgi cietai vai medaini plūstošai virsmai, bet var palikt samtaini maigs, vai tikai fonu, virsmas gruntējumu viegli sedzošs, atklājot dēļu, finiera vai kartona faktūru. Sižets, stāsts uz tā var risināties kā tonālu laukumu kontrasta vai kontūrlīnijas nests zīmējums.” (1.12.28. lpp.)

Pats mākslinieks izsakās: „Ar mūzikas instrumentiem es nošāvu divus riktīgus zaķus. Man patīk vijole, tas, ka tas ir koks un lakota. Brūngani dzeltenīgs, dzintara krāsā. Tumšāks, gandrīz melns. Lakots. Laka piešķir krāsai dziļumu. Skaistu faktūru. Es izmantoju vijoli, virsmu, koka ilūziju, lai gleznotu tā, kā vijole tiek uzbūvēta. Visa bilde ir lakota – blīva, gluda. Tanī pašā laikā viņa atgādina iegleznotu vijoli – tā arī ir lakota. Es negleznoju atsevišķi vijoli. Visa gleznas virsma no rāmja līdz rāmim ir kā vijole. Bilde virsma tev jau atgādina mūzikas instrumentu.” (1.12.33. lpp.)

Brūnas ģitāras, mandolīnas un vijoles uz saviem brūnajiem foniem atskaņo daudz balsīgu mūzikas meistardarbu, liekot novērtēt un apjaust krāsas pārtapšanas brīnumu citā matērijā. Ģitāru līdzienajos, ar kontūru vai vieglu plaknes plastikas maiņu atdalītajos brūnajos krāsu laukumos valda materialitātes ilūzija, koksnes, vēl vairāk – mūzikas instrumenta sarežģītā tapšanas ceļa, ilgās kalpošanas skaņai, daudzo roku pieskāriena, skaņu vibrācijas – apgarotas lietas materialitāte. (3.3.)

Ivars Runkovskis par mākslinieka darbu „Cūku bēres” raksta: “Brūno toņu salikums, zeltainums, zaļgana atblāzma. Visdažādāko faktūru bagātība .. krāsas, kompozīcija un līniju ritmika, viss veselums, ko uzcēlis mākslinieks, sekojot savai izjūtai – ir enerģētiskais centrs, kas spēj papildināt jēdzienus, raisīt asociācijas, domas. Tas nozīmē – veidot mākslas tēlu. Te ir cilvēciska labestība, saprotamība, uzticība .. arī mīļš amatnieciskums, pasmaidīšana par personāžu ar formas „neveiklumu”, nekustīgo apjomīgumu. Te skaidri tverams Borisam Bērziņam tik raksturīgais savienojums starp krāsu, līniju apbrīnojamu savstarpējo saskaņotību, harmoniju un uzlicienu, ievilkumu, izveides „primitīvismu”, vienkāršību, pat robustumu. Tā top un veidojas gleznas radītais mākslas tēls.” (2.4.)

B. Bērziņa glezniecības sarkanbrūnie darbi ir fascinējoši. Tajos tikai šķietami dominē bieži noklātā un dāsni lakotā plakne. Mākslinieks vienas – sarkanbrūnās – krāsas ievaros spēj modelēt telpu, panākot to ar tikko jaušām tonālām niansēm un faktūras reljefa iespējām. Tādējādi sarkanbrūnajā plānē kļūst nojaušama telpa un vienkāršās formas. Tomēr efekts nav

acumirkliġs - šīs gleznas ir jāpavēro mazliet ilgāk, tikai tad atklājas iluzorais iespaids savienojumā ar sildošo sarkanbrūno kolorītu. To varētu nosaukt arī par garīgu pārdzīvojumu – augstāko, ko māksla spēj sniegt. (2.5.)

I. Runkovskis par darbu „Ģitāra” (1979) raksta: „Izteiksmes līdzekļu lakonisms. Bieza, sarkanīgi brūnas krāsas kārtā, kura klāj visu gleznas plakni. Ar lodīšu pildspalvu ievilkta dažas kontūras un uzrakstīts: „Ainaži, Vidriži, Limbaži, Kuiviži..” Domāju, ka šajā darbā mākslas tēls veidojas ne tikai no atšķirības starp reālo ģitāru un attēloto. Šajā gadījumā pieeja ir plašāka, paradoksālāka. Tā ir pati gleznas ideja, kas pārtop gleznā, kura kļūst par lietu, nostrādātu kā plastisku interjera daļu. Tā ir vibrējošā gleznas virsmas plastika, bez gaismēnu dziļuma, bet ar savas virsmas gaismu. Boriss Bērziņš lieto terminu „plastiskā glezniecība”. Gleznas mierīgais, koncentrētais brūnais starojums apņem kā īpašu vide, kurā trausli ieskanas ikdienišķās lodīšu pildspalvas līnijas. Tas ir pretstats, kas rada spriegumu.” (2.4.)

Mākslinieks pats par šo periodu saka: „Ir ārkārtīgi grūti gleznot plaknē. Man liekas, ja uzstāda par mērķi gleznot plakni, tad tiešām ir jānoklāj audekls ar vienu krāsu. Tiklīdz jūs iezīmēsiet punktu vai līniju, tā vairs nebūs plakne. Bet vispār – plakne nav slikta. Kad es gleznoju vijoli vai paleti, tad man nepatīk to gleznot telpā. Pavēršu pret skatītāju. Vispirms – profils ir vislabākais, lai pateiktu, ka pelete ir paleta. Ja to plakni noliek uz audekla, novelk kontūru, jūs uzreiz pateiksiet, ka tā ir paleta. Ja vajadzētu rakursā gleznot, tad jāglezno telpa. Tas ir cits uzdevums. Tas mani neinteresē. Plakani gleznojot, es labāk varu parādīt īsto materiālu. Bez gaismām un ēnām.” (1.11.165. lpp.)

Formu aprises darbos veidojas no tikko manāmi atšķirīgu vai kontrastējošu tonalitāšu saskares vietām. Brūnais bieži ir kā pati vijoles vai mandolīnas lakotā virsma. Krāsa kļūst par citas materialitātes mērauklu. Un cita materialitāte var kļūt par krāsas aizstājēju. To elementāri dekoratīvā veidā gleznotājs jau izmēģina skolas laikā, taču nākamais solis ir vēl radikālāks – zelta lapiņu un sudraba ienākšana kompozīcijās, krāsas jēgai arvien vairāk izceļot tās garīgo dimensiju. Monohromo risinājumu iespēju neizsmeļamā bagātība tiek uzskatīta par B. Bērziņa talanta unikalitātes īpašo atradumu. Mākslinieks to novērtējis kā ko tiešām savu un turpmāk nav baidījies par atkarību no apbrīnotu mākslinieku paņēmiem, „jo aiz muguras man bija BB – Bērziņa Brūnais”. (1.13.73. lpp)

Un tad kompozīcijās ar gleznu rāmjiem parādās zelts, kurš nosaka nākamo mākslinieka atradumu loku. Krāsa ir radusi patstāvību, kuras esamību nosaka reālas materialitātes vilinājumā sajūsts impulss. Turpmāk tā paplašina savu lietojumu, kontrastējot dažādi izprovocētās attiecībās, jo – tā atbrīvota no jebkuriem skolas ierobežojumiem, lai kalpotu tieši un tikai gleznotāja B. Bērziņa interesēm. (1.12.)

„Zelta” periods.

Sekojošās ģitāras uz zelta foniem jau atkal izceļ lietas simbolisko jēgu. Mūzika un tās līdzradītājs - instruments – tiek iecelts gleznotāja atzīto mūžīgo vērtību rangā. B. Bērziņam viss ir nosacīts: tikai zīmējums, krāsu laukumi, plakne. Sudrabs, zelts, silueti bez gaismēmām. Bet uz plakanā (mūžīgā – zelts, sudrabs) un savā gleznieciskajā materialitātē fascinējoši jutekliskā fona noris konkrēta sadzīviska darbība, kurai ir sava mūžīga un nepārejoša jēga. Tās ir arī mākslas un dzīves attiecības noteiktā laikā. Tieši šī atziņa ir notverta, nostiprināta ar glezniecības līdzekļiem uz kartona. (1.12., 1.13.)

B. Bērziņam ar gleznu rāmjiem ir īpašas attiecības. Tie bieži parādās kopīgās kompozīcijās kā motīvs, tiem veltītas arī atsevišķas klusās dabas. Varbūt te vainīgas bērniības atmiņas, varbūt Rozentāla skolā apgūtā gleznotāja darba amatnieciskā puse, prasme saprast, izjust dažādus materiālus un rīkoties ar tiem, imitācijas māksla – dažādu cēlmateriālu, apjomīgu formu atveidojuma iluzora precizitāte – tas viss ir Borisa Bērziņa gleznotāja arsenālā. Lietots tiek sudrabs, zelts, laka pāri sudrabam. „Ja man patīk zelts un es ar to strādāju, tas tas ir arī tādēļ, ka esmu to mācījies. Tumšais siluets pret sudraba fonu – tas arī no bērniības, kad es gāju uz baznīcu un redzēju daudzus svētos ar nimbu ap galvu. Apmēram pirms desmit gadiem, strādājot pie kaila modeļa un domājot par gleznu „Mākslinieks un modelis”, man ienāca prātā izmantot vecos ikonu principus.” (3.3.)

Zeltu pirmoreiz mākslinieks lieto 1947. gadā J. Rozentāla mākslas vidusskolas dekoratoru nodaļā. Tur tika mācīts, kā imitēt koka šķiedru, kā imitēt zeltu, marmoru. Uz zelta fona, jau pēc studiju gadiem, pirmo reizi B. Bērziņš uzliek brūnās ģitāras. „Redzēju Čimabues Kristu – brūna, apkārt zelts, un galva ļoti labi izceļas – smaga un pamatīga. Ģitāras siluets plašs, bez krikumiem, labi lasāms – kā zīme. Un tad man ienāca prātā iztikt bez ģitāras. Parādīt, kā daiļamatniecības praksē mums mācīja zeltu izmantot. Pie autoostas bija dēlis, kur raksta paziņojumus. Visi šie paziņojumi, kas salīmēti uz dēļiņiem, jau tiek uzlīmēti uz veciem paziņojumiem, kas nevīžīgi noplēsti. Tas ir ļoti gleznieciski no mākslinieciskā viedokļa – tā pēc būtības ir popmāksla, tautas māksla, nevis izdomāta, bet īsta, tāpēc vērtīga. Tā nu radās jauna tēma – siena. To visu esmu redzējis – stacijās, restorānos, pie draugiem mājās. Ar sienu var pateikt ārkārtīgi daudz. Par kultūru. Par dažādām tautām. Un galvenais, mani kā gleznotāju tās saista arī kā objekts, kur es varu bezgalīgi izmantot savu gleznotāja amatu. Siena ir ārkārtīgi parocīga. Tai pašā laikā – tā nav rotaļa ar krāsām. Tas ir mūsdienu dokuments. Brūns – brūnā variācijas – krāsas gradācijas un faktūras gradācijas. Un, dīvainā kārtā, pat nodarbojoties tikai ar formālo pusi, es ievēroju, ka no tā arī dveš: tā siena ir ar savu vēsturi un savu siltumu.” (3.3.)

Satriecošs atklājums izrādās Bulgārijā redzētās Romas laika agrīnās kristietības freskas un ikonas. „Meln, balts un dzeltens. Un viss. Vairāk nekā nevajag.” (1.13.94. lpp.)

Kompozīcijās ienāk zelts, tas parādās kā viens no gleznas elementiem, un kļūst par B. Bērziņa 80. gadu pazīšanas zīmi. Uzlikt uz zelta fona, tas vispirms nozīmē izcelt, piešķirt jaunu vērtību, citu dimensiju tam, kas tiek attēlots. Mākslinieks, ņemot palīgā zeltu, pieprasa uzmanību lietām, kas no pirmā acu skata liekas neievērojamas, izcēlumam neatbilstošas. Uzgleznot kluso dabu, kas būtu garīga (1.13.)

Kā zeltu iesaistīt savā gleznojumā, to B. Bērziņam ir iemācījusi J. Rozentāla mākslas skola. „Veltījums daiļamatniecībai” – koka dēlis, sadalīts četrās daļās, demonstrējot īstu zeltu un tā imitācijas paņēmienus, - ir viņa pateicības žests savai galvenajai skolai. „Zeltu lieto ne tikai kā pjedestālu. Zeltu lieto arī kā krāsu. Tas palīdz krāsai, krāsa it kā kļūst vērtīgāka. Tas pats zelts var pataisīt prastāku, nevērtīgāku un arī var pacelt uz pjedestāla ne tikai krāsu, zīmējumu – visu gleznu. Zelts arī pašu gleznojumu var izcelt – ne tikai kā siluetu, bet kā vērtību. Bet to vajag mācēt. Ja zelta ir par daudz, tas kļūst riebīgs. Tur vajag izjūtu.” (1.13.132. lpp.)

Pēc nosacītā „zelta perioda”, interesi izraisa sudrabs. B. Bērziņš „mānās” – reizēm fona zelts patiesībā ir ar laku pārklāts sudrabs. Kārtējā tehnoloģiskā nianse, kārtējo reizi lietā liktas (vai improvizētas) „amata būšanas”. Tomēr kompozīcijā – kā vispār jaunākajos darbos – nedominē kāda viena atsevišķa formula vai idejiska koncepcija, tā skaistums un burvība ir brīvajā artistismā, kādā apvienojas krāsa, forma, motīvi, tehnoloģiskie atradumi, jauniestais melnais akcents (kas parādījies līdz ar sudrabu), lai pasludinātu, ka stājglezniecības iespējas sniegt cilvēka acīm prieku un garam baudu ir neizsmeļamas. (3.3.)

B. Bērziņa klusās dabas ir īpaši pieminamas, vispirms jau tādēļ, ka kluso dabu viņam ir daudz un tās visas ir tik skaistas. Māksliniekam piemīt īpaša lietu plastiskā skaistuma izjūta, kuru viņš vienlīdz spēcīgi spēj uzburt kā ar līniju, tā ar krāsas vienmērīgu (arī nevienmērgu) klājumu. Turklāt, kaut arī viņš mākslā eksperimentē kā retais no laikabiedriem, priekšmetu pasniegšanā vienmēr atrodama kāda dziļāka, izjūtās balstīta jēga. Kaut vienmēr dekoratīvi ļoti pievilcīgas, gleznotāja klusās dabas nekad nav dekoratīvu, nejaušu priekšmetu pašmērķīgs kārtojums. Tiem visiem ir, vai ir bijusi sava vieta viņa dzīvē. Šo „cilvēkvērtības” pieskārienu nemazina arī priekšmetu kārtošana monumentālā, pašcieņas pilnā vientulīgumā, kas vispār raksturīgs B. Bērziņa rokrakstam, - katras formas, ja reiz tai ir atradusies vieta uz lapas, vērtības izjūta, tās uzbūves izpēte un plastisks apliecinājums. Tieši klusās dabas (brūnās ģitāras) pirmās izpelnījās latviešu glezniecībai tik nepierastos zelta fonus, kurus bizantiešu un senkrievu ikonu meistari, tāpat kā itāliešu protorenesanses svētbilžu gleznotāji, lietoja kā mūžīgas telpas, Visuma zīmi. „Es domāju, ka klusā daba var izteikt visas cilvēka izjūtas. Nemaz nav jāglezno figurālās kompozīcijas, lai pārādītu varmācību, - pietiek uzgleznot nokautu trusi. Un virtuves piederumus, kas līdzīgi viduslaiku spīdzināšanas rīkiem.” (3.3.)

Kā lai pasaka, kā tas gleznots – triepts, tīrīts nost, lazēts, izkasīts, ietonēts – B. Bērziņam vien zināmajā veidā, tieši šai kompozīcijai un tieši šai noskaņai. „Šinī darbā es gribēju lietot visus tehniskos paņēmienus, kādi vien var būt, - arī neatļautus (piemēram, izkasīšanu). Tāds bija mans uzdevums. Es biju izlasījis Kiplika grāmatu „Glezniecības tehnoloģija”. Tur vienā vietā viņš pasaka, ka netīras krāsas nav. Ka nav likuma – vai krāsa jāliek bieza vai plāna, lazējoša, sausa vai vairāk atšķaidīta ar laku, vai matēta. Var skrāpēt, var gleznot ar pindzeli, var triept ar špahteli. Un, kad visu nokasa nost, tas, kas paliek, - arī ir skaists. Kad viņš ir pastāstījis par visiem glezniecības likumiem, grāmatas beigās pasaka, ka likumu nav. Vienīgais likums – jāglezno tā, lai krāsa turas un nenomelnē. Un tad man ienāca prātā pašam vienā darba lietot visas iespējamās tehnikas – zīmējumu, eļļu, temperu, guašu utt. Vislabāk tādai tehnikai par pamatu būtu izmantot biezu kartonu, bet tāda man nebija, es izvēlējos finieri, un tā bija mana vienīgā kļūda.” (3.3.)

Lai arī kopš astoņdesmitajiem gadiem B. Bērziņa darbos paralēli līdzās pastāv visi jau minētie izteiksmes paņēmieni, pārdomu ceļš, pati nepieciešamība nerimīgi darbināt domu, meklējot sev būtiskos pieturas punktus, un spēja ieraudzīt gleznieciskos uzdevumus gluži parastos objektos, kā arī prasme un vēlēšanās risināt tehnoloģiskus uzdevumus vecmeistaru cienīgā kārtībā, ir aizvedusi vēl kādā, it kā negaidītā virzienā. Tās ir lakoniskās, šķietami abstraktās „sienas” – patiesībā gluži laikmetīgs, pārdomāts mākslas tapšanas koncepts, īsti, dabiski konceptuālisma paraugi. „Tu zini, ko nozīmē pielietot zeltu? Vispirms tev ir jāizdara priekšdarbi, un tie priekšdarbi ir grūti un cimperlīgi. To neviens negrib darīt. To acīmredzamais, pakāpeniskais ceļš uz koka virsmām ir radījis virkni darbu ar tēlus konkretizējošiem nosaukumiem. Un, kad tas izdarīts, tur var gleznot madonnu. Vai vienkārši brūno. Un, ja tu apskaties, tad es tur faktiski parādīju visu, ko daru uz tā dēlīša. Tu redzi dēlīti. Tu redzi, ka uzlīmēts audekls. Viereiz nolīmēts, otrreiz nogruntēts, tad nogruntēts vairāk, kļūst gludāks, vēl vairāk, vēl gludāks, un pa vidu viena daļa pavisam gluda nopolēta. Bet tā ir arī patiesība. Es vienkārši parādu, kā es strādāju.” (1.13. 134. lpp.)

Darbu sērijā „Siena” B. Bērziņš rāda visu savu profesionālo virtuvi, kurā ietilpst viss darbošanās spektrs no pamatnes apstrādes līdz cēlmetāla akcentam. Mākslinieks stāsta: “Kad es savu darbu radu, es to negleznoju, es veidoju. Es uzlīmēju audeklu – jau tas man sagādā baudu. Es gleznoju faktiski. Es uzskatu – ja es uzlīmēju audeklu, tas priekš manis ir tas pats, kas uzlikt triepienu. Ja es kaut kā to līniju uzvelku, tas arī man nav par velti, tā ie laba manta, un tā tur sakrājas, sakrājas – it kā no nekā iznāk darbs. Bet tas ir uz citiem principiem. Tehniskiem principiem. Jo parastā glezniecība ir tāda – audekls ir domāts tam, lai uz tā virsū uzliktu savu glezniecību. Tas tikai satur glezniecību, ir tās pamats. Bet man spēlē viss. Pamats

pedalās arī beigās. Tas ir pamats, bet tas ir vēl vairāk nekā pamats. Tas varbūt ir puse no gleznas.” (1.11.186 -187. lpp.)

„Tā ir mīlestība pret faktūru, krāsu, tonalitāti. .. Es domāju, ka glezniecība ir ar eļļu. Vienā rokā pindzele, otrā pelete. Un – uz audekla. Tagad es tā nodomāju. Var uztaisīt ar nazi, var uztaisīt uzlīmējot, var uzzīmēt ar līniju – tas jau neizšķir. Glezniecības pamatā ir krāsa, krāsu izjūta. Ar plakni saistīta.” (1.13.54. lpp)

Šo interesi par dažādiem veidiem, kā, izmantojot izsmalcinātu un radikālu krāsas izjūtu, panākt apjoma reducēšanu plaknē, Bērziņš turpina attīstīt visa viņam zināmā mākslas vētures arsenāla palīdzību, lai no 80. gadu vidus šos meklējumus nereti sapludinātu vienuviet vai risinātu paralēli dažādu uzdevumu darbos. Bērziņa rokraksts – gan asi iezīmēto, viegli ģeometrizēto un telpisko apjomu maigās plastikas kontrasti, gan, vēl jo vairāk, ar īpašu patiku izvēlētais panorāmiskais redzējums un detaļu izcēlums. (1.13.)

Pats Boriss Bērziņš par sevi saka: „Mani neinteresē telpa, mani interesē forma.” Viņš nemeklē speciālas tēmas, bet strādā ar krāsu kā pamatlīdzekli, kas nosaka darbu izteiksmi un vērtību. Veido piesātinātas kompozīcijas, it kā vienlaicīgi sacerot un attīstot sižetus, kas atklāj autora tēlaino domāšanu un netradicionālo pasaules redzējumu. Uzmanību piesaista formu un līniju ritmi, detaļu izstrādājums, mazie ieskicējumi, kas ne tikai uzrunā paši par sevi, bet to vienreizība un negaidīto vienojumu burvība valdzina, uzdzirkstī asprātīgā aizrautībā. Īpašu tonalitāti darbiem piešķir rakstītās piezīmes, kas precizē tēlojumu, atklāj tās vai citas detaļas jēgu. (1.12.)

Boriss Bērziņš strādā dažādās tehnikās - eļļas, temperas, akvareļa gleznojumi, pastelis, kolāžas, zelta un sudraba izmantojums, zīmējumi ar lodīšu pildspalvu – tas viss ataino mākslinieka patstāvīgos meklējumus dažādos virzienos un veidos, pacietīgo un smalko darbu.

B. Bērziņa mākslas spilgta iezīme ir izteikti vienmērīgs kvalitātes līmenis – ne tikai tīri amatnieciskā izpratnē. Tas attiecas arī uz radošā gara izpausmēm. Par lielu meistarību liecina spēja balansēt uz robežas, aiz kuras sākas tīra dokarativitāte, tomēr nekad nepārkāpjot šo robežu. (2.5.)

2. PUSAUDŽU VECUMPOSMA ĪPATNĪBU IEVĒROŠANA PEDAGOĢISKAJĀ PROCESĀ

Pusaudžu vecumposmam raksturīgas lielas apstākļu izmaiņas, kuras nosaka bērna personības veidošanos. Tās skar organisma fizioloģiju, attiecības ar pieaugušajiem un vienaudžiem, izziņas procesu attīstības līmeni, intelektu un spējas. Visos iepriekšminētajos procesos jūtama virzība no bērnības un pieaugušu cilvēku – bērna organisms lielā ātrumā pārvēršas par pieauguša cilvēka organismu, fiziskās un garīgās dzīves centrs pārvietojas no mājām uz ārpusauli, uz vienaudžu un pieaugušo vidi. (1.18.)

Pusaudžu vecumposms veido pareju no bērnības uz jauniešu periodu un ilgst no 11 līdz 15 gadiem. (1.14.) Citi autori uzskata, ka 8 – 11/12 gadi atbilst jaunākajam skolas vecumam, bet pusaudža jeb vidējais skolas vecums ir no 12./13 līdz 15/16. gadiem. (1.9.) I. Puškarevs, pusaudžu vecumposmu (meitenes no 11 līdz 15 gadiem un zēni no 12 līdz 16 gadiem) uzskata par visproblemātiskāko, jo lēcienveidīgā attīstība skar gan ķermeni, gan psihi. Šajā vecumposmā notiek intensīva somatiskā attīstība. Lielais augšanas lēcieni meitenēm noris no 11 – 13 gadiem, tomēr individuāli tas var būt stipri atšķirīgs. (1.10.) Savukārt, V. Zelmenis pusaudžu vecumposmu iedala divās apakšgrupās – vecākajos pusaudžos (13/14 – 15/16 gadi) un jaunākajos pusaudžos (10/11 – 12/13 gadi), piebilstot, ka meitenēm dzimumnobriešanas procesi sākas ātrāk, bet neizslēdzot arī izņēmumus. Pusaudži šajā vecumā strauji aug garumā, bet atpaliek vidukļa un iekšējo orgānu augšana un attīstība, kas rada organismam pārslodzi. (1.16.)

Darba autores pētījuma bāze ir Ventpils novada Ugāles Mūzikas un mākslas skolas programmas Vizuāli plastiskā mākslas 5. klases meitenes (zēnu klasē nav) vecumā no 11 līdz 13 gadiem, tādēļ turpmāk būs runa tieši par šo – jaunāko pusaudžu vecumposmu (V. Zelmaņa vecumposma iedalījums). Darba autore strādā ar minētajām pusaudzēm jau četrus gadus mākslas programmā, kā arī vispārīzglītojošā skolā, kur pasniedz mācību priekšmetu Mājturība un tehnoloģijas. Līdz ar to, ir bijusi iespēja labi iepazīt un novērot minētās meitenes jau ilgākā laika posmā.

„Vidusskolas didaktikas” autoru kolektīvs, pusaudžu vecumposmu raksturo ar intensīvu augšanu un stiepšanos garumā, kam netiek līdzī krūšu kurvja, sirds un asinsvadu sistēmas attīstība. Iekšējās sekrēcijas dziedzeru darbība ir īpaši intensīva. Pārmērīgais adrenalīna daudzums noved pie negatīvu emociju rašanās. Pusaudzis ir nervozs - to nosaka hormoni. Pusaudžiem var rasties nervu slimības, psihiskās slimības, var būt galvas un vēdera sāpes. Ļoti svarīgs faktors ir dzimumgatavības sasniegšana. Organisms pastiprināti producē

dzimumhormonus. Mainās dzimumu pārstāvju izturēšanās. Pastiprinātas vīrišķo dzimumhormonu producēšanas rezultātā pusaudži kļūst agresīvi (arī meitenes, ja šie hormoni pastiprināti producējas meitenēm). Arī šie autori, tāpat kā iepriekšminētie, norāda uz iespējamām stipri lielām individuālām atšķirībām (1.15.)

G. Svence pusaudžu perioda īpašo nozīmi saista ar bērna pubertāti un sociālo attīstību, kā arī identitātes un pašnovērtējuma nostiprināšanos. Šajā periodā veidojas personības pamatiezīmes un kvalitātes. Pusaudžus lielākā vai mazākā mērā raksturo negatīvisms, opozīcija, nepakļaušanās, hormonu vētras, autoritāšu maiņa, konformisms, emancipācija, opozīcija, kritika, pašapliecināšanās, pašcieņa, pretenziju līmeņa paaugstināšanās un bērnišķīgums. To vispirms iezīmē apziņas maiņa pret sevi, kas nesakrīt ar fizioloģiskajām izmaiņām ķermenī, un bieži ir par pamatu dažādām reakcijām – no garastāvokļa maiņām līdz histērijai vai depresijai. (1.14.)

Darba autore piekrīt iepriekšminētajam. Četrām no 5. klases meitenēm ir 11 gadu un viņas ir klasesbiedrenes arī vispārējās izglītības mācību iestādē. Vienai no viņām vērojama ļoti strauja stiepšanās garumā, savukārt, divas citas mācību gada sākumā ļoti bieži slimoja, bija novērojamas arī pēkšņas vēdera sāpes un galvassāpes, kas varētu būt saistītas ar staru augšanu un lielo slodzi (pamatizglītība, profesionālās ievirzes mākslas izglītība, citi vaļasprieki, mājas uzdevumu izpilde utml.). Šobrīd slimojošo meiteņu veselības stāvoklis uzlabojies – minētos simptomus pēdējā pusgada laikā autore vairs nav novērojusi. Divas citas meitenes ir 12 un 13 gadus vecas māsas. Šīs meitenes ir arī sporta skolas audzēknes. Darba autore pedagoģiskās prakses laikā novērojusi arī audzēkņu garastāvokļa maiņas no smieklu „lēkmēm” līdz asaru „straumēm” par pilnīgi iedomātu problēmu, pretenziju līmeņa celšanos ar nedaudz paaugstinātu pašvērtējumu un bērnišķumu. Autore cenšas uzturēt iespējami optimālu audzēkņu pašvērtējumu ar dažādu uzdevumu un vērtējuma palīdzību, tādējādi sekmējot pusaudžu veiksmes un psihisko labsajūtu. Darba autore nav novērojusi meiteņu nervozitāti, agresivitāti, negatīvismu. Visas audzēknes - ļoti aktīvas, bez ikdienas vispārējās izglītības un profesionālās ievirzes izglītības, dzied korī, dejo, darbojas Jaunsardzē, sporto.

I. Puškarevs visbūtiskākās izmaiņas pusaudžu vecumposmā saista ar dzimumsfēru. Pusaudžiem nereti ir paaugstināts asinsspiediens, traucēts sirdsdarbības ritms, un viņi ātri nogurst. Ātrā augšana rada papildus slodzi sirdij. Īpaši augšanā atpalielā asinsvadi. Iepriekš minēto iemeslu dēļ, pusaudžiem var novērot ortostatisko ģīboni, ko var izraisīt ilgstoša stāvēšana nekustīgā pozā. Noguruma palielināšanās un darbaspēju samazināšanās īpaši izteikta ir 11 – 13 gadu vecumā un meitenēm atjaunojas vecumā ap 13 – 14 gadiem. Izteiktāks nogurums ir dienas otrajā pusē. Pubertātes vecuma otrajā pusē meitenēm var būt periodiski novērojama sliktāka pašsajūta, pazeminātas darbaspējas un uzmanība. Straujās augšanas dēļ atpalielā arī

muskuļu augšana, kā rezultātā pusaudžiem ir tieksme atbalstīties, pieslieties pie sienām, mēbelēm. Vecumposmam raksturīga iekšējās sekrēcijas dziedzeru pastiprināta darbība, kas ietekmē nervu sistēmu – pusaudžu uzvedību lielā mērā nosaka uzbudināmība, neadekvātas reakcijas, kuras pavada liekas kustības, nesavaldība. Perioda beigu posmā samazinās iekšējās sekrēcijas dziedzeru ietekme uz augšanu, bet pieaug dzimumdziedzeru aktivitāte, ķermeņa uzbūve, forma un funkcijas kļūst harmoniskākas, palielinās fiziskās un garīgās darba spējas, uzlabojas veselības stāvoklis. (1.10.)

Līdzīgu viedokli par pusaudžu darbaspēju un uzmanības samazināšanos pauž arī „Vidusskolas didaktikas” (1.15.) autori.

Tā kā nodarbības mākslas skolā notiek tikai pēcpusdienās, kad audzēkņi dienas pirmo pusī jau aktīvi nostrādājuši vispārējās izglītības mācību iestādē, īpaši tiek domāts par audzēkņu labizjūtu – viņiem iekārtots savs atpūtas stūrītis ar mīkstajām mēbelēm, galdu, iespēju uzvārīt tēju, uzcept maizītes, pieejams dzeramais ūdens. Šeit audzēkņi atpūšas starpbrīžos, un pilda mājas darbus, spēlē spēles, iepazīstas ar aktuālo informāciju, ja izvēlējušies savas gaidīt nodarbības skolā. Blakus korpusā atrodas arī bibliotēka, pieejams internets, netālu, pa ceļam no vienas skolas uz otru, atrodas bērnu rotaļu laukums. Pieejamas divas izstāžu zāles, kurās regulāri tiek mainītas izstādes – bibliotēkā un arī pašā skolā. Viss kopumā sekmē patīkamu un produktīvu brīvā laika pavadīšanu.

Glezošanas nodarbībās audzēkņi strādā pie molbertiem un var izvēlēties darba pozu. Ik pa 15 – 20 minūtēm skolotājs atgādina paskatīties uz paveikto no attāluma, tādējādi aktualizējot gan pozas maiņu un izkustēšanos, gan sekmējot produktīvāku darba tapšanas procesu, jo tādējādi darba tapšana tiek regulāri analizēta un laikus pamanītas kļūdas.

Pedagoģiskās prakses laikā darba autore novērojusi, ka četrām jaunākajām audzēknēm iepriekšminētās pusaudžu īpatnības ir vairāk izteiktas, savukārt vecākajām meitenēm ir jau stabilākas, noturīgākas darbaspējas un uzmanība. Tāpat jāpiemin, ka viena no jaunākajām audzēknēm strādā lēnākā tempā un parasti atpaliek no pārējām darbu pabeigšanas aspektā, līdz ar to jau laikus jāparedz papildus laiks konsultācijai.

Līdztekus fizioloģiskajām pārmaiņām un augšanas lēcienam izpaužas arī psiholoģiskās īpatnības – identificēšanās dzimuma lomā (turpinās arī pēc vecumposma beigām), attīstās abstraktā domāšana, var izpausties pašaudzināšana, pastiprināta interese par sevi, notiek sevis apzināšanās. Būtiskākais psiholoģiskais pusaudžu raksturojums ir jauna „Es” identitāte, respektīvi – „Es kā pieaugušais”. Taču pusaudzis joprojām nav neatkarīgs un nevar eksistēt bez pieaugušo aprūpes. Vecumposmā bieži vērojama psiholoģiskā brieduma atpalcība no fiziskās attīstības tempa, raksturīgs augsts pretenziju līmenis. Pusaudzis vairs nav bērns, bet neprot arī būt pieaudzis. Pašapliecināšanās nepieciešamība var radīt konfliktsituācijas, tādēļ svarīgi, lai

pusaudžiem būtu iespējas pozitīvām aktivitātēm, sociālo lomu apguvei, sava pašnovērtējuma un pašcieņas celšanai, iespējai apliecināties grupā. Pusaudžu vecumā ļoti būtiska loma ir draudzībai, savstarpējiem kontaktiem un iespējais sevi tajos apliecināt. Šajā posmā sāk veidoties vienaudžu grupas, kuras balstītas uz brīvprātīgu līdzdalību. Pusaudžu dzīvē mazinās pieaugušo autoritāte – cieņa un apbrīns tiek meklēti vienaudžu vidū. Iekļaujoties šajās grupās un pieņemot to noteikumus (izturēšanās, gērbšanās stils u.c.), pusaudži gūst drošības un aizsardzības sajūtu. Grupa ļauj brīvi pastāvēt sabiedrībā un eksperimentēt ar tās uzstādītajām robežām. Pusaudžu grupas ir būtiskas cilvēka attīstībā, jo savu ietekmi mēdz saglabāt arī tad, kad vecumposms ir jau noslēdzies. (1.4.)

Kā jau autore iepriekš minējusi, mācības mākslas skolā nodrošina audzēkņiem nepieciešamību pēc pozitīvām aktivitātēm ikdienas dzīvē. Tās ir regulāras un sistemātiskas. 5. klases audzēknēm stundas notiek trīs dienas nedēļā trīs līdz četras mācību stundas dienā. Klases ietvaros veidojas mazās grupas ar līdzīgām interesēm un īpašs draugu loks, kurš pusaudžu vecumposmā ir īpaši būtisks. Īpašās zināšanas, prasmes un iemaņas dod iespēju sevi apliecināt citos, lielākos vienaudžu kolektīvos. Audzēknes ar prieku un gandarījumu stāsta par saviem panākumiem vizuālās mākslas, mūzikas, vēstures stundās pamatizglītībā. Darba autore novērojusi, ka audzēkņi, kuri izstājas no mākslas programmas ne dzīvesvietas maiņas dēļ, skolā pēc neilga laika atgriežas tās pašas mazās grupas ietekmē un tādēļ, ka arī paši būtiski izjūt mazā, īpašo draugu loka trūkumu.

V. Zelmenis atzīmē, ka pusaudžu psihiskie procesi noris jau stipri līdzīgi pieaugušo līmenim. Uzmanība, uztvere, atmiņa kļūst noturīgākas un darbojas mērķtiecīgāk, arī intereses kļūst noturīgākas. Mainās atmiņas apjoms, pie kam pusaudžiem raksturīgi, ka viņi vairs necenšas atcerēties mehāniski, bet gan saprast un izcelt svarīgāko, saistīt to ar iepriekš apgūto un paturēt būtiskāko. Ievērojami mainās abstraktā domāšana, ko sekmē pieredzes uzkrāšanās. Pamazām samazinās fantāzijas apjoms. Svarīgs psihisks jaunveidojums ir visu psihisko procesu gribētas mērķtiecības attīstība – pusaudzis spēj patstāvīgi organizēt savu iztēli, domāšanu, uzmanību un atmiņu. Strauji attīstās loģiskā domāšana, viņš iegūst spēju veidot loģiskus secinājumus uz hipotēžu pamata. Par domāšanas priekšmetu kļūst ne tikai ārējās pasaules uzdevumi, bet arī pats domāšanas process. (1.16.)

G. Svence par galvenajiem jaunveidojumiem pusaudžu vecumposmā uzskata prasmes un iemaņas veidot savas hipotēzes, jaunu, abstraktu jēdzienu apguvi un izmantošanu, kā arī – teorētiskās domāšanas izveidi. Pieaugot pašizziņas un paškontroles nozīmei, pusaudžiem attīstās spēja izvēlēties no vairākiem variantiem vienu pēc noteiktiem parametriem, spēja plānot darbību un eksperimentēt, nepieņemot gatavas hipotēzes, bet tās meklēt pašiem un pārbaudīt. Pusaudžiem piemīt vēlme skaļi apliecināt savus sasniegumus un gūt novērtējumu. (1.14.)

Arī „Vidusskolas didaktikas” autoru kolektīvs atzīmē, ka pusaudžiem raksturīga problemātiska domāšana, tādēļ viņiem nedrīkst teikt priekšā, bet jārada iespēja pašiem problēmas risināt (1.15.)

Darba autore piekrīt iepriekšminētajam - novērojusi savu audzēkņu mērķtiecīgas darbaspējas - divām vecākajām meitenēm tās ir ilgstošākas par jaunākajām četrām, spēju veikt pētnieciskas darbības, izdarīt loģiskus secinājumus, tos pārbaudīt (iepriekš gleznošanas nodarbībās veiksmīgi tika pētīti Ģederta Eliasa un Jāņa Anmaņa glezniecībā izmantotie mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi), kā arī vēlme gūt novērtējumu, apliecinājumu savām spējām, sasniegumiem – meitenes labprāt veic savstarpēju vērtēšanu, pašvērtējumu un regulāri vēlas saņemt skolotāja argumentētu darba un tā tapšanas procesa novērtējumu. Iepriekšminētos aspektus autore ņems vērā izstrādājot uzdevumu kopu audzēknēm B. Bērziņa māksliniecisko izteiksmes līdzekļu izpētē un lietošanā.

Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, runājot par vecumposmu īpatnībām, uzsver, ka tās jāņem vērā izglītības procesā, nosakot mācību saturu un paņēmienus. (1.7.)

A. Markova atzīmē, ka mācību procesā jāievēro sekojošie principi:

- mācīšanai jāpamatojas uz vecumposmu psiholoģijas atziņām, attiecīgā vecumposma bērnu attīstības rezervēm un jāorientējas uz augstāku attīstības līmeni;
- mācīšana jāorganizē, ievērojot bērnu individuālās atšķirības, nevis tām pielāgojoties, bet gan perspektīvā paturot neapgūto, nesasniegto.

Šai procesā zināšanu darbības veidu un operāciju apguvei jāiet kopsolī ar skolēna personības izveidi un tās noteikto uzvedības sfēru (vērtību, motīvu, mērķu u.c.) attīstību, mācīšanas efektu attīstības un audzināšanas jomā nodrošina tikai tāda mācību darbība, kas pati veidojas un attīstās. (1.5.)

Izvērtējot iepriekšminēto, darba autore secina, lai darbs ar pusaudžiem būtu sekmīgs un produktīvs, skolotājam jāievēro sekojoši nosacījumi:

- jāizprot vecuma īpatnības un jābūt iecietīgam pret pusaudžiem, jāizvairās no pārmetumiem un jābalstās uz pozitīvo un jāizturas kā pret līdzīgiem;
- jārespektē patstāvības vēlme, vajadzība pēc vienaudžu draudzības;
- jārada apstākļi savstarpējai uzticībai, lēmumi jāpieņem kopīgi;
- jāveicina iespēja izvirzīt un īstenot mērķus, risināt problēmsituācijas, uzņemties atbildību, sevi apliecināt, celt pašcieņu;
- jārada apstākļi veselīgai fiziskai, psihiskai, sociālai attīstībai un zināšanu apguvei;
- jāveicina adekvāts pašvērtējums;

- jābūt konsekventam savās prasībās;
- jāiepagāz un jāievēro arī individuālās atšķirības .

Berliners D. un Geidžs N. skolotājam iesaka:

- samērot atklājumus un tiešo mācīšanu, tādējādi radot pusaudžiem iespēju apgūt jēdzienus un principus ar personisku atklājumu starpniecību;
- mācīšanos sākt ar „iesildīšanos”, ieinteresēšanu, aktualizāciju, pievērst uzmanību spilgtākajām iezīmēm, pieredzi dot jaunos, bet ne pārlietu jaunos veidos, jo mērenā daudzumā jaunais palīdz, bet pārmērīgā – rada apjukumu;
- individualizēt mācīšanās tempu katram atvēlot to laiku, kas nepieciešams viņa zināšanu izveidei;
- radīt „mācīšanās apstākļus”, kas ir vērtīgāki par formālo mācīšanu un būt padomdevējam ;
- atcerēties par mācīšanās sabiedrisko aspektu;
- analizēt kļūdas, tādējādi gūsto informāciju par savu audzēkņu domāšanu un palielinot savu spēju viņiem palīdzēt. (1.6.)

Darba autores secinājumi tiks izmantoti pedagoģiskās prakses laikā, lai darbs ar pusaudžiem būtu veiksmīgs un produktīvs, savukārt, Markovas A., Geidža N., Berlinera D. ieteikumi – izstrādājot un realizējot uzdevumu kopu B. Bērziņa mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu apguvei un lietošanai.

3. UZDEVUMU KOPA GLEZNOŠANAS NODARBĪBĀM 5. KLASĒ

3.1 Uzdevumu kopas raksturojums

Autores izvēlēta tēma saistīta ar B. Bērziņa – viena no izcilākajiem Latvijas māksliniekiem - māksliniecišķās izteiksmes līdzekļu iepazīšanu un izmantošanas iespējām gleznošanas nodarbībās mākslas skolas 5. klasē. Māksliniekam raksturīgs „maksimāls lakonisms izteiksmes līdzekļos un reizē liela to piesātinātība, iekšēja koncentrētība, kura pamatojas uz apskaužamu glezniecības materiāla izjūtu, zīmējuma un kolorīta kopsakaru. (2.4.)

Mākslinieka darbi parāda viņa patstāvības meklējumus dažādos virzienos un veidos, pacietīgo, skrupulozo un smalko darbu, kas aktuāli arī mākslas programmu audzēkņiem. „Šis gleznotājs ir sava ceļa gājējs, kas apguvis pasaules pieredzi. Viņš uzskata, ka vienlīdz vērtīga māksla tapusi visos laikos. Alu zīmējumi nav sliktāki par tagadējiem.. Borisam Bērziņam tuva primitīvā un Bizantijas māksla, Rembrants, Van Gogs un daudzi citi, no latviešiem Ūders, Padegs, Vidbergs, Tīdemanis. „Protams, viņus neatrast manās gleznās, bet viņi ir manī — saka Boriss Bērziņš.”” (4.5.)

Profesionālās ievirzes mākslas izglītība ir Latvijas Nacionālā kultūras centra kultūrizglītības nozares sastāvdaļa. Savukārt, mācību priekšmeta Gleznošana programmas vadlīnijas ir mākslas profesionālās ievirzes izglītības programmas Vizuāli plastiskā māksla sastāvdaļa. Tajā aprakstīti mācību priekšmeta mērķi, uzdevumi, mācību saturs un noslēguma prasības, mācību apguves secība, mācību metodes un mācību sasniegumu vērtēšana. Gleznošanas Vadlīnijas veidotas, lai noteiktu mācību priekšmeta Gleznošana saturu un palīdzētu pedagogiem sastādīt savas programmas. Priekšmeta apjoms ir atkarīgs no katras skolas īstenotās programmas.

Gleznošanas priekšmeta mērķis ir attīstīt spēju saskatīt gleznieciskās kvalitātes dabā un apkārtējā kultūrvidē, apgūt glezniecības pamatprincipus un izmantot tos radošajā pašizpaušmē un pasaules izzināšanā, savukārt, viens no uzdevumiem ir - iepazīt glezniecību kā vienu no kultūras vērtībām, apgūt glezniecības izteiksmes līdzekļus, tehnikas un paņēmienus, iepazīstot dažādu laiku un stilu mākslas darbus, izkopt spēju izstrādāt sava glezniecības darba ideju un īstenot to, izvērtēt sava darba procesu un rezultātu. (4.3.)

Pedagoģiskajā procesā audzēkņi māksliniecišķās izteiksmes līdzekļus apgūst vingrinājumos un radošajā darbībā. (1.2.)

Autores mērķis šai konkrētajai uzdevumu kopai (skat. 2. pielikumā) ir izveidot tādus uzdevumus, kuru ietvaros audzēkņi iepazītu B. Bērziņa glezniecību kā mākslas vērtību, pētītu trīs spilgtākajos mākslinieka glezniecības periodos izmantotos māksliniecišķās izteiksmes

līdzekļus, pētījumu un eksperimentu rezultātā spētu izstrādāt savu glezniecības darbu idejas, to īstenot, izmantojot sev jaunu – eļļas glezniecības tehniku, kā arī izvērtēt procesu un rezultātu.

Mācību process ir mērķtiecīgi organizētas mācīšanas un mācīšanās tiešā norise kā pedagoģiskā procesa sastāvdaļa, kurā ciešā skolotāja un skolēnu mijiedarbībā tiek apgūta jauna informācija, papildinot zināšanas, tiek attīstītas jaunas prasmes un iemaņas, kā arī – nostiprinātas iepriekš apgūtas zināšanas, prasmes un iemaņas. Tas ir izziņas, saskarsmes un personības attīstības process. (1.7.)

V. Zelmenis nosauc sekojošus mācību procesa posmus:

mācību mērķa izvirzīšana;

jaunas informācijas uztveršana un apjēgšana;

jauno zināšanu nostiprināšana, prasmju un iemaņu izkopšana;

apgūto zināšanu vispārināšana un sistematizēšana;

zināšanu, prasmju un iemaņu pārbaude.

Katra mācību satura temata apgūvē tiek izieti visi šie posmi. (1.16.)

No procesuālā viedokļa komponentu savstarpējā saistība ir sekojoša – mācību mērķis, mācību saturs, mācību metodes, organizācijas formas, līdzekļi, sasniegtie mācību rezultāti un to analīze salīdzinot ar izvirzīto mērķi, kas palīdz noteikt korekcijas turpmākajam darbam. (1.11)

Mācību priekšmeta Gleznošana saturu veido trīs komponenti – dabas un mākslas uztvere, mākslas valodas apguve, kura ietver mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, kompozīciju, tehnikas un tehniskos paņēmienus, gleznošanas apguvi un izpratni par dažādiem stiliem un radošā un vērtējošā darbība, kura, savukārt ietver savas idejas izstrādi, radošo gleznošanas procesu, vērtēšanu un analīzi. (4.3.)

Uzdevumu kopa sastāv no piecām tēmām, kas realizējamas deviņās nodarbībās (18 mācību stundas). Tēmas veidotas tā, lai tiktu sasniegts diplomdarba mērķis. Uzdevumu kopa sastāv no teorijas apguves un praktiskās darbības. Visa uzdevumu kopa, ņemot vērā pusaudžu vecuma īpatnības, balstīta uz pašu audzēkņu pētniecisku darbību mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu aspektā un skolotāja tiešo mācīšanu eļļas glezniecības tehnikas apguves pamatos, pamazām patstāvības pakāpi šai aspektā palielinot. Pirmās nodarbības tiek plānotas ieinteresēšanai, turpmākās tā, lai radītu priekšstatu un tad - arvien dziļāku interesi par mākslinieku, viņa darbiem, izteiksmes līdzekļiem, kā arī, domāts par audzēkņu individuālajām īpatnībām. (skat. 2. nod. Berlinera, Geidža ieteikumus)

Pirmās tēmas - „**Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojums B. Bērziņa glezniecībā**” - uzdevumi paredz iepazīt spilgtākos B. Bērziņa glezniecības periodus un veidot priekšstatu par šajos periodos lietotajiem raksturīgākajiem mākslinieciskās izteiksmes

līdzekļiem ar skolotāja prezentācijas un audzēkņu praktiskas darbības palīdzību, izstrādājot skices ainavai aiz loga – ar svītrinājumu atbilstoši mākslinieka „Tūbiņu perioda” glezniecībai, tonāli niansēti, atbilstoši „Bērziņa Brūnajam” periodam un kontrastaini, atbilstoši „Sienu” periodam. Tādējādi, tiek veicināta audzēkņu spēja analītiski vērot, mērķtiecīgi pētīt kultūrvidi, kas atbilst mācību priekšmeta Gleznošana noslēguma prasībām tā satura daļā mākslas uztvere.

Otrajā tēmā - „**Stunda muzejā. B. Bērziņa darbu oriģinālu iepazīšana**” - uzdevumi paredz iepazīt B. Bērziņa darbu oriģinālus un pētīt tajos izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus Latvijas Nacionālā mākslas muzeja pastāvīgajā ekspozīcijā pieejamajos mākslinieka darbos. Šie uzdevumi palīdz attīstīt audzēkņu uztveri caur mākslu un kultūrvidi - iepazīt B. Bērziņa ideju un emociju izpausmes viņa darbu oriģinālos, kā arī citu glezniecības darbu kontekstā, kas atbilst mācību priekšmeta noslēguma prasībām satura daļās – mākslas uztvere un mākslas valoda.

Trešajā tēmā - „**Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izpēte B. Bērziņa Tūbiņu periodā. Gleznas fragmenta kopija**” - audzēkņi pēta un lieto B. Bērziņa Tūbiņu perioda glezniecības paņēmienus, apgūst pirmās iemaņas darbā ar eļļas krāsām un izstrādā B. Bērziņa Tūbiņu perioda darba brīvu kopiju, īpašu vērību pievēršot spektra krāsu izvietojumam, to virzienam un uzlikšanas paņēmienu. Šīs tēmas uzdevumi palīdz apgūt glezniecības izteiksmes līdzekļus, tehniku un paņēmienus.

Ceturtajā tēmā - „**Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izpēte Bērziņa Brūnā perioda darbos. Klusā daba „Mūzikas instrumenti”**” - audzēkņi veic Bērziņa Brūnā perioda darbu izpēti, veic izmēģinājuma darbību niansētam krāsu lietojumam eļļas glezniecības tehnikā. Turpnājumā audzēkņi izstrādā tonāli niansētu klusās dabas uzstādījuma skici, brīvi izvēloties izmantojamus priekšmetus un kompozīcijai atbilstošu formātu, piegriež idejai atbilstošu kartonu, piestiprina rāmi un izstrādā savu kompozīciju Bērziņa Brūnā periodam atbilstošā kolorītā. Arī šīs tēmas apguvē audzēkņi turpina attīstīt Mākslas valodas lietojumu.

Piektajā tēmā - „**B. Bērziņa kontrastainā krāsu lietojuma un kolāžas elementu lietojuma izpēte. Radošs darbs “Vecās mūzikas un mākslas skolas sienas stāsts”**” - audzēkņi pēta „Sienu”perioda gleznu laukumu proporcijas, tekstūru un kolāžas elementu lietojumu, izstrādā savu ainavas skici atbilstoši izdarītajiem secinājumiem, aplūko gleznojamo virsmu un izstrādā skici radošajam iztēles darbam „Vecās Mūzikas un mākslas skolas stāsts” (Ugālē iepriekš Mūzikas skola atradusies vecā koka ēkā) un realizē savu kompozīciju atbilstoši skicei. Tēmas apguve arvien padziļina un bagātina audzēkņu mākslas valodu. Visas tēmas kopumā attīsta mākslas uztveri, palīdz apgūt un pilnveidot glezniecības izteiksmes līdzekļus, tehniku un paņēmienus, gleznošanas pamatprincipus, iepazīstot mākslas darbus, kā arī attīsta spēju analizēt mākslas darbu, izstrādāt sava radošā darba ideju, analizēt darba procesu un rezultātu.

3.2 Uzdevumu kopas realizācijai izmantotās mācību metodes

„Mācību metode ir skolotāja un skolēnu didaktiskas sadarbības paņēmieni sistēma skolēnu zināšanu un prasmju veidošanai un izziņas spēju attīstībai. Paņēmiens ir metodes satāvdaļa... Metodes izvēli nosaka mācību priekšmeta un temata specifika, kā arī skolēnu vecumposma īpatnības un attīstības līmenis.” (1.15.111. lpp.)

Izglītības saturs mūsdienās skolotājiem liek izvēlēties mācību metodes, kas attīsta prasmi mācīties, radoši izmantot zināšanas, sadarboties ar citiem un novērtēt sevi. Mācību metožu izmantošana ir cieši saistīta ar mācību procesa mērķiem un uzdevumiem, skolotāja personību un radošu darbu. Skolotājs atšķirīgās situācijās no daudzveidīgā metožu klāsta izvēlas tās mācību metodes, kuras viņam ir pieņemamākas konkrēto mērķu sasniegšanā. (4.3., 4.4.)

Didaktikā mācību metodes klasificē pēc dažādiem kritērijiem. V. Zelmenis kā populārāko min klasifikāciju pēc:

- izziņas veidiem (avotiem, ceļiem) – runas, rakstu, uzskates un praktiskās metodes;
- mācību uzdevumu specifikas – zināšanu veidošanas, prasmju izkopšanas un pārbaudes metodes;
- skolēnu izziņas aktivitātes un patstāvības mācībās – dogmatiskās, reproduktīvās, daļēju meklējumu un pētnieciskās metodes. (1.16.)

Savukārt, mācību priekšmeta Gleznošana vadlīnijās metodes mācību priekšmeta apguvei un mācīšanai klasificētas pēc A. Harvida (*A. Hurwitz*) trīs atšķirīgās grupās:

- norādošas metodes:
 - stāstījums;
 - demonstrējums;iepazīstina audzēkņus ar uzdevumu, metodiskajiem uzskates līdzekļiem, palīg līdzekļiem, tehniskajiem paņēmieniem un instrumentiem).
- sokrātiskās metodes:
 - sarunas;
 - jautājumu un atbilžu metode;
 - praktiskais darbs (vārdisks un darbībā risināts)
veicina audzēkņus uz patstāvīgu ideju un risinājumu meklēšanu, prasmi analizēt, vērtēt, izteikties.
- atklājuma metodes:
 - eksperiments
 - praktiskais darbs

to pamatā ir audzēkņu radošā darbība, eksperimentēšana un izzināšana.

(4.3.)

Autore uzskata, ka pēdējā klasifikācija ir piemērotāka izmantošanai, jo izstrādāta tieši profesionālās ievirzes mākslas izglītībai līdz ar to, atbilstoša tās specifikai. Tādēļ turpmāk tiks apskatīts sīkāk metožu lietojums katrā no tēmām atbilstoši A. Harvida (*A.Hurwitz*) klasifikācijai.

Pirmajā tēmā, „Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojums B. Bērziņa glezniecībā,” autore izmanto norādošās metodes - stāstījumu un demonstrējumu, lai iepazīstinātu audzēkņus ar uzdevumu, metodiskajiem un uzskates materiāliem – Microsoft Power Point prezentāciju, B. Bērziņa gleznu reprodukcijām, tādējādi sniedzot audzēkņiem priekšstatu par B. Bērziņa glezniecību, tās spilgtākajiem periodiem, izmantotajiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem.

Šajā tēmā darba autore plāno izmantot arī sokrātiskās metodes, lai veicinātu audzēkņu analizēšanas un vērtēšanas prasmes, pievērstu uzmanību detaļām, labāk izprastu ar saskatīšanu un attēlošanu saistītas problēmas, šim nolūkam izmantojot sarunu metodi. Ar mērķtiecīgu jautājumu palīdzību autore plāno palīdzēt audzēkņiem mākslas darbu reprodukciju analizē, saskatīt iespējamās kļūmes darba procesā un izvērtēt darba procesu un rezultātu. Savukārt, lai pārlicinātos, ka audzēkņi izpratuši būtiskākās aplūkoto B. Bērziņa glezniecības periodu iezīmes, tiek izmantots praktiskais darbs – mākslas darbu reprodukciju studijas un skicēšana.

Otrajā tēmā, kas plānota kā nodarbība muzejā un B. Bērziņa darbu oriģinālu iepazīšana un izpēte, autore izmanto sokrātiskās metodes, lai virzītu audzēkņus uz patstāvīgu ideju un risinājumu meklēšanu, veicinātu analizēšanas, vērtēšanas un dialoga prasmes, uzdodot audzēkņiem mērķtiecīgus jautājumus, un sarunas muzeja ekspozīcijas apskates laikā, palīdzot pievērst uzmanību detaļām, kā arī veicot darba lapu informācijas kopsavilkumu. Tāpat, tiek plānots izmantot praktisko darbu materiāla atlasei un interpretācijai darba lapās, ideju piefiksēšanai. Audzēkņu praktiskais darbs ir aktīvs process, kurš var norisināties gan vārdiski, gan praktiski kā ideju pieraksti, esejas, vērotā skicēšana, tehnisko paņēmienu un mākslas darbu studijas, kopēšana, avotu izpēte, materiālu atlase u.c.

Trešajā tēmā, kas veltīta B. Bērziņa Tūbiņu perioda glezniecības paņēmienu izpētei un darba fragmenta kopijai darba autore plāno izmantot norādošās metodes – stāstījumu un demonstrējumu, lai audzēkņus iepazīstinātu ar viņiem jaunu - eļļas glezniecības tehniku un tās lietojuma īpatnībām mākslinieka Tūbiņu periodā.

Atkājumu metodes, kas ir audzēkņu praktiskais darbs un eksperimentēšana, tiek izmantotas veicot eksperimentus ar eļļas krāsām un skiču materiālu. Šīs metodes plānots lietot, lai audzēkņi patstāvīgi turpinātu skolotāja ievirzīto izziņu darbu par šī perioda B. Bērziņa glezniecību, arvien vairāk iedziļinoties mākslinieka izmantotajos mākslinieciskās izteiksmes

līdzekļos, to lietojuma specikā un lietotajos paņēmienos, mācītos no savām veiksmēm un kļūmēm, strādājot ar sev jauniem materiāliem, tehnikām un izteiksmes līdzekļiem.

Sokrātiskās metodes – jautājumu un atbilžu metodi, ar mērķtiecīgu jautājumu uzdošanu palīdzot audzēkņiem saskatīt un analizēt nepamanīto mākslinieka darbos un tajos izmantotajos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļos. Praktisko darbu autore iecerējusi izmantot mākslas darbu studijās, skiču izstrādē, īpatnējās glezniecības tehnikas analīzē.

Ceturtās tēmas – Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izpēte Bērziņa Brūnā perioda darbos. Klusā daba „Mūzikas instrumenti” – autore iecerējusi darboties līdzīgi kā trešajā tēmā, izmantojot norādošās metodes un demonstrējumu gluda, niansēta eļļas krāsu klājuma tehnikas apguvei un rāmja stiprināšanai.

Atklājuma metodes – eksperimentu un praktisko darbu – arī tiek plānots lietot līdzīgi kā iepriekšējā tēmā, lai apgūtu citu - gludu krāsas iekļāšanas paņēmieni eksperimentējot, veicinātu niansētu krāsu jaukšanu, panāktu gludu, vienmērīgu krāsu klājumu un krāsu pakāpenisku pāreju. Kompozīcijas izstrādes laikā, lai izvēlētos veiksmīgāko uzstādījuma priekšmetu/a un formāta kombināciju.

Tēmas apguvei paredzēts lietot sokrātiskās metodes. Jautājumu un atbilžu metodi, lai palīdzētu audzēkņiem analizēt izvēlēto mākslas darbu, tajā izmantotos mākslinieciskos izteiksmes līdzekļus, vēl pamatīgāk iedziļinātos mākslinieka izmantotajos paņēmienos, veicinātu kļūdu saskatīšanu darba procesā, to novēršanu, analizētu darba procesu un tā rezultātu. Praktiskais darbs tiek plānots izmantot kā aktīvs audzēkņu darbības process izvēlēta darba kolorīta kopēšanā.

Autore visas tēmas ietvaros vēlas veicināt arvien lielāku audzēkņu patstāvības pakāpi darba procesā.

Piektajā tēma – B. Bērziņa kontrastainā krāsu lietojuma un kolāžas elementu lietojuma izpēte. Radošs darbs „Vecās mūzikas un mākslas skolas sienas stāsts” – tāpat kā iepriekš, plānots izmantot norādošās metodes un demonstrējumu darba virsmas sagatavošanā darbam, kolāžas elementu pievienošanā, dažādu paņēmieni – nokasīšanas, pulēšanas u.c. demonstrēšanai audzēkņu ideju ierosmei.

Atklājuma metodes darba autore plāno izmantot tēmas turpinājumā, lai veicinātu audzēkņu eksperimentālo darbību un atklājumus, izzināšanas prieku, meklējot jaunus veidus, kā parādīt senu, daudzslāņainu virsmu, izmantojot tēmai atbilstošus izteiksmes līdzekļus, apvienojot vairākus tehniskos paņēmienus.

Sokrātiskās metodes darba autore plāno izmantot tēmai atbilstošu mākslinieka darbu studijām, ideju meklēšanai un to pierakstiem, kā arī ar mērķtiecīgu jautājumu un atbilžu metodi,

veicinot vēlamo darba virzību. Šīs tēmas izstrādē autore veicina maksimālu audzēkņu darba patstāvību.

3.3 Uzdevumu kopas aprobācija

Darba autores pētījuma tēmas ietvaros risināmo uzdevumu kopa sastāv no pieciem uzdevumiem, kas realizējami deviņās nodarbībās (astoņpadsmit mācību stundās).

Pirmā tēma:

Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojums B. Bērziņa glezniecībā.

Viena nodarbība 40 + 40 minūtes

Nodarbības mērķis:

Iepazīt B. Bērziņa glezniecības dažādu periodu raksturīgākos darbus un veidot priekšstatu par šajos periodos izmantotajiem raksturīgākajiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem.

Nodarbībā risināmie uzdevumi:

- Iepazīstas ar prezentācijas materiālu par B. Bērziņa glezniecības periodiem un mākslinieka gleznu reprodukcijām.
- Pēta B. Bērziņa tūbiņu perioda gleznu reprodukcijas, nosauc izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, izstrādā atbilstošu ainavas skici.
- Pēta B. Bērziņa Borisa Brūnā perioda gleznu reprodukcijas, nosauc izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, izstrādā atbilstošu ainavas skici.
- Pēta Sienu perioda gleznu reprodukcijas, nosauc izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, izstrādā atbilstošu ainavas skici.

Nepieciešamie materiāli darbam:

3 A-6 formāta skiču lapas, zīmulis, flomasteri spektra krāsās, zelta krāsa, melni flomasteri.

Mācību metodes:

Norādošās – stāstījums un demonstrējums.

Sokrātiskās – praktiskais darbs, jautājumi un atbildes.

Uzdevumu vērtēšanas kritēriji:

Ar ieskaiti tiek vērtēta spēja saskatīt, pastāstīt un savā skiču materiālā izmantot B. Bērziņa trīs dažādu periodu mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus.

Darba gaita:

Nodarbības sākumā darba autore iepazīstina audzēkņus ar nodarbības tēmu, veicamajiem uzdevumiem un nosacījumiem to izpildei.

Nodarbības turpinājumā darba autore rāda Power Piont prezentācijas ievada daļu, īsumā pastāsta par B. Bērziņa daiļradi un pirmo spilgtāko Tūbiņu periodu. Audzēkņi pēta gleznotāja

akcentēta arī stāsta nozīme mākslinieka daiļradē, teksta izmantošana un izmantoto priekšmetu vērtība paša mākslinieka skatījumā. Darba autore rosina audzēkņus jau laikus domāt par materiāla vākšanu un apkopošanu darbam par tēmu „Vecās Mūzikas un mākslas skolas sienas stāsts”.

Otrā tēma:

Stunda muzejā. B. Bērziņa darbu oriģinālu iepazīšana.

Viena nodarbība – divas mācību stundas.

Nodarbības mērķis:

Iepazīt B. Bērziņa oriģināldarbus.

Nodarbības uzdevumi:

- Sameklē Latvijas Nacionālā mākslas muzeja ekspozīcijā B. Bērziņa darbus.
- Savāc, apkopo informāciju un to radoši lieto darba lapās par muzeja pastāvīgajā ekspozīcijā pieejamajām B. Bērziņa gleznām un mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojumu tajās.
- Salīdzina rezultātus un apkopo secinājumus par savākto materiālu.

Nepieciešamie materiāli:

Darba lapas individuālo uzdevumu veikšanai, pamatnes un zīmuļi, pildspalvas uzdevumu izpildei.

Mācību metodes:

Sokrātiskās – jautājumi un atbildes, praktiskais darbs, sarunas.

Vērtēšanas kritēriji:

1.uzdevums – par katru pareizu atbildi 2 punkti, daļēji pareizu – 1 punkts, kopā 6 punkti

2.uzdevums – par radošu, oriģinālu B. Bērziņa darba „Mākslinieks un modelis” papildinājumu un turpinājumu līdz 10 punkti

3.uzdevums – par katru sava viedokļa aprakstu līdz 2 punkti. $2 \times 6 = 12$ punkti

4.uzdevums – par katru pareizi nosauktu kopīgo un atšķirīgo pazīmi 2 punkti, par daļēji pareizu 1 punkts ($2 \times 6 = 12$ punkti)

Kopā 40 punkti atbilst 10 ballēm

Vērtējums:	nv	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Punkti:	0-4	4-5	5-8	8-13	13-18	18-23	23-28	28-31	31-35	35-38	38-40

Darba gaita:

Nodarbības ievada daļā autore iepazīstina ar nodarbības mērķi un tajā veicamajiem uzdevumiem, pārrunā darbu secību, rosina atcerēties iepriekšējā nodarbībā apgūto par B. Bērziņu un viņa darbiem, kā arī izsniedz tā veikšanai vajadzīgos materiālus un darbarīkus.

Autore atgādina audzēkņiem, ka LNMM ir lielākā profesionālās mākslas krātuve valstī. Muzeja darbības mērķis ir izglītēt sabiedrību un rosināt tās interesi akcentējot nacionālās mākslas skolas vietu kultūras vēsturē un laikmetīgajos procesos.

Autore aktualizē faktu, ka mākslas skolu audzēkņiem muzeja apmeklējums ir bez maksas un jautā, kas var būt par apliecinājumu tam, ka ir mākslas skolas audzēknis. Audzēkņi izsaka minējumus par apliecībām, skolotāja teikto utml., stāsta, cik reizes iepriekš bijuši muzejā, ko skatījušies, dalās iespaidiem. Sarunas noslēgumā nonāk pie secinājuma, ka bezmaksas biļetei vajadzīga skolas direktora izziņa, ko arī pārbauda praksē.

Nodarbības turpinājumā audzēkņi dodas gida pavadībā apskatīt visu muzeja ekspozīciju. Darba autore lūdz, pēc glezniecības veida un izmantotajiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem, mēģināt atpazīt B. Bērziņa darbus. Audzēkņi sarunājas ar gidu, apskata ekspozīciju un meklē B. Bērziņa darbus. Beidzot muzeja ekspozīcijas apskati, kopīgi konstatē, ka muzeja patstāvīgajā ekspozīcijā apskatāmas četras B. Bērziņa gleznas – „Mākslinieks un modelis” (1998), „Cūku bēres” (1980), „Pirtī” (20. gs. 70. gadi) un „Melnā” (1998), kas atbilst diviem B. Bērziņa glezniecības spilgtākajiem periodiem, Bērziņa Brūnajam un Sienu periodam, bet nav apskatāms neviens Tūbiņu perioda darbs.

Nodarbības turpinājumā, gide atvadās, bet darba autore audzēknes mudina vēlreiz sameklēt B. Bērziņa darbus patstāvīgi un izpildīt uzdevumus darba lapās. Audzēkņi atrod un pēta oriģinālus, veic pierakstus un zīmējumus.

Nodarbības noslēgumā audzēkņi veic savāktās informācijas salīdzināšanu, apkopošanu un pašvērtējumu. Autore uzdod papildjautājumus un pieraksta apkopojumu.

Darba autorei izdevās ieinteresēt audzēkņus gan par ekspozīciju kopumā, gan par B. Bērziņu kā ļoti daudzveidīgu mākslinieku. Audzēkņi aktīvi meklēja informāciju, to lietoja, interpretēja, izdarīja secinājumus. Kā jau iepriekš novērots audzēkņiem nav vienāds darba temps – divām meitenēm vajadzīgs papildus laiks uzdevumu pabeigšanai. Šīm audzēknēm grūtības sagādā sava viedokļa izteikšana un attēla radoša turpināšana. Viņām tiek dotas vēl piecpadsmit minūtes darba pabeigšanai.

Nodarbības rezultātā audzēkņiem bija iespēja iepazīt B. Bērziņa darbu oriģinālus, tos pētīt, strādāt ar savākto informāciju, veikt tās apkopojumu, tādējādi pilnveidojot un padziļinot savu izpratni par B. Bērziņa dažādu periodu darbos lietotajiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem, attīstot savu iztēli un radošo domāšanu.

Trešā tēma:

Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izpēte B. Bērziņa Tūbiņu periodā. Gleznas fragmenta kopija.

Divas nodarbības – četras mācību stundas.

Nodarbību mērķis:

Iepazīt B. Bērziņa mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus Tūbiņu periodā un izstrādāt B. Bērziņa Tūbiņu perioda darba fragmenta brīvu kopiju.

Tēmas ietvaros risināmie uzdevumi:

- Veic izmēģinājumu darbam ar eļļas krāsām.
- Pēta B. Bērziņa Tūbiņu perioda gleznas fragmentu, un izstrādā skici ar svītrinājumu.
- Veic pagleznojumu.
- Izstrādā B. Bērziņa darba fragmenta brīvu kopiju.

Nepieciešamie materiāli: eļļas krāsas, otas, audekli, terpentīns, lupatas otu tīrīšanai, B. Bērziņa gleznas reprodukcija „Pēc lietus”

Mācību metodes:

Sokrātiskās: jautājumi un atbildes, praktiskais darbs

Atklājumu: praktiskais darbs

Vērtēšanas kritēriji:

- Prasme veikt mērķtiecīgas pētnieciskas darbības.
- Prasme proporcionāli palielināt kopējamā darba fragmentu.
- Prasme saskatīt B. Bērziņa Tūbiņu perioda darbos izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus – tīra krāsa tieši no tūbiņas, krāsas uzlikšanas virziens, krāsu izvietojums uz audekla, faktūra.
- Prasme panākt līdzību ar mākslinieka darbu.
- Tehnikas lietojums.

Darba gaita:

Pirmās nodarbības sākumā darba autore veic tēmas aktualizāciju, izsniedz katram audzēknim lapas ar sasniedzamo mērķi, veicamajiem uzdevumiem un darba vērtēšanas kritērijiem, kurus tūlīt kopīgi pārrunā un kontekstā apskata arī pirmajā nodarbībā izstrādātās, B. Bērziņa tūbiņu periodam atbilstošās ainavas skices (skat. 4. pielikumu). Darba turpinājumā autore aicina paņemt audzēkņus eļļas krāsu iepakojumu (tūbiņām jau ir izveidoti audeklu izmēram proporcionāli atvērumi), otas, audeklus, eļļu un terpentīnu un atbilstoši norādījumiem sagatavot darba vietu darbam. Audzēkņi pēc autores uzaicinājuma, nosauc mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, kas raksturīgi Tūbiņu periodam – pagleznojumu, krāsas triepiena garumu, tā uzlikšanas virzienu, krāsu uzlikšanas paņēmieni, kad blakus ir kontrastējošas krāsas un tās uzliktas tieši no tūbiņas.

Nodarbību turpinot, autore demonstrē pagleznojuma iekļāšanas veidus un darbu ar eļļas krāsām tieši no tūbiņām, akcentējot tūbiņas turēšanas veida nozīmi un semonstrējot atšķirības.

Audzēkņi skatās, uzdod jautājumus un veic patstāvīgus eksperimentus, salīdzina tos, apspriež veiksmes un neveiksmes, meklē iespējas novērst kļūmes.

Nodarbības noslēgumā audzēkņi sadala B. Bērziņa darba “Pēc lietus” fragmentus, izvietoja telpā tā, lai strādājot atrastos atbilstoši fragmentu izvietojumam darbā, izpēta sava fragmenta pagleznojumu un ar iekļāšanas un ieberzēšanas metodēm to realizē uz sava audekla. Darbu beidzot, fragmentus saliek mākslinieka darbam atbilstošā secībā līdz nākamai nedēļai un kopīgi apspriež un izvērtē darba procesu un paveikto.

Otrās nodarbības sākuma daļā darba autore aicina audzēkņus vārdiem apskatīt iepriekšējā nodarbībā paveikto vingrinājumu darbā ar eļļas krāsām un to uzlikšanas veidiem – ar otu un tieši no tūbiņas, kā arī mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, kādus lietojuši. Darba autore uzaicina audzēkņus paņemt audeklus ar pagleznojumu, savu kopējamo darba fragmentu, atrast katram savu vietu kopējā izvietojumā telpā atbilstoši sava fragmenta vietai darbā, un patstāvīgi iekārtot darba vietas darbam ar eļļas krāsām.

Turpmākajā nodarbības daļā autore rosina pētīt un nosaukt mākslinieka lietoto darbību domājamo secību. Audzēkņi kopīgi nonāk pie darba secības apraksta, uzraksta to uz tāfeles un turpina darbu atbilstoši uz tāfeles fikētajai secībai, savam darba fragmentam, izmantojot atbilstošus mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus. Autore konsultē, atbild uz jautājumiem, rosinot audzēkņus strādāt iespējami patstāvīgi.

Nodarbības noslēgumā audzēkņi sakārto savas darba vietas, autore lūdz salikt visus darbus kopā mākslinieka darbam atbilstošā secībā, lai būtu redzams kopīgais darbs vienlaikus ar mākslinieka darbu un izvērtēt rezultāta atbilstību. Audzēkņi pārrunā darba procesu, kopskatu, veiksmes un trūkumus savā darbā un kopskatā, plāno trūkumu novēršanas iespējas. Veic pašvērtējumu izmantojot vērtēšanas kritērijus. Grūtības sagādāja tīras krāsas iekļāšana no tūbiņas tā, lai tā nesajauktos ar blakus esošo krāsu. Tam vajadzīga ļoti liela precizitāte un iepriekš pārdomāts klāšanas secības plāns. Tā kā divās vietās fragmentu savienojumos ir neliela nobīde, tad audzēkņi piedāvā variantus, kā to varētu labot. Rezultātā vienojas, ka to izdarīs nākamajā nedēļā pirms stundas, tā mazinot iespēju, ka krāsas izsmērēsies.

Nodarbību rezultātā, audzēkņi iepazīuši B. Bērziņa Tūbiņu perioda darbus un tajos izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, trenējuši acumēru proporcionāli palielinot darba fragmentu, uzkrājuši pieredzi mākslas darba analīzē un attīstījuši prasmi izteikt argumentētu viedokli, iepazīuši darba specifiku ar eļļas krāsām un šī darba specifisko paņēmieni – strādājot ar krāsu tieši no tūbiņām, izprot eļļas gleznojuma tapšanas secību. Grūtības sagādāja sava viedokļa pamatošana – tas biežāk jātrenē. Vienam audzēknim vajadzīgs papildus laiks darba pabeigšanai – tiek ielānota konsultācija. Vairākiem audzēkņiem grūtības

sagādāja tīrības saglabāšana darbā ar eļļas tehniku, arī lietojot priekšautus. Darba prasmes ar eļļas krāsām mērķtiecīgi pilnveidojamas turpmākajās nodarbībās.

Ceturrtā tēma:

Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izpēte Bērziņa Brūnā perioda darbos. Klusā daba „Mūzikas instrumenti.”

Trīs nodarbības– sešas mācību stundas.

Nodarbību mērķis:

Iepazīt Bērziņa Brūnā perioda māksliniecisko izteiksmes līdzekļu lietojuma īpatnības. Izstrādāt savu klusās dabas kompozīciju „Mūzikas instrumenti”, izmantojot brīvi izvēlētus uzstādījuma priekšmetus.

Tēmas ietvaros risināmie uzdevumi:

- Veic Bērziņa Brūnā perioda mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojuma izpēti.
- Izstrādā tonāli niansētu klusās dabas uzstādījuma skici, brīvi izvēloties izmantojamus priekšmetus un kompozīcijai atbilstošu formātu.
- Piegriež idejai atbilstošu kartonu, piestiprina rāmi.
- Izstrādā savu kompozīciju Bērziņa Brūnā periodam atbilstošā kolorītā eļļas glezniecības tehnikā.

Nepieciešamie materiāli:

Kartons izmēģinājuma darbībai, eļļas krāsas, otas, palīglīdzekļi darbam ar eļļas krāsām, paletes, kartons darba izstrādei, skiču papīrs, zīmulis, līstes rāmim, līme, laka, papīra naži, paliktnis kartona griešanai. Mūzikas instrumenti uzstādījumam – vijole, tamburīns, konga. B. Bērziņa darbu reprodukciju kopijas (krāsainas un dažas melnbaltas) no niansētā krāsu perioda „Klusā daba ar vijolēm un paleti” (1981), „Klusā daba”(1987), „Ģitāra” (1980), Klusā daba ar vectēva vijoli” (1979), „Guļošā” (1981), „Meitene ar bumbieri” (1981), „Peldētājas” (1982), „Kāpās” (1980), „Pagalms” (20.gs. 80.gadi), „Ziemas pašportrets” (1997), „Klusā daba ar kūpinājumu” (1997), „Klusā daba ar mūzikas instrumentiem” (1988) (skat. 1. pielikumu).

Mācību metodes:

Norādošās: demonstrējums.

Sokrātiskās: jautājumi un atbildes, praktiskais darbs.

Atklājumu: eksperiments, praktiskais darbs.

Vērtēšanas kritēriji:

- Izvēlētajam priekšmetam atbilstoša formāta izvēle un kompozīcija.
- Rāmja iekļaušana kopējā kompozīcijā.
- Kolorīta atbilstība izvēlētajam darbam.

- Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietošana atbilstoši izvēlētajam darbam.
- Tehnikas lietošana.

Darba gaita:

Autore aktualizē Bērziņa Brūnā perioda specifiku, formulē mērķus un uzdevumus, atbilstoši tiem kopīgi ar audzēkņiem izrunā un vienojas par darbu vērtēšanas kritērijiem. Turpinājumā lūdz apskatīt audzēkņus savas tonālās skices (skat. 4. pielikumu), apskatei izliktās mākslinieka darbu reprodukciju krāsainās un melnbaltās kopijas, kā arī formulēt vārdos gleznotāja izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, kurus pieraksta uz tēfeles, un papildina, uzdodot uzvedinošus jautājumus. Audzēkņi pēta attēlus, nosauc mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, atbild uz jautājumiem.

Darba autore pievērš audzēkņu uzmanību uzstādījuma priekšmetiem – vijolei, tamburīnam un kongam, jautā par to izmantošanu, lūdz raksturot skanējumu, rosina pamēģināt skanējumu. Audzēkņi izmēģina bungošanu uz konga un tamburīna skanējumu, atceras, kad koncertos tos dzirdējuši, kuri mūzikas skolas audzēkņi instrumentus spēlējuši. Tādējādi autore cenšas radīt emocionālo fonu darba veikšanai un ieinteresēt audzēkņus pētīt mūzikas instrumentus.

Turpinot nodarbību, darba autore rosina pētīt B. Bērziņa kluso darbu reprodukciju kopijās izmantotos priekšmetus - to rakursu, kompozīciju laukumā, rāmja iesaistes piemērus kompozīcijā. Audzēkņi pēta darbus un saistot ar Mākslas valodas pamatos mācīto, nonāk pie secinājumiem par kubismam raksturīgu paņēmienu izmantošanu priekšmetu attēojumā, nelielu priekšmetu skaitu, pamatlaukuma dalījumu, gleznojuma turpinājumu uz rāmja.

Autore rosina, atbilstoši izdarītajiem secinājumiem (tos uzraksta uz tāfeles), skicēt tonālo skici, brīvi izvēloties un izkārtojot kompozīcijā priekšmetu/us no uzstādījuma un iedvesmojoties no Bērziņa Brūnā perioda darbiem. Pēc skices pabeigšanas, autore lūdz sagatavot pamatu savam nākamās nodarbības darbam atbilstoši izstrādātas skices proporcijām. Audzēkņi patstāvīgi mēra un piegriež kartonu un pieraksta izmērus, lai nodarbību starplaikā autore varētu sagatavot līstes darbu rāmjiem.

Noslēdzot nodarbību, audzēkņi sakārto savas darba vietas, izliek savas skices izvērtēšanai. Autore rosina pastāstīt katram audzēknim par savu tonālo skici un ieceri, pamatot savas domas. Audzēkņi stāsta, argumentējot, kādēļ izvēlēti tieši šie priekšmeti vai viens priekšmets, tāds rakurss, kompozīcija, kā un vai plānots izmantot līniju, laukumi, kā domāts iesaistīt kompozīcijā rāmi. Apgūstot tēmu, audzēkņi aktīvi un arvien vairāk patstāvīgi strādā, labi veic pētnieciskās darbības. Grūtības sagādā priekšmetu izvēles, rakursa izvēles pamatojums kontekstā ar mākslinieka darbiem – pie tā jāstrādā arī turpmāk.

Nākamās nodarbības sākumā, audzēkņi apskata skices, pēta Bērziņa Brūnā perioda darbu reprodukcijas, pēta melnbaltās kopijas, izvēlas mākslinieka darbu ar sev patīkamu kolorītu, iekārto darba vietas un veic izmēģinājuma darbību vēlamā kolorīta un niansēta krāsu lietojuma panākšanai. Kad tas paveikts, turpmākās divas nodarbības izstrādā savu radošo darbu atbilstoši skicei un kolorītam. Starpbrīdi izmanto pēc vajadzības.

Pēdējās šīs tēmas nodarbības beigās audzēkņi izliek savus darbus nelielā skatē, veic darba procesa un sava darba pašvērtējumu, kurā pastāsta par savām veiksmēm un grūtībām un izvērtē savu darbu atbilstoši kritērijiem. Pēc tam, aplūko citu audzēkņu darbus un pastāsta par to, kas vislabāk paticis darba procesā. Tā nokrāsu veidošana - kā tas tika panākts darba procesā, pārsteigumi vēl pēc izmēģinājuma darbības nejaušību rezultātā, krāsu smarža, izmēģinājuma darbība pati u.c.

Autore atgādina par tekstuālās informācijas un kolāžas materiālu sagatavošanu nākamajai nodarbībai par tēmu „Vecās mūzika un māksla skolas sienas stāsts.”

Darba autore secina, ka audzēkņi veiksmīgi risinājuši kolorīta jautājumu un iesaistījuši rāmi gleznas kopējā kompozīcijā, labi iekomponējuši izvēlētos priekšmetus, lietojuši māksliniekam atbilstošus mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, kā arī jau labi strādā eļļas glezniecības tehnikā – mazinājušas problēmas ar tīrības saglabāšanu (drēbes, rokas, apkārtējie priekšmeti).

Piektā tēma:

B. Bērziņa kontrastainā krāsu lietojuma un kolāžas elementu lietojuma izpēte. Radošs darbs „Vecās mūzikas un mākslas skolas sienas stāsts.”

Divas nodarbības.

Nodarbību mērķis:

Iepazīt B. Bērziņa Sienu perioda darbus un darbus ar kolāžas elementu lietojumu. Izstrādāt savu radošu iztēles gleznojumu par tēmu “Vecās mūzikas un mākslas skolas sienas stāsts”.

Tēmas ietvaros risināmie uzdevumi:

- Pēta Sienu perioda gleznu laukumu proporcijas, tekstūru un kolāžas elementu lietojumu B. Bērziņa gleznās.
- Veic izmēģinājuma darbību atbilstoši izdarītajiem secinājumiem.
- Aplūko gleznojamo virsmu un izstrādā skici radošajam iztēles darbam “Vecās mūzikas un mākslas skolas sienas stāsts”.
- Realizē savu kompozīciju atbilstoši skicei eļļas glezniecības tehnikā.

Nepieciešamie materiāli:

Skiču papīrs, zīmulis, lietošanai sagatavots sauss koka dēlis, zelta krāsa, eļļas krāsas un palīglīdzekļi to lietošanai, dažādi kolāžas materiāli, teksti par mūziku un mākslu, laka, gleznu reprodukcijas „Veltījums daiļamatniecībai” (1987), „Virtuves klusā daba” (1989), „Siļķe” (2000), „Siena” (1992), „Mākslinieks un modelis” (1988), „Mākslinieka darbnīcā” (1985), „Siena” (1992), „Melnā” (1998), „Luterāņu siena” (1998), „Tumšpelēks un sudrabs” (1993), „Klusā daba ar siļķi” (1954) (skat. 1. pileikumu)

Mācību metodes:

Norādošās – demonstrējums.

Sokrātiskās – jautājumi un atbildes, praktiskais darbs.

Atklājumu – eksperiments, praktiskais darbs.

Vērtēšanas kritēriji:

- Idejas atbilstība tēmai un oriģinalitāte, stāsts.
- Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu atbilstošs mērķtiecīgs lietojums.
- Tehnikas lietojums.

Darba gaita:

Aktualizējot tēmu, autore iepazīstina ar nākamo divu nodarbību tematu un rosina audzēkņus apskatīt pirmajā nodarbībā izstrādātās kontrastainās ainavas skices (skat. 4. pielikumu), kā arī atcerēties B. Bērziņa Sienu perioda glezniecībai raksturīgos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, tos nosaukt un uzrakstīt uz tāfeles (raksta tas audēknis, kurš nosaucis – audzēkņiem patīk rakstīt uz tāfeles, savukārt, rokraksta atpazīšana autorei palīdz pie izvērtēšanas). Turpinājumā audzēkņi aplūko mākslinieka Sienu perioda darbus un darbus, kuros izmantoti kolāžas elementi, reprodukcijas - „Veltījums daiļamatniecībai” (1987), „Virtuves klusā daba” (1989), „Siļķe” (2000), „Siena” (1992), „Mākslinieks un modelis” (1988), „Mākslinieka darbnīcā” (1985), „Siena” (1998), „Melnā” (1998), „Luterāņu siena” (1998), „Tumšpelēks un sudrabs” (1993), „Klusā daba ar siļķi” (1954) (skat. 1. pielikumu). Autore lūdz saukt mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, kurus gleznotājs izmantojis šajos darbos un aicina turpināt rakstīt tos uz tāfeles, izmantojot citu krāsu. Ievada noslēgumā tiek nosaukti pirmās nodarbības uzdevumi – veikt izpēti un izmēģinājuma darbību kontrastainā perioda un kolāžas elementu lietošanā B. Bērziņa glezniecībā. Audzēkņi sakārto savas darba vietas un izmēģina dažādus kolāžas elementu iestrādes veidus, burtu un tekstuālās informācijas lietojumu, dažādu proporciju kontrastainu krāsu laukumu ieklāšanu skicēs.

Nodarbības otrajā daļā darba autore rosina audzēkņus stāstīt stāstus par tēmu „Vecās mūzikas un mākslas skolas sienas stāsts”, iesākot pati, ar atmiņu stāstu par veco ēku, kurā iepriekš skola Ugālē atradusies. Noslēgumā audzēkņi izstrādā skices savam radošajam darbam,

ņemot vērā darba formātu un B. Bērziņa mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus Sienu periodā, ka arī paredzot kolāžas elementu un teksta izmantošanu. Katram audzēknim autore sagatavojusi sausu, gludu koka dēlīti, tie nav vienādi, bet līdzīgi, ar neapzāģētām malām. Darba noslēgumā audzēkņi izliek nelielai izstādei savus izmēģinājuma darbus, skices, kā arī pastāsta par radošā darba ieceri.

Otrajā nodarbībā audzēkņi izstrādā savu radošo darbu uz koka dēlīša, atbilstoši skicei un pašu iepriekšaprakstītajiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem. Nodarbību noslēdzot, izliek savus darbus kopīgai apskatei un izvērtēšanai.

Pēc darba procesa un darbu izvērtēšanas, autore secina, ka diviem no audzēkņiem radās problēma ar laukumu proporciju veiksmīgu izvēli izstrādājot skices, kas skiču līmenī arī tika atrisināta. Pētnieciskajā daļā bija daudz pārsteigumu kolāžas elementu piestrādāšanā – tie kļuva neredzami un veidoja burbuļus, bija patīkami, ka audzēkņi ļoti patatāvīgi, sadarbojoties savstarpēji, veiksmīgi risināja šīs problēmas. Visvairāk audzēkņiem patika un viņi ar lielu aizrautību meklēja atbilstošu tekstuālo informāciju un pētīja tekstūras B. Bērziņa Sienu perioda, īpaši melnajos, darbos.

3.4 Audzēkņu darbu vērtēšanas principi

Mācību darbības rezultāti tiek izteikti tās vērtējumā, kas savukārt, nozīmē noteikt līmeni, pakāpi vai kvalitāti, respektīvi, noteikt vai ir izpildīti izvirzītie uzdevumi, kāds ir sagatavotības līmenis, iegūto zināšanu, prasmju un iemaņu kvalitāte. Vērtējums ir cieši saistīts ar kontroli un ir kontroles sekas. Tam jābūt efektīvam, atklātam, pietiekami motivētam un pārlicinošam, sistemātiskam, ar individuālu pieeju. Vērtējumam arī vajadzētu atbilst pašnovērtējumam un citu skolēnu domām. Vērtējumam ir izglītojoša – saņem objektīvu informāciju par sava darba rezultātiem, un audzinoša nozīme – rodas izpratne, kā pilnveidojama, kāpināma mācību efektivitāte, tiek sekmēta mācību motīvu veidošanās. (1.8.)

Audzēkņu mācību sasniegumu vērtēšanu mācību priekšmetā Gleznošana, nosaka Profesionālās ievirzes izglītības programmas Vizuāli plastiskā māksla mācību priekšmeta Gleznošana vadlīnijas. Tās vērtē 10 ballus skalā un „ieskaitīts” vai „neieskaitīts”.

Mācību sasniegumu vērtējumu 10 ballu skalā veido sekojoši kritēriji:

- iegūto zināšanu apjoms un kvalitāte;
- iegūtās prasmes un iemaņas;
- attieksme pret izglītošanos;
- mācību sasniegumu attīstības dinamika.

Kārtējā pārbaudē, kurā nav iespējams mācību sasniegumus novērtēt 10 ballus skalā, mācību sasniegumus vērtē ar „ieskaitīts” vai „neieskaitīts”.

Aprakstošu vērtējumu var veidot arī mutiski, analizējot audzēkņu darbus skatēs, kā arī pielietojot audzēkņu pašvērtējuma metodi.

Mācību sasniegumu vērtēšanas procesā notiek: ievadvērtēšana mācību procesa sākumā pirms temata vai mācību priekšmeta apguves, kas sniedz informāciju par audzēkņu sagatavotības līmeni, uzsākot tēmu vai kursu. Kārtējā vērtēšana mācību procesa laikā nodrošina atgriezenisko saikni par mācību procesu. Savukārt, noslēguma vērtēšana tiek izmantota, nosakot audzēkņu zināšanu prasmju apguves līmeni mācību gada, kursa vai izglītības programmas noslēgumā. (4.3.)

Autore, izstrādājot vērtēšanas kritērijus, cenšas ievērot visas iepriekšminētās parsības. Vērtēšanas kritēriji ir būtiska mācību procesa sastāvdaļa, kas ļauj spriest par izvirzīto mērķu sasniegšanu. Mācību mērķi, uzdevumi un vērtēšanas kritēriji ir savstarpēji saistīti, taču uzdevumu nosacījumi paskaidro uzdevumu veikšanas gaitu, to apjomu, tehniku lietojumu un citus aspektus, bet vērtēšanas kritēriji nosaka, tieši kādi aspekti tiks vērtēti, īpaši uzsverot jaunapgūstamos. Bez konkrētā darba vērtēšanas, kā jau iepriekš minēts, svarīgi ir izvērtēt arī katra audzēkņa izaugsmi un attieksmi pret izglītošanos.

Tāpat svarīgi, lai audzēkņi vērtēšanas kritērijus zinātu jau uzsākot darbu pie tēmas, kas palīdz koncentrēties apgūstamajam, galvenajam, jaunapgūstamajam, pašam plānot sava darba virzību.

1.tēmā, „Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojums B. Bērziņa glezniecībā” dotie uzdevumi ir ar mērķi veidot vispārīgu ieskatu mākslinieka daiļrades spilgtākajos periodos un katrā no tiem izmantotajos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļos. Tēmas apguve tiek vērtēta ar ieskaiti - spēja saskatīt, pastāstīt un savā skiču materiālā izmantot B. Bērziņa trīs dažādu periodu būtiskākos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus. Pirmajā skicē, kura atspoguļo gleznotāja Tūbiņu periodā izmantos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, īpaša uzmanība tiek pievērsta – tīras krāsas pamata izvēlei, līniju virziena mērķtiecīgai izmantošanai, tīru krāsu izmantošanai, otrajā skicē, kura atspoguļo mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojumu Bērziņa Brūnajā periodā – klusināta toņa pamata izvēlei - niansētam krāsu laukumam klājumam, toņu bagātībai, bet Sienu perioda mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu atspoguļojumā – zelta krāsas izmantošanai (vai citas kontrastējošas krāsas), tās samēram ar citu krāsu laukumiem, kontrasta panākšanai, tekstūras un teksta elementu lietojumam. Bez tam tiek vērtēts arī pats darba process – kā audzēkņi pēta, saskata un stāsta. Audzēknis saņem ieskaiti, ja skiču izstrādē:

- mērķtiecīgi lietojis līnijas virzienu un tīras spektra krāsas uz krāsaina, koša pamata Tūbiņu perioda mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus raksturojošajā skicē,
- lietojis dažādas, tonāli tuvas, niansētas brūnās nokrāsas Bērziņa Brūno periodu lietoto mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus atspoguļojošajā skicē,

- panācis kontrastu, pielietojot zelta krāsu (citu krāsu), tumšo laukumu dažādošanai mērķtiecīgi izmantojis tekstūru un tekstu B. Bērziņa Sienu periodu un kolāžas elementu lietošanu raksturojošā skicē,
- spēj pastāstīt par savu pētniecības darbu un skicēm.

2. tēmas, „Stunda muzejā” mērķis ir iepazīt B. Bērziņa darbu oriģinālus, uzdevumi – paredz pamatīgāk pētīt pastāvīgajā ekspozīcijā pieejamos mākslinieka darbus, strādāt ar informāciju, to interpretēt un veikt apkopojumu. Tā kā audzēkņi strādā darba lapās, tad par katru veikto uzdevumu var saņemt noteiktu punktu skaitu. Uzdevumi, kuros jāizsaka savs viedolis un jādarbojas arī radoši, tiek vērtēti ar lielāku punktu skaitu.

1.uzdevums – par katru pareizu atbildi 2 punkti, daļēji pareizu – 1 punkts, kopā 6 punkti. Lai veiktu uzdevumu, audzēkņiem jāsameklē muzeja ekspozīcijā darbi, kuriem atbilst darba lapās iekļautie fragmenti un jāapraksta darba izpildes tehnika, pamatnes materiāls, izmēri un tapšanas gads.

2.uzdevums – par radošu B. Bērziņa darba, „Mākslinieks un modelis” papildinājumu un turpinājumu līdz 10 punkti. Lai šo uzdevumu veiktu, jāsameklē fragmentam atbilstošā darba oriģināls, fragments jāpapildina atbilstoši oriģinālam un tad, radoši jāturpina tam atvēlētajā brīvajā laukumā.

3.uzdevums – par katru ierakstu līdz 2 punkti (2 x 6 = 12 punkti). Šajā uzdevumā audzēkņiem jāatrod B. Bērziņa darbs „Melnā”, un jāturpina seši teikumi, izsakot savas domas katrā no aspektiem par šo darbu.

4.uzdevums – par katru pareizi nosauktu kopīgo un atšķirīgo pazīmi 2 punkti, par daļēji pareizu 1 punkts (2 x 6 = 12 punkti). Uzdevumu veicot, jāsalīdzina un jāanalizē B. Bērziņa darbi „Cūku bēres” un „Pirtī” (ekspozīcijā darbi atrodas blakus), meklējot to kopīgās un atšķirīgās iezīmes.

Kopā 40 punkti atbilst 10 ballēm

Vērtējums:	nv	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Punkti:	0-4	4-5	5-8	8-13	13-18	18-23	23-28	28-31	31-35	35-38	38-40

3. tēmā, „Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izpēte B. Bērziņa Tūbiņu periodā. Gleznas fragmenta kopija”, kuras izpildei paredzētas divas nodarbības jeb četras mācību stundas, audzēkņu uzdevumi ir mācīties strādāt eļļas glezniecības tehnikā, ar eksperimentālās darbības palīdzību panākt vēlamos efektus, kuri ir atbilstoši B. Bērziņa Tūbiņu periodā lietotajiem un gleznot mākslinieka darba fragmenta brīvu kopiju. Atbilstoši uzdevumiem, autore izvirza piecus vērtēšanas kritērijus:

- Eksperimentālās darbības mērķtiecība.
- Prasme proporcionāli palielināt darba fragmentu.

- Fragmenta brīvās kopijas atbilstība oriģinālam.
- Tūbiņu periodam atbilstošu mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izmantojums.
- Tehnikas lietojums.

Audzēkņiem ir pieredze faktūru veidošanā, bet nav pieredzes darbā ar eļļas krāsām. Tādēļ eksperimentālā darbība ir ļoti svarīga, un tiek vērtēta ar diviem punktiem, ja tā veikta mērķtiecīgi un ar lielu patstāvības pakāpi, ar vienu punktu, ja eksperimentiem vajadzīga skolotāja līdzdalība un ar nulle punktiem, ja eksperimentālā darbība tiek veikta tikai skolotāja vadībā.

Savukārt, dažādas kopijas audzēkņiem ir veicamas regulāri, un arī proporcionāla palielināšana to ietvaros, līdz ar to, šis kritērijs tiek vērtēts ar vienu punktu tā veiksmīgas izpildes gadījumā un ar pusi punkta, ja proporcijas darbam atbilst daļēji.

Vērtēšanas kritērijs – brīvās kopijas atbilstība oriģinālam, arī tiek vērtēts ar diviem punktiem, ja gleznotais fragments ir tuvu oriģinālam, vienu punktu, ja fragments daļēji atbilst oriģinālam un nulle punktu, ja tas neatbilst oriģinālam.

Vērtēšanas kritērijs, tūbiņu periodam atbilstošu mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojums ir ļoti svarīgs, tādēļ tiek vērtēts ar trīs punktiem, kurus audzēknis saņem, ja mērķtiecīgi lietojis līnijas garumu, līnijas virzienu, izmantojot tīras spektra krāsas atbilstoši mākslinieka darbā lietotajām. Divus punktus audzēknis saņem, ja vienu no iepriekšminētajiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem lietojis neveiksmīgi vai nav lietojis vispār, vienu punktu, ja neveiksmīgi lietojis vai nav lietojis vispār divus mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus un nulli punktu, ja nav lietojis iepriekšminētos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus.

Arī tehnikas lietojums šajā uzdevumā ir būtisks vērtēšanas kritērijs, jo audzēkņi apgūst jaunu – eļļas glezniecības tehniku, pie kam, ļoti specifiskā gleznošanas manierē. Divus punktus šajā vērtēšanas kritērijā iegūst audzēkņi, kuri pagleznojumā lietojuši gludu krāsu klājumu, bet gleznojumā izmantojuši atbilstošu krāsu klājumu tieši no tūbiņām variējot klājuma virzienu, atstarpes, štrihu garumu, tā lai krāsas savā starpā nesajauktos. Vienu punktu iegūst audzēkņi, kuriem iepriekšminētais izdevies daļēji un nulle punktus – ja tas nav izdevies.

4. tēmā - „Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izpēte Bērziņa Brūnā perioda darbos. Klusā daba “ Mūzikas instrumenti””- izstrādātie autores vērtēšanas kritēriji ir sekojoši:

- Izvēlētajam priekšmetam/iem atbilstoša formāta izvēle un kompozīcija.
- Rāmja iekļaušana kopējā kompozīcijā.
- Kolorīta atbilstība Bērziņa Brūnā perioda darbiem.
- Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietošana atbilstoši izvēlētajam mākslinieka darbam.

- Tehnikas lietošana.

Tā kā komponēšanas prasmes audzēkņiem tiek attīstītas regulāri gan kompozīcijas, gan zīmēšanas u.c. nodarbībās, tad pirmajā vērtēšanas kritērijā maksimālais iegūstamais punktu skaits ir viens punkts, par vienu vai vairāku priekšmetu izvēli no uzstādījuma, proporcionālu pamatlaukuma izvēli un to/tā kompozīciju laukumā. Par mazāk veiksmīgu risinājumu, audzēknis saņem pusi punkta, bet, par neveiksmīgu – nulli punktu.

Arī par rāmja iekļaušanu kompozīcijā (rāmis ir kompozīcijas sastāvdaļa) maksimālais saņemamais punktu skaits ir viens punkts, ko audzēknis saņem gadījumā, ja rāmis uzskatāms par viņa darba kompozīcijas neatņemamu sastāvdaļu. Šādi uzdevumi nav bijuši gleznošanas nodarbībās, šeit tas ir jauns aspekts, bet ir bijuši zīmēšanas un kompozīcijas nodarbībās. Pusi punkta audzēkni saņem, ja rāmis daļēji uzskatāms par visa darba kompozīcijas daļu, un nulli punktu, ja rāmis ir uzskatāms tikai par gleznojuma rāmi, nevis tā sastāvdaļu.

Kolorīta atbilstība Bērziņa Brūnā perioda darbu specifikai ir viens no būtiskākajiem šī darba vērtēšanas aspektiem, tomēr par to autore maksimāli paredz divus punktus, jo kolorīta kopēšanas darbi gleznošanas nodarbībās ir veikti arī iepriekš. Jaunais aspekts ir īpatnības tā panākšanā eļļas glezniecības tehnikā. Vienu punktu audzēkni saņem, ja kolorītu izdevies panākt daļēji un nevienu, ja tas nav izdevies. Šī kritērija veiksmīga realizācija lielā mērā atkarīga no iepriekšieguldītā darba izmēģinājuma darbībā un eksperimentēšanā.

Vērtēšanas kritērijā, mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietošana atbilstoši Bērziņa Brūnā perioda glezniecībai, īpaša uzmanība tiek vērsta uz krāsu niansēm, krāsu pārejām, kas ir tonāli tuvas un vienmērīgas, līnijas izmantošanu. Ja tas pilnībā izdevies, audzēkni saņem trīs punktus, ja nav izdevies realizēt vienu no aspektiem, audzēkni saņem divus punktus, vienu punktu, ja nav izdevies realizēt divus aspektus, un nulli punktu, ja tas nav izdevies.

Arī kritērijā tehnikas lietojums audzēkni var saņemt trīs punktus, ja panākts gluds, vienmērīgs, krāsu klājums ar maigām krāsu pārejām. Ja nav izdevies panākt vienu no iepriekšminētajiem aspektiem, audzēknis saņem divus punktus, ja nav izdevies panākt divus no iepriekšminētajiem aspektiem – vienu punktu, un nevienu, ja gleznojums nav izdevies gluds, vienmērīgs ar maigām, niansētām krāsu pārejām.

5. tēmā - „B. Bērziņa kontrastainā krāsu lietojuma un kolāžas elementu lietojuma izpēte. Radošs darbs „Vecās mūzikas un mākslas skolas sienas stāsts”” - vērtēšanas kritēriji ir:

- Idejas atbilstība tēmai un oriģinalitāte, stāsts.
- Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu atbilstošs mērķtiecīgs lietojums.
- Tehnikas lietojums.

Īpaša uzmanība šī uzdevuma vērtēšanā tiek pievērsta stāsta radīšanai par tēmu „Vecās mūzikas un mākslas skolas sienas stāsts”, atbilstošu kolāžas materiālu atrašanai, tekstuālas

informācijas piemeklēšanai. Maksimālais iegūstamais punktu skaits, ja tas viss izdevies ir trīs punkti. Ja, nav izdevies realizēt vienu no iepriekšminētajiem komponentiem, audzēknis saņem divus punktus, ja nav izdevies realizēt divus – vienu punktu un, ja nav izdevies realizēt nevienu no komponentiem – nulle punktu.

Vērtēšanas kritērijā mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu mērķtiecīgs lietojums, svarīgi izvēlēties idejai atbilstošus kolāžas un teksta materiālus un parādīt tekstūru, izvēlēties optimālu kontrastējošo krāsu proporciju (ja viena no krāsām ir zelts, tad tas ir īpaši grūti), panākt dēļa pamata senumu ar slāņu palīdzību un tādējādi padarīt redzamu savu darba procesu gatava darba skatītājam. Ja visus iepriekšminētos komponentus audzēkņiem ir izdevies realizēt – viņi saņem četrus punktus, ja izdevies realizēt trīs – trīs punktus, ja divus – divus punktus, ja vienu – vienu punktu, un, ja nav izdevies realizēt nevienu – nulle punktu.

Vērtēšanas kritērijā tehnikas lietojums, audzēkņi var saņemt trīs punktus, ja viņiem izdevies kvalitatīvi iestrādāt kolāžas materiālus, lietot tehniku tā, lai būtu redzami dažādi viņu darba slāņi – pamats, kolāžas materiālu piestrāde, ieskrāpējumi, rakstīti teksti utml. un panākta darba viengabalainība. Divus punktus audzēkņi saņem, ja vienu no iepriekšminētajiem komponentiem nav izdevies realizēt, vienu punktu, ja nav izdevies realizēt divus no tiem un nulle punktu, ja nav izdevies realizēt nevienu.

3.5 Mācību procesa un audzēkņu rezultātu izvērtējums

Izvērtējot mācību procesu un tā rezultātus, jāņem vērā, ka: „visas pedagoģiskās norises stundā ir savstarpēji cieši saistītas un tās jāaplūko ciešā saistījumā, kāda ir skolēnu darbība stundā, kā skolotājs vada un rosina skolēnu mācību un izziņas darbību, viņu audzināšanu un attīstību.” (1.1.)

Mācību procesu un audzēkņu darbību prakses laikā autore uzskata par veiksmīgu. Ar šiem pusaudžiem mākslas skolā autore strādā jau piecus gadus un viņus ir iepazīsusi arī citos aspektos – mājturības stundās vispārīglītojošā skolā. Iepriekšminēto apstākļu dēļ audzēkņi labi iepazīti un izveidojušās labas uz savstarpēju sapratni balstītas attiecības. Audzēkņi prakses laikā bija atsaucīgi, ieinteresēti un motivēti darbam – jaunu tehniku apguvei, ļoti interesanta, daudzveidīga un spilgta mākslinieka daiļrades izpētei. Autore darba laikā centās pievērst maksimālu uzmanību katram audzēknim un pozitīvi motivēt, tādējādi veicinot ticību savām radošajām spējām un izaugsmei. Tā kā audzēkņiem darbu sākot, bija zināmas autores prasības, atbildes uz jautājumiem tika sniegtas jau uzsākot uzdevumus, tādējādi veicinot veiksmīgu to izpildes virzību un rezultātu.

1. tēmas izvērtējums un analīze.

Pirmo nodarbību autore sāk ar to, ka iepazīstina audzēkņus veicamo uzdevumu kopu. Audzēkņiem ir priekšzināšanas kompozīcijā, kolorīta izpētē dažādās gleznošanas tehnikās, faktūru un tekstūru uzdevumos, bet nav – darbā ar eļļas krāsām un par mākslinieka B. Bērziņa daiļradi. Lai audzēkņus ieinteresētu, autore turpina ar prezentāciju, kura dod vispārīgu ieskatu par mākslinieku un viņa izmantotajiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem, jo tas ir labs veids, kā demonstrēt audzēkņiem darbus un to palielinātus fragmentus. Bez tam tā ir arī vizuāli uztverama informācija, kas tiek dota papildus audiālai informācijai. Autore prezentāciju rāda pa daļām, katra no tām atbilst vienam no spilgtākajiem B. Bērziņa glezniecības periodiem. Pēc iepazīšanās ar prezentācijas materiālu par periodu, audzēkņiem tiek piedāvāti mākslinieka attiecīgā perioda darbu reprodukciju attēli un sarunas gaitā tiek noskaidroti attiecīgā perioda mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi. Pēc izpētes audzēkņi veic uzdevumu – izstrādā skici ainavai aiz loga, izvēloties no piedāvātā materiālu klāsta atbilstošos materiālus un lietojot periodam atbilstošus mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus. Autore šai procesā palīdz ar uzvedinošiem jautājumiem.

Darba noslēgumā, izvērtējot visas skices kopskatā pa periodiem un analizējot mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojumu, kā arī apspriežot, kura darba fragmentu katram izvēlēties, audzēkņi ierosina veikt viena darba „Pēc lietus” kopiju – sadalot to daļās. Autore piekrīt idejai un piemeklē darba formātam un daļu skaitam atbilstošus audeklus. Apspriežot niansētā un kontrastainā krāsu lietojuma skices un vēlāk par šo periodu veicamos radošos darbus, nekādu izmaiņu nav. Izvērtējot skices, autore secina:

Audzēkņi labi izpratuši mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojumu Tūbiņu periodā – visās skicēs izvēlēts košs, krāsains pamats un flomasteri darba veikšanai no piedāvātā materiālu klāsta. Kopumā labi strādāts ar līniju, tās virzienu, akcentējot galveno. Vienam audzēknim vajadzīgs papildus skaidrojums ar līnijas virziena un garuma piemēriem (vienā no skices laukumiem līnijas lietotas neatbilstoši). Darba gaitā bija jāvērtē uzmanība uz tīro krāsu izvēli no flomasteru piedāvājuma.

Audzēkņi ļoti labi izpratuši tonāli niansētu krāsu lietojumu un atbilstoši izvēlējušies materiālus darba veikšanai. Lielāka palīdzība vajadzīga rāmja iekļaušanai kompozīcijā tā, lai tas būtu kompozīcijas daļa.

Ļoti labi audzēkņi izpildījuši arī kontrastainā perioda skices – audzēkņi veiksmīgi izvēlējušies skicēm tumšu pamatu, interesanti strādājuši ar tekstūru, labi tikuši galā ar gaišo un tumšo laukumu proporciju.

Autore secina, ka visi audzēkņi guvuši ieskatu katra perioda māksliniecisko izteiksmes līdzekļu izmantojums īpatnībās un ir gatavi turpmāko uzdevumu veikšanai, kā arī saņem ieskaiti. Audzēkņu darbus skat. 4.1. pielikumā.

2. tēmas izvērtējums un analīze.

Nodarbības mērķis ir turpināt iesākto pētniecības darbu, iepazīstot B. Bērziņa darbu oriģinālus. Šai nolūkā, autore organizēja audzēkņu ekskursiju uz LNMM. Ekskursijas laikā audzēkņi iepazinās ar pastāvīgo ekspozīciju un B. Bērziņa darbiem īpaši, kā arī strādāja pie šo darbu pētniecības, izpildot uzdevumus autores sagatavotajās darba lapās. (skat. 3. pielikumu – 3.1. un 3.2. att.) Autori ļoti priecēja, ka vairāki audzēkņi muzeja ekspozīciju jau ir redzējuši. Pēc uzdevumu veikšanas darba lapās, audzēkņi veica darba apkopojumu un pašvērtējumu, kura gaitā tika papildināta un pilnveidota izpratne par jau iepriekšapgūtajiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem B. Bērziņa Niansētā krāsu lietojuma un kontrastainā krāsu lietojuma periodos. Diemžēl, to nebija iespējams izdarīt par Tūbiņu perioda darbiem, jo neviens šī perioda darba nav pastāvīgajā ekspozīcijā.

Autori priecēja audzēkņu ieinteresētība. Bija vajadzīgs papildus laiks, jo visiem audzēkņiem nav vienāds darba temps. Uzdevumi, kuri sagādājuši grūtības ir radošais uzdevums, kurā jāpapildina un jāturpina mākslinieka darba fragments un sava viedokļa izteikšana par mākslinieka darbu. Darba lapas aizpildītu piemēru skat. 4.2. pielikumā, bet vērtējumus – 3. pielikumā (3.2. tabulā).

3. tēmas izvērtējums un analīze.

Tēmas ietvaros paredzēts tuvāk izpētīt mākslinieka tūbiņu perioda darbu glezniecības paņēmienus un izstrādāt vienas šī perioda glezņas fragmenta brīvu kopiju. Darba veikšanai tika paredzētas divas nodarbības (četras mācību stundas). Ar šo informāciju autore iepazīstināja audzēkņus pirmās nodarbības ievada daļā. Tāpat tika izsniegti un pārrunāti vērtēšanas kritēriji.

Tā kā B. Bērziņš strādājis Tūbiņu perioda darbus izstrādājis eļļas glezniecības tehnikā un viena no satura daļām – mākslas valoda paredz dažādu gleznošanas tehniku iepazīšanu, autore iepazīstināja audzēkņus ar eļļas krāsām, izmantojamiem materiāliem, piederumiem un rīkiem, kā arī palīg līdzekļiem gleznošanai ar eļļas krāsām (1.3.) un demonstrēja darbu ar eļļas krāsām, piederumu tīrīšanu. Jau pirms nodarbības audzēkņiem paredzētās krāsas tika sagatavotas lietošanai – atvērumus tūbiņās autore izveidoja proporcionāli izstrādājamo darbu formātam (tas ir uz pusi mazāks par oriģinālu).

Audzēkņi ļoti aktīvi iesaistījās pētnieciskajā darbībā – aktualizēja jau zināmo informāciju, aplūkoja savas skices un Tūbiņu perioda gleznu reprodukciju attēlus, pievērsa īpašu uzmanību triepiena virzieniem, to garumam un gleznā „Pēc lietus” izmantotajām krāsām, glezniecības metodēm. Audzēkņi ieinteresēti izmēģināja strādāt ar eļļas krāsām, apskatīja citu audzēkņu

veikumu, apsprieda veiksmes un iespējas novērst trūkumus, kā rezultātā nonāca pie secinājumiem par pagleznojuma iekļāšanas veidiem, izmantojot plāni klātu krāsu un ieberzēšanas metodi, un to realizēja uz sava audekla fragmenta atbilstoši savam mākslinieka darba fragmentam. Visiem audzēkņiem šo darba daļu izdevās veikt vienlaikus un atbilstoši mākslinieka darba fragmentam.

Otrās nodarbības sākumā autore rosināja audzēkņus apskatīt iepriekšpaveikto un nosaukt viņuprāt vēlamu darbu secību, ko fiksēja uz tāfeles. Autori priecēja, ka audzēkņi darbu turpināja ļoti patstāvīgi un ar labiem rezultātiem. Trim audzēkņiem grūtības sagādāja laukumu proporcionāla palielināšans un trim - līniju virziens. Savukārt, ļoti labi visiem veicās ar dažādo štrihu garumu un krāsu salikumiem. Tehnikas lietojums tika apgūts labi, grūtības sagādāja tīrība un kārtība darbā ar eļļas krāsām. Pie tā autore plānoja strādāt arī turpmākajās nodarbībās. Vienai audzēknei darba pabeigšanai bija vajadzīgs papildus laiks, kas tika atrasts, apmeklējot konsultāciju. Audzēkņu darbus skat. 4.3. pielikumā, bet vērtējumus – 3. pielikumā (3.3. tabulā).

4. tēmas izvērtējums un analīze.

Arī šīs nodarbības ievadā autore iepazīstināja audzēkņus ar nodarbību mērķi, to ietvaros veicamajiem uzdevumiem un vienojas par vērtēšanas kritērijiem. Tā kā galvenais izpētes darbs saistīts ar tonālām niansēm, autore izmantoja krāsainus un melnbaltus Bērziņa Brūnā perioda darbu reprodukciju attēlus, kā arī pirmajā nodarbībā izstrādātās tonāli niansētās skices. Skat. 4.1. pielikumu.

Lai radītu interesi par uzstādījuma priekšmetiem, autore rosina pamēģināt mūzikas instrumentu skanējumu un atcerēties, kad tie dzirdēti koncertos un kuri mūzikas skolas audzēkņi tos spēlējuši. Audzēkņi ļoti labi zina savus skolas biedrus, kuri spēlē uzstādījumā piedāvātos instrumentus, bet grūtāk atceras, kuros koncertos tos dzirdējuši un gandrīz nevar nosaukt skaņdarbus un autorus.

Tēmu turpinot, autore aktualizēja rāmja tēmu B. Bērziņa glezniecībā un tās īpatnības. Visas nosauktās Bērziņa Brūnā perioda darbu īpatnības tika fiksētas uz tāfeles, lai darba turpinājumā visiem būtu redzamas. Audzēkņi aktīvi, ieinteresēti un mērķtiecīgi strādāja pie skiču materiāla, izstrādājot vairākas tonāli niansētās skiču versijas radošajam darbam par tēmu “Mūzika”, izlika kopējai skatei, izvēlējās, kuru realizēs, argumentēja savu viedokli, piegriezta kartonu un sagatavoja rāmja mērus. Grūtības sagādāja izvēlēties priekšmetus, to skaitu, līdz nonāca pie secinājuma, ka labāk ir izvēlēties vienu vai divus priekšmetus, nevis visus. Grūtības arvien sagādā stāstīšana par savu izvēli – kādēļ tieši šie vai šis priekšmets, kādēļ šādā rakursā, kā tas asociējas ar mākslinieka darbos izmantoto un viedokļa pamatojums. Diezgan labi audzēkņi spēja izvēlēties atbilstošus formātus un iekompinēt priekšmetus formātā. Diviem audzēkņiem pēdējais izdevies daļēji. Ļoti labas praktiskās iemaņas audzēkņi demonstrēja

piegriežot vajadzīgā izmēra kartonu. Kartonu rāmēšanu autore paredzējusi veikt nodarbību starplaikā. Vienam audzēknim daļēji izdevies realizēt pakāpeniskas, maigas krāsu pērejas. Nākamās divas nodarbības audzēkņi strādāja pie sava radošā darba gleznošanas atbilstoši izvēlētajai tonālajai skicei. Audzēkņi strādāja mērķtiecīgi un ieinteresēti.

Autore secina:

- Darba tehniskā puse uzlabojusies, bet pie tās jāturpina strādāt.
- Uzlabojušās audzēkņu stāstīšanas un argumentēšanas prasmes, bet pie tā vēlams strādāt regulāri, lai šīs prasmes kļūtu noturīgas.
- Audzēkņi teicami veikuši niansētu gleznojumu atbilstoši tonālajai skicei un Bērziņa Brūnā perioda darbu kolorītam.
- Audzēkņi ļoti labi veic pētnieciskos uzdevumus un mērķtiecīgus izmēģinājumus.

Audzēkņu darbus skat. 4.4. pielikumā, vērtējumus – 3. pielikumā (3.4. tabulā).

5. tēmas izvērtējums un analīze..

Šīs tēmas galvenais izpētes darbs saistīts ar kontrastainā B. Bērziņa perioda mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izpēti un kolāžas elementu lietojumu mākslinieka darbos. Tēmas ietvaros tika pētītas kontrastējošo laukumu proporcijas, tekstūras, teksta un kolāžas elementu lietojums, darba turpinājumā – veikta izmēģinājuma darbība iepriekšminētā lietošanai savā darbā, un visbeidzot, radīt stāsts, izstrādāts skiču materiāls un radošais darbs par tēmu “Vecās mūzikas un mākslas skolas stāsts”.

Lai audzēkņi varētu veikt šo uzdevumu, autore sagatavoja sausus, ēvelētus, bet neapzāģētus koka dēlišus. Tāpat, autore sagatavoja kolāžas materiālu klāstu par mākslas un mūzikas tēmu.

Zelta plāksnīšu vietā audzēkņiem plānots izmantot zelta akrila krāsu, lai samazinātu darba izmaksas, ekonomētu laiku un iegūtu līdzīgu efektu. Tomēr autore vēlas izmēģināt arī zelta plāksnīšu lietojumu, kur tehnoloģijas apgūvē varētu palīdzēt Ugāles ērģelbūves darbnīcas meistari. To varētu ieplānot nākamajā mācību gadā.

Autore bija priecīgi pārsteigta, ka audzēkņi uz nodarbību atnāca pirms paredzētā laika, bija sameklējuši tekstus par mūziku un mākslu, gleznotavā pētīja dēlišus B. Bērziņa kontrastainā perioda darbu reprodukciju attēlus.

Sākot nodarbību, autore iepazīstināja ar tēmas mērķi, tai paredzēto stundu skaitu, iesaistīja audzēkņus tēmas ietvaros veicamo uzdevumu formulēšanā, pārrunāja vērtēšanas kritērijus un izdalīja tos katram audzēknim.

Audzēkņi ļoti patstāvīgi veica visus tēmas ietvaros paredzētos uzdevumus - izpētes darbu, izmēģinājuma darbību mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu un tehnisko paņēmienu lietošanai, aizrautīgi sacerēja savus stāstus, kuros izmantoja iepriekšminētos tekstus, izstrādāja skices,

pārrunāja veikto darbu, aplūkoja klasesbiedru darbus, uzdeva viņiem jautājumus un visbeidzot izstrādāja radošo darbu.

Vienam audzēknim šajā uzdevumā daļēji izdevās realizēt kontrastainu krāsu risinājumu, diviem grūtības sagādāja slāņu parādīšana un diviem citiem – tehnisko paņēmienu pielietošana tā, lai kompozīcija būtu viengabalaina.

Autore secina, ka pieaugusi audzēkņu interese un spēja veikt pētnieciskas, izmēģinājuma darbības un patstāvības pakāpe uzdevumu realizācijas procesā. Tāpat pieaugusi spēja runāt par savu un cita darbu, argumentēt savu viedokli. Labi apgūti eļļas glezniecības pamati, bet attīstība šajā virzienā turpināma, tāpat būtu interesanta zeltīšanas tehnikas apguve.

REZULTĀTI

Diplomdarba izstrādes gaitā atbilstoši izvirzītajiem mērķiem, tika iepazīti un pētīti B. Bērziņa mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi mākslinieka trīs spilgtākajos glezniecības periodos – Tūbiņu periodā, Bērziņa Brūnajā periodā un Sienu periodā un to izmantošanas iespējas glenošanas nodarbībās mākslas skolas 5. klasē. Šai nolūkā tika izpētīta mākslas literatūra par tēmu, kā arī, autore iepazīnās ar B. Bērziņa daiļradi, pētot mākslas albūmus, mākslinieka izstāžu katalogus, periodiku (paldies L. Junkarai par materiālu), kalendārus, apmeklēja LNMM, lai gūtu ieskatu par tā ekspozīcijas izmantošanas iespējām izpētes procesā audzēkņiem. Tika ieskenēts liels reprodukciju apjoms, kura priekšrocības ir tādas, ka tas ir pieejams materiāls (arī citiem audzēkņiem un skolotājiem), kuru var apskatīt, tuvināt, lai veiktu ļoti precīzu detaļu izpēti. Savukārt, oriģinālu iepazīšana ir ļoti būtiska izpētes procesā, jo parāda nianšes, darba noskaņu, kuras fotogrāfija nespēj.

Tika veikta psiholoģijas un pedagoģijas literatūras izpēte, lai aktualizētu jaunāko pusaudžu vecumposma īpatnības, tās ņemtu vērā un izmantotu tēmu izstrādes, un visā darba procesā.

Uzdevumu kopā tika veidota, balstoties uz mākslinieka daiļrades izpēti, Vadlīnijām mācību priekšmetam Gleznošana Profesionālās ievirzes izglītības programmā Vizuāli plastiskā māksla un ievērojot jaunākā pusaudžu vecumposma īpatnības, kā arī balstoties uz personīgo pieredzi un interesi par daudzveidību mācību procesā un eļļas glezniecības tehniku. Uzdevumi iecerēti ar mērķi iepazīt B. Bērziņa glezniecību kā vienu no mūsu kultūras vērtībām, paplašināt audzēkņu zināšanas, prasmes un iemaņas mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietošanā, izkopt spēju izstrādāt sava glezniecības darba ideju, to īstenot un izvērtēt.

Šajā vecumposmā tiek ieteikts eksperimentēt, apgūt jaunas tehnikas, ļaut audzēkņiem pašiem izdarīt secinājumus un lemt. To visu ļoti veismīgi varēja darīt pētot B. Bērziņa glezniecības spilgtākos periodus, kas vienlaikus ir ļoti dažādi katrs savā izteiksmes līdzekļu lietojumā un līdzīgi savā nemitīgajā meklējumu ceļā. Uzdevumu kopas realizācija ir bijusi vērtīga personīga pieredze, kā rezultātā radušās jaunas idejas, kuras vēlētos realizēt, piemēram, zeltīšanas tehnikas apguve, eļļas glezniecības tehnikas attīstīšana, pētot vēl citu mākslinieku daiļradi u.c.

Diplomdarba mērķis - izpētīt mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojumu B. Bērziņa glezniecībā un to izmantošanas iespējas gleznošanas nodarbībās 5. klasē, tika veiksmīgi realizēts. To apliecina audzēkņu darba rezultāti – viņi būtiski paplašinājuši savu priekšstatu par mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem glezniecībā, apguvuši sev jaunas, eļļas glezniecības tehnikas pamatus un dažādus tās paņēmienus, spēj tos kombinēt un lietot savas idejas realizācijā. Tādējādi var teikt, ka diplomdarba mērķis ir sasniegts un uzdevumi izpildīti.

SECINĀJUMI

Lai izstrādātu uzdevumu kopu un iepazīstinātu audzēkņus ar mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem B. Bērziņa daiļrades trīs spilgtākajos periodos, autore pētīja mākslas, pedagoģisko un psiholoģisko literatūru. Pētot B. Bērziņa mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, autore secināja, ka gleznotājs ir vienreizējs un neatkārtojams meklējumu, uzdrīkstēšanās, savdabības dažādības un atstātā mantojuma aspektos. Katrs periods gleznotāja daiļradē spilgti parāda iepriekšminēto - no Van Goga ietekmes un Tūbiņu perioda līdz krasi atšķirīgajam un jau tikai Bērziņam piederošajam Bērziņa Brūnajam un tālāk, uz zelta lietojumu ikdienišķu priekšmetu izcelšanai un filosofisko Sienu periodu ar visu savas darbošanās „virtuves” rādīšanu skatītājam. Tikpat unikālas ir mākslinieka zīmētāja prasmes un gleznas „taisīšana” nevis gleznošana, kurā tiek izmantots viss iespējamais atļautais un arī māksliniekiem neatļautais paņēmieni kopums. Pētot literatūru un visdažādākos pieejamos materiālus par mākslinieku, autori patīkami pārsteidza L. Slavas „Dieva buča” un filma par mākslinieku. Diemžēl nebija iespēju noskatīties otru, agrāk uzņemtu filmu „Boriss saka”, jo tā nav digitalizēta. Tā kā autore pašas iespaidi par mākslinieku bija ļoti spilgti un mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi „uzrunājoši”, bija viegli motivēt pētniecībai arī audzēkņus.

Lai audzēkņu darbs pie uzdevumu kopas būtu veiksmīgs, autore aktualizēja jaunākā pusaudžu vecumposma īpatnības, pētot atbilstošu pedagoģisko un psiholoģisko literatūru, tādējādi izvēloties optimālas metodes un uzdevumu nosacījumus. Visā mācību procesā attiecības bija savstarpēji draudzīgas un ieinteresētas, audzēkņi strādāja aktīvi, ieinteresēti un aizrautīgi.

B. Bērziņa mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izpētes izvēle bija veiksmīga uzdevumu kopas izstrādei, jo ir ļoti dažāda un intriģējoša. Tas sekmēja mācību procesa radošumu.

Vienlaikus aizraujoši audzēkņiem bija mācīties eļļas glezniecības tehniku – arī tikpat lielā dažādībā, no krāsas klāšanas tieši no tūbiņas „desiņās”, „treknos punktus” līdz gludam, lakotam klājumam un slāņainam, visu mākslinieka darba tapšanas procesu parādošam.

Realizējot uzdevumu kopu, tika pilnveidotas arī audzēkņu pašizpaušmes spējas - sākotnēji apgūstot tehnikas pamatus un izstrādājot gleznas fragmenta kopiju, turpinot ar paša veidotu mūzikas instrumentu kompozīciju un beidzot ar radošu darbu.

Prakse noritēja pēc plāna un nopietnas problēmas neradās. Lielākās problēmas bija saistībā ar nevienādo audzēkņu darba tempu. Tam skolā ir izstrādāts risinājums – vienošanās par konsultācijas apmeklējumu, vai vienkārši laika rezervēšana darba pabeigšanai, ja skolotāja konsultācija nav vajadzīga.

Tā kā autore strādā ar šiem audzēkņiem arī citās stundās, tad nodarbību plānu var elastīgi variēt un pēc vajadzības veidot bloku nodarbības, piemēram, četras mācību stundas pēc kārtas, savukārt, ja darbiem vajadzīgs laiks žūšanai, nedēļas starplaiks to labi nodrošina.

Materiālus un piederumus mākslas skolā iegādājas skolotāji atbilstoši plānotajiem uzdevumiem budžeta ietvaros. Šai gadījumā audekli, eļļas krāsas, palīglīdzekļi, dēļi sienu gleznošanai un rāmji bija autores pašfinansējums, kurš sniedza arī lielu gandarījumu.

Autorei lielākais izaicinājums bija darbs eļļas glezniecības tehnikā, jo pašai bija ļoti maza pieredze šai jomā. Audzēkņu rezultāts tehnikas apguvē iepriecina autori un rosina vēlmi paplašināt savu kompetenci šai jomā (iepriekšējā vasarā tika strādāts pie akvareļa tehnikas).

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. Grāmatas

1. **Albrehta, Dzidra.** *Didaktika*. Rīga: RaKa, 2001. 168 lpp.
2. **Bērna vizuālā darbība.** Valentīna Hibnere, Lilija Grasmane. Rīga: RaKa, 2000. 342 lpp.
3. **Daglasa – Kūpere, Helēna.** *No krāsas līdz gleznai: Rokasgrāmata*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2005. 256 lpp.
4. **Gudjons, Herberts.** *Pedagoģijas pamataziņas*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998. 394 lpp.
5. **Markova, Aelita.** *Mācību motivācijas veidošana skolēniem*, Rīga: Zvaigzne, 1986. 92 lpp.
6. **Pedagoģiskā psiholoģija.** N. L. Geidžs, D. C. Berliners. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. 662 lpp.
7. **Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca.** Aut.kol. Valentīnas Skujiņas vadībā, Rīga, Zvaigzne ABC, 2000. 97 lpp.
8. **Pedagoģija.** Banska Jurija redakcijā. Rīga: Zvaigzne, 1987. 509 lpp.
9. **Psiholoģijas un pedagoģijas pamati: Populārs pamatkurss.** Enns Koemets, Leelo Tamma, Aleksandrs Elango, Kanni Indre. Rīga: Zvaigzne, 1984. 158 lpp.
10. **Puškarevs, Igors.** *Attīstības psiholoģija*, Rīga: RaKa, 2001., 88 lpp.
11. **Slava, Laima.** *Dieva buča*. Rīga: Jumava, 2000. 214 lpp.
12. **Slava, Laima.** *Boriss Bērziņš*, Rīga: Neptuns, 2003. 142 lpp.
13. **Slava, Laima.** *Boriss Bērziņš*, Rīga: Neptuns, 2016. 260 lpp.
14. **Svence, Guna.** *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. 159 lpp.
15. **Vidusskolas didaktika.** Skatkina Mihaila redakcijā. Rīga: Zvaigzne, 1984. 289 lpp.
16. **Zelmenis, Voldemārs.** *Īss pedagoģijas kurss*. Rīga: Zvaigzne, 1991. 214 lpp.
17. **Žukovs, Leonards.** Ievads pedagoģijā: Pamatkurss. Rīga: RaKa, 1997. 234 lpp.
18. **Немов, Р.С.** *Психология: Книга 2. Психология образования*. Москва: Просвещение: Владос, 1995. 496 с.

2. Avīzes un žurnāli

1. **Baltinavietis J.** Ar rudens krāsu otu rokā.... *Literatūra un Māksla*, 1980, 10.okt.
2. **Ņefedova, Ināra.** Pastāvīgais un nemainīgais. *Literatūra un Māksla*, 1973, 7.apr.
3. **Muižniece Rūta.** Talants un laiks Borisa Bērziņa izstādē. *Diena*, 1998, 6.janv.
4. **Runkovskis, Ivars.** Sava dzīvošanas recepte. *Padomju Jaunatne*, 1981, 18.nov.
5. **Vasks, Ansis.** Gadsimtu elpa. *Studija*, Nr.2, 2001, apr/maijs.

3. Mākslas izdevumi

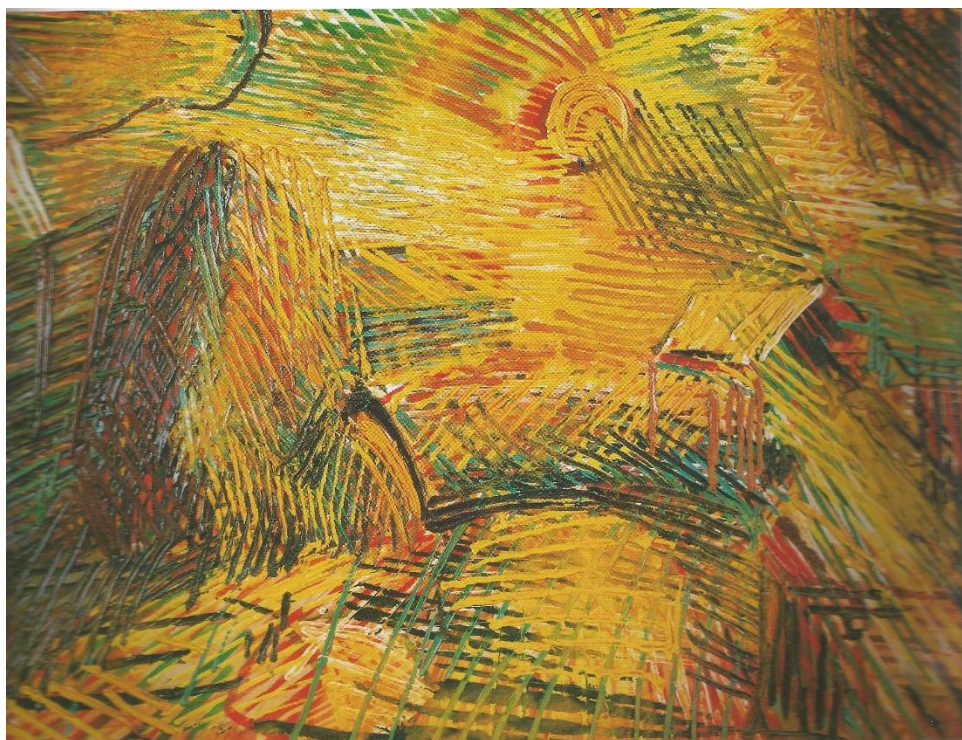
1. **Cēbere, Gundega.** *BB Boriss Bērziņš*: kolekcijas izstāde. Muguras. Rīga: Neptuns, 2007.
2. **Cēbere, Gundega.** *Boriss Bērziņš*: kolekcijas izstāde. Brunči. Rīga: Neptuns, 2008.
3. **Slava, Laima.** *Mākslas kalendārs 1990*. Rīga: Liesma, 1989.

4. Elektroniskie informācijas avoti

1. **Cēbere, Gundega.** Boriss Bērziņš (1930–2002). Sudrabs / zelts. [skatīts 2018.g. 11.maijā.] Piekļuve:
<http://lnmm.lv/lv/apmekle/izstades/1323-boriss-berzins-19302002-sudrabs-zelts>
2. Kas te tik laikmetīgs? Boriss Bērziņš. Latvijas Mākslas Izstāžu hronikas. [skatīts 2018.g. 11.maijā.] Piekļuve: https://www.youtube.com/watch?v=YamliWG_3pk
3. Mācību priekšmetu programmas un vadlīnijas: Mācību priekšmeta Gleznošana programmas vadlīnijas. [skatīts 2018.g. 11.maijā.] Piekļuve:
<http://www.lnkc.gov.lv/nozares/kulturizglitiba/macibu-prieksmetu-un-izglitibas-programmu-vadlinijas/>
4. Mācību priekšmetu programmu paraugi pamatizglītībā: Māksla. Vizuālā māksla 1.-9. klasei. [skatīts 2018.g. 11.maijā.] Piekļuve:
http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/programmas_pam_izgl.shtml
5. **Rozenieks, Jānis.** Ar Triju Zvaigžņu ordeņa starojumu: Ordeņa virsnieks Boriss Bērziņš. Par sevi – pats. *Latvijas Vēstnesis*, Nr.215/216, 1996, 11.dec. [skatīts 2018.g. 11.maijā.] Piekļuve: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/29430>

PIELIKUMI

Uzskates materiāli

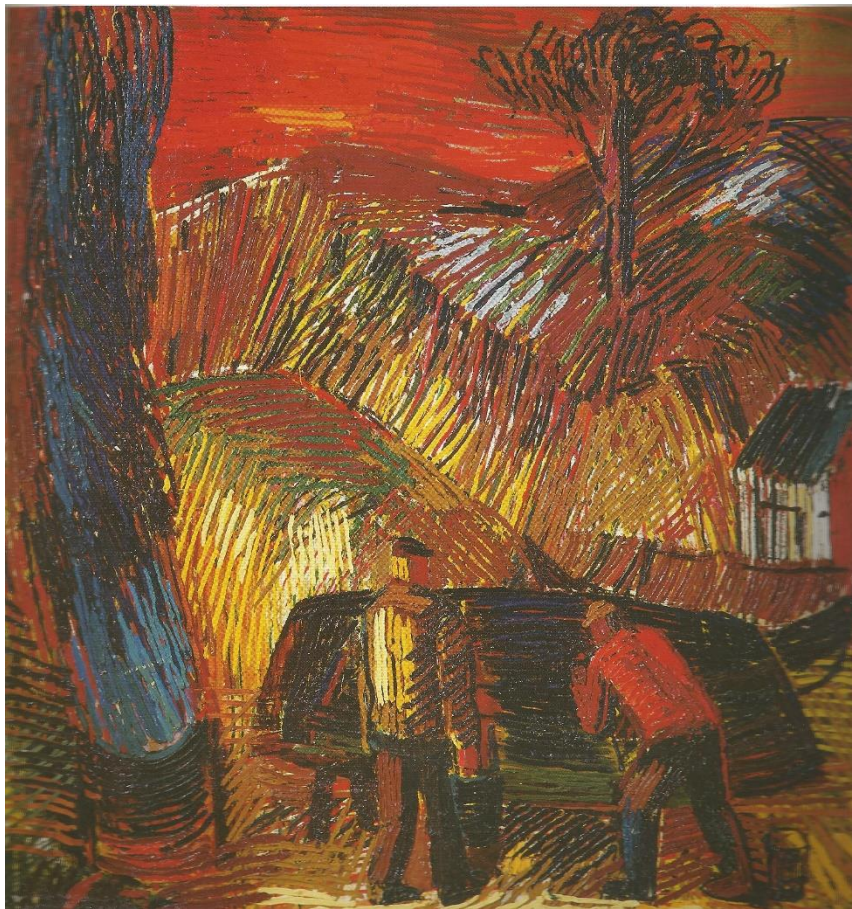
1.1.attēls. Ainava, ap 1965, kartons, eļļa

1.2.attēls. Pēc lietus, 1965, kartons, eļļa

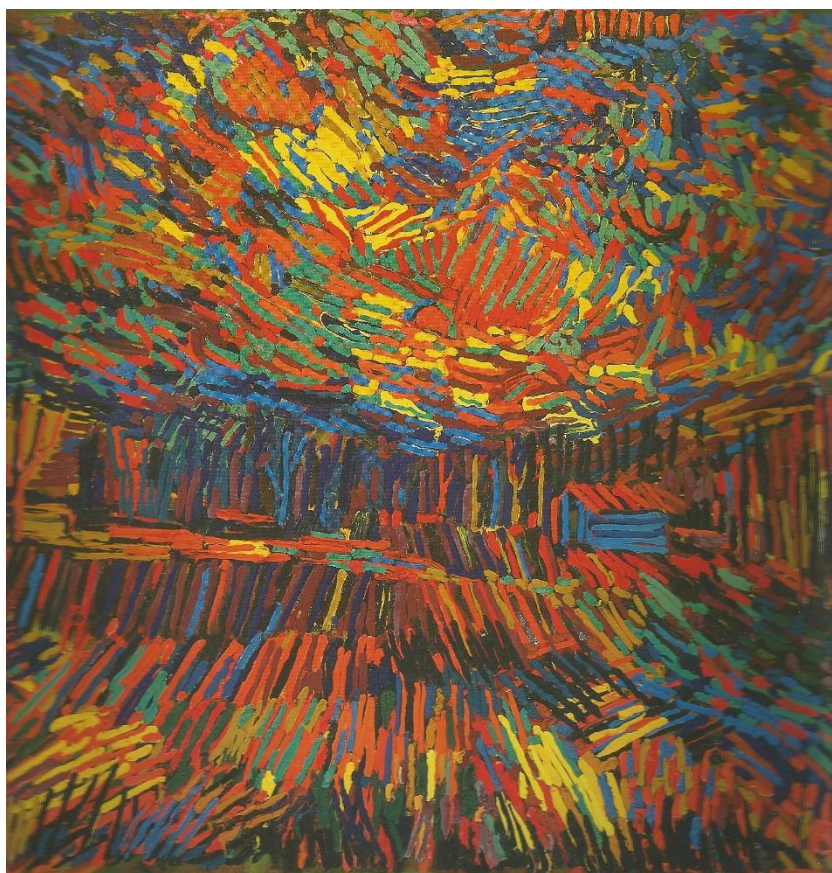
1.3.attēls. Saulriets, 20.gs. 60. gadi, audekls, eļļa

1.4.attēls. Laivu darvotāji, 1968, audekls eļļa

1.5.attēls. Ainava, ap 1967, audekls, eļļa

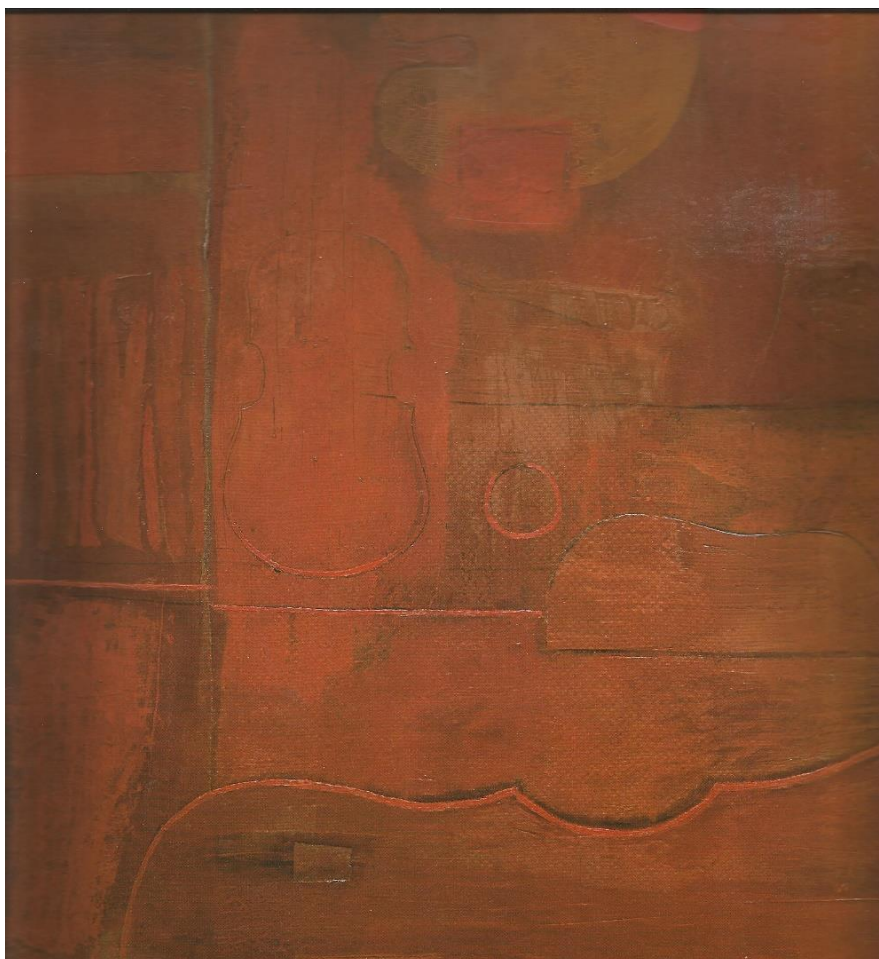
1.6.attēls. Ainava, ap 1970, kartons, eļļa

1.7.attēls. Rudens, ap 1969, kartons, eļļa

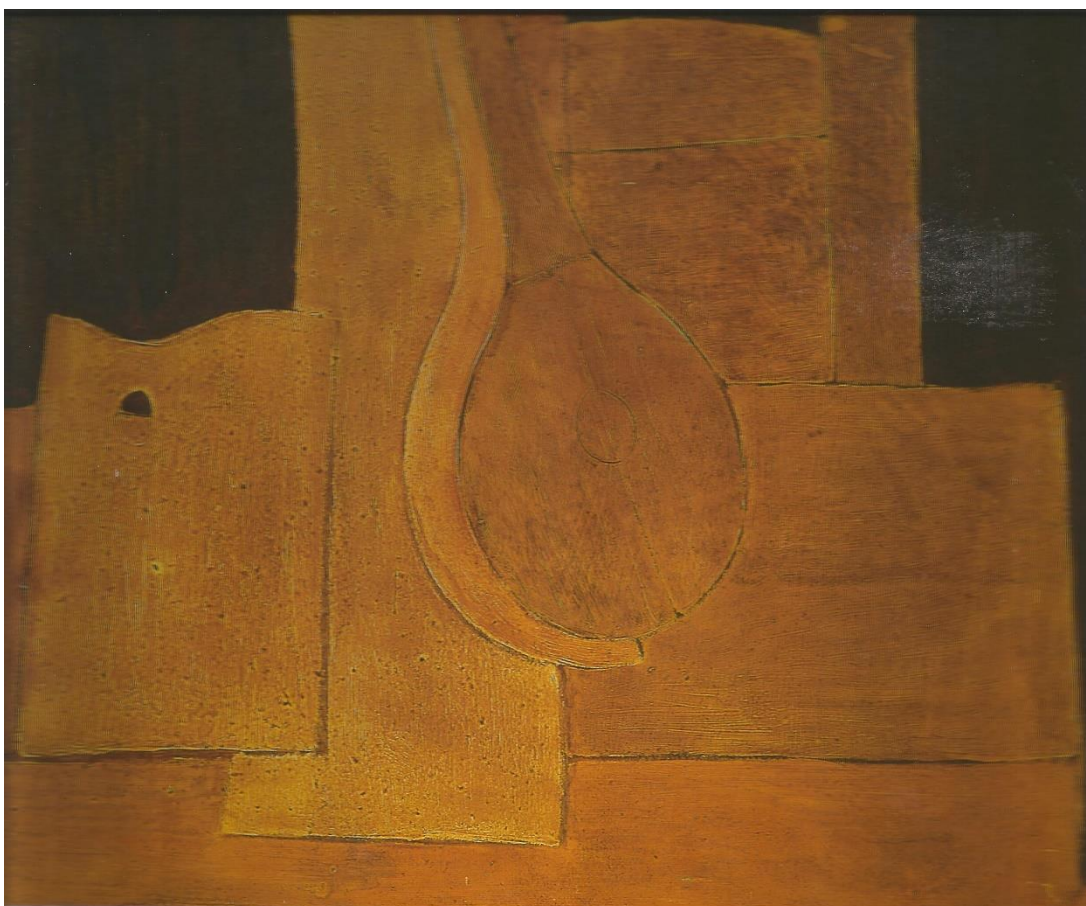
1.8.attēls. Zvejnieku osta Salacgrīvā, 20.gs.60. gadu otrā puse, papīrs, zīmulis

1.9.attēls. Klusā daba ar vijoli un paleti, ap 1981, kartons, eļļa

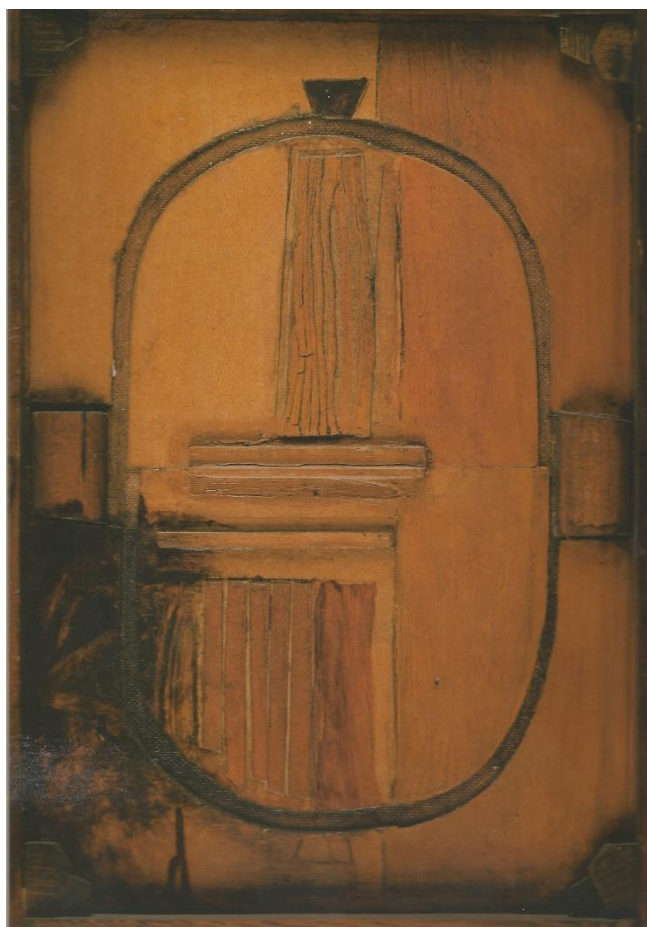
1.10.attēls. Klusā daba ar vectēva vijoli, 1979, kartons, eļļa

1.11.attēls. Klusā daba ar mandolīnu, ap 1972, saplāksnis, eļļa

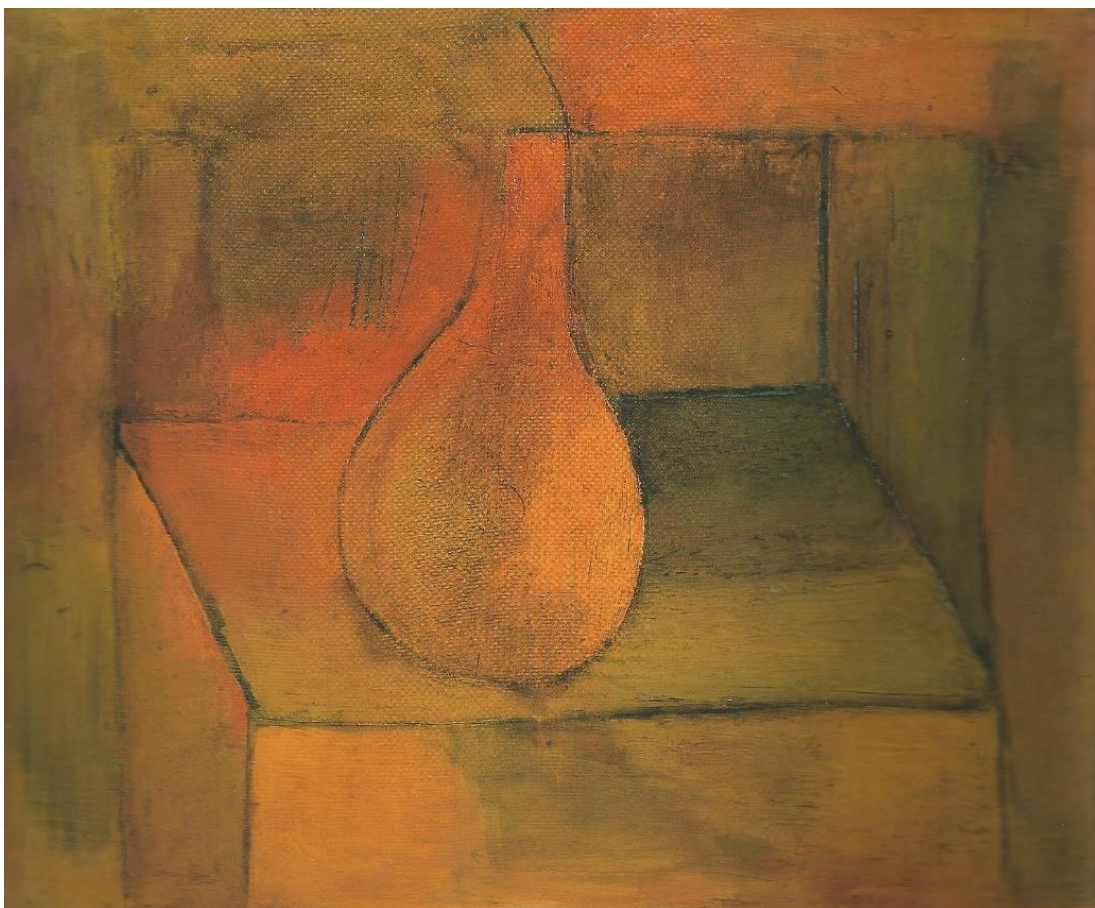
1.12.attēls. Klusā daba ar cītaru, 1973, kartons, eļļa

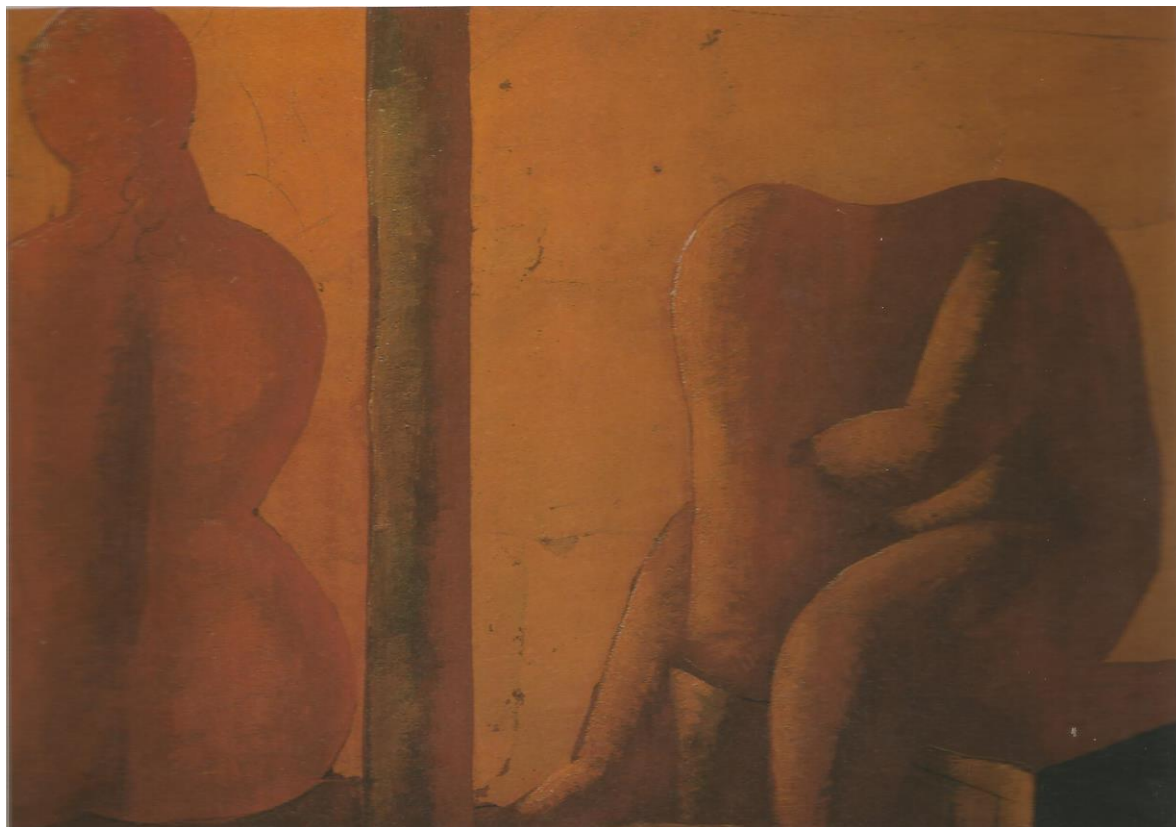
1.13.attēls. Bareljefs, 1973, koks, tempera, kartons

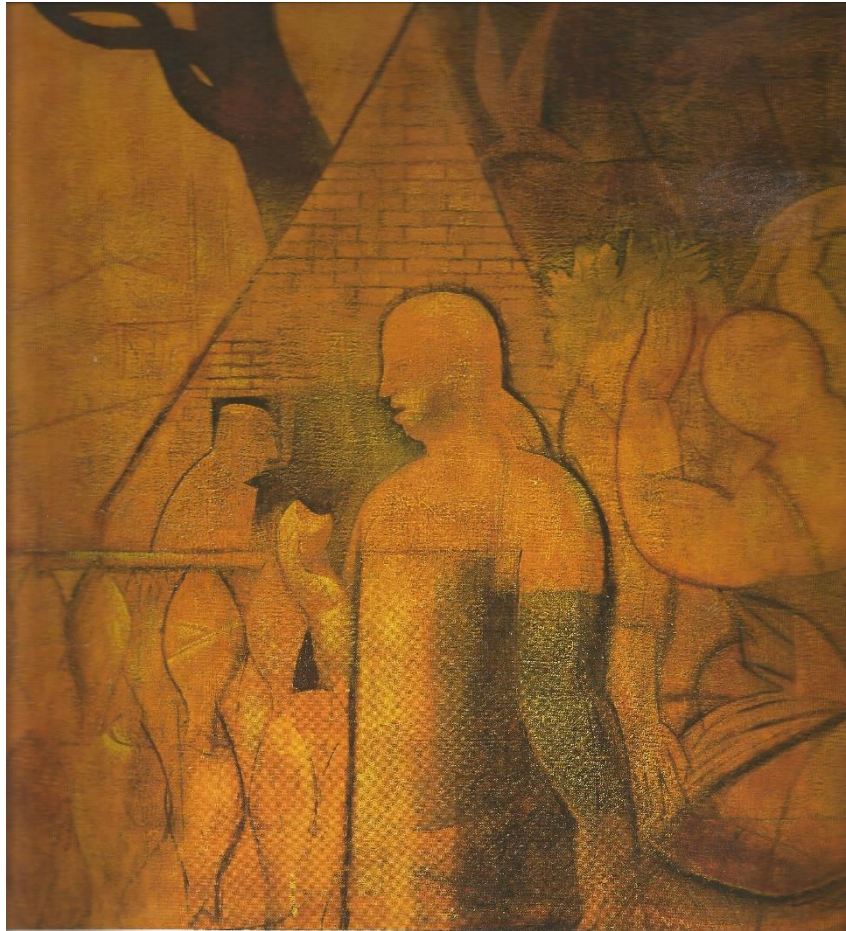
1.14.attēls. Mandolīna, 1999-2000

1.15.attēls. Mandolīna, 1977, kartons, eļļa

1.16.attēls. Pirtī, 1970, kartons, eļļa

1.17.attēls. Pie zivju kūpinātavas, ap 1981, kartons, eļļa

1.18.attēls. Siena, 1992, kartons, zelts, eļļa

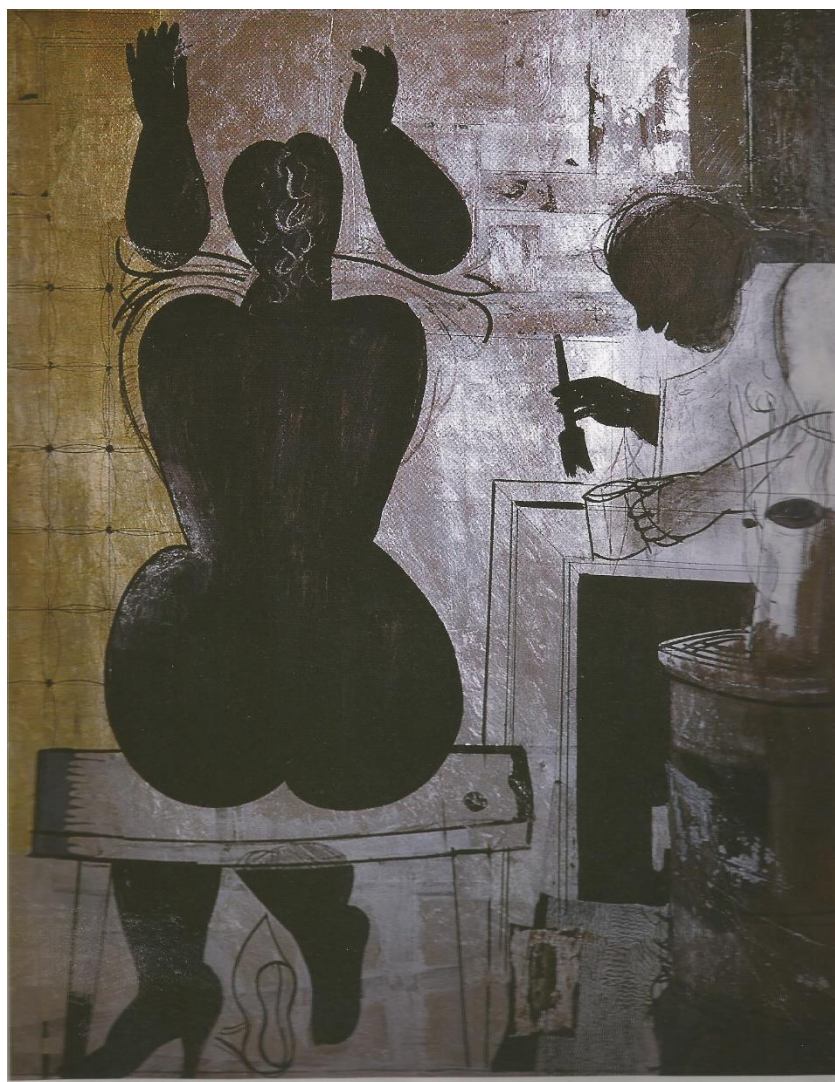
1.19.attēls. Veltījums daiļamatniecībai, 1987, kartons, zelts, bronza, šlagmetāls, okers

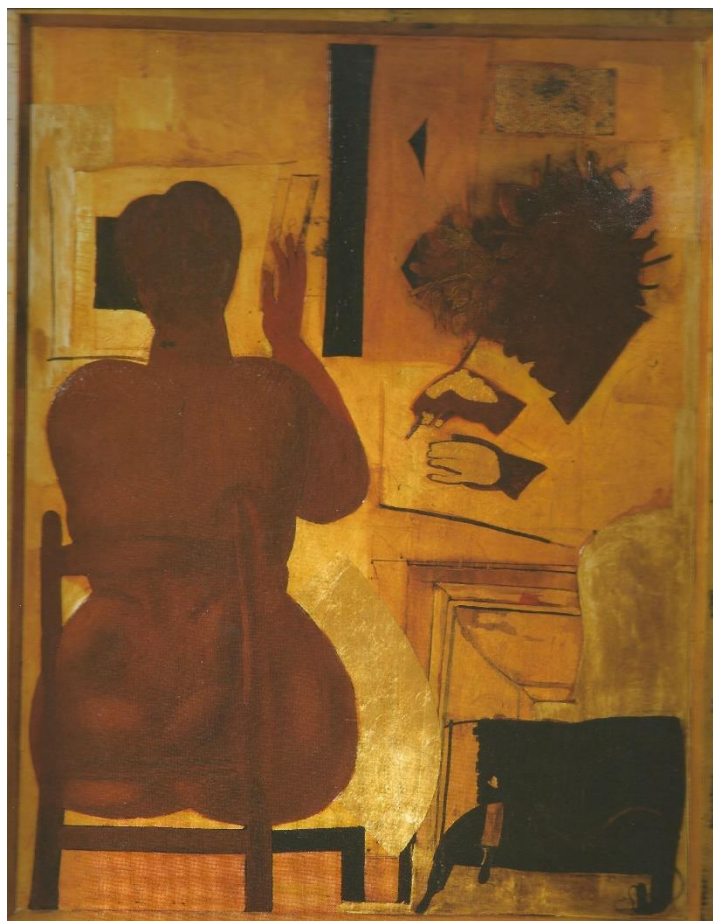
1.20.attēls. Virtuves klusā daba - fragments, 1989, saplāksnis, tempera, sudrabs

1.21. attēls. **Silķe**, ap 2000, koks, tempera, sudrabs, laka

1.22. attēls. **Mākslinieks un modelis**, 1988, kartons, eļļa, tempera, sudrabs

1.23.attēls. Mākslinieka darbnīcā, 1985, karons, eļļa, tempera, zelts

1.24.attēls. Siena, 1992, koks, eļļa, zelts, laka

1.25.attēls. Melnā, 1998, koks, audekls, tempera, laka

1.26.attēls. Luterāņu siena, 1998, koks, eļļa, sudrabs

1.27. attēls. Tumšpelēks un sudrabs, 1993, koks, sudrabs, tempera

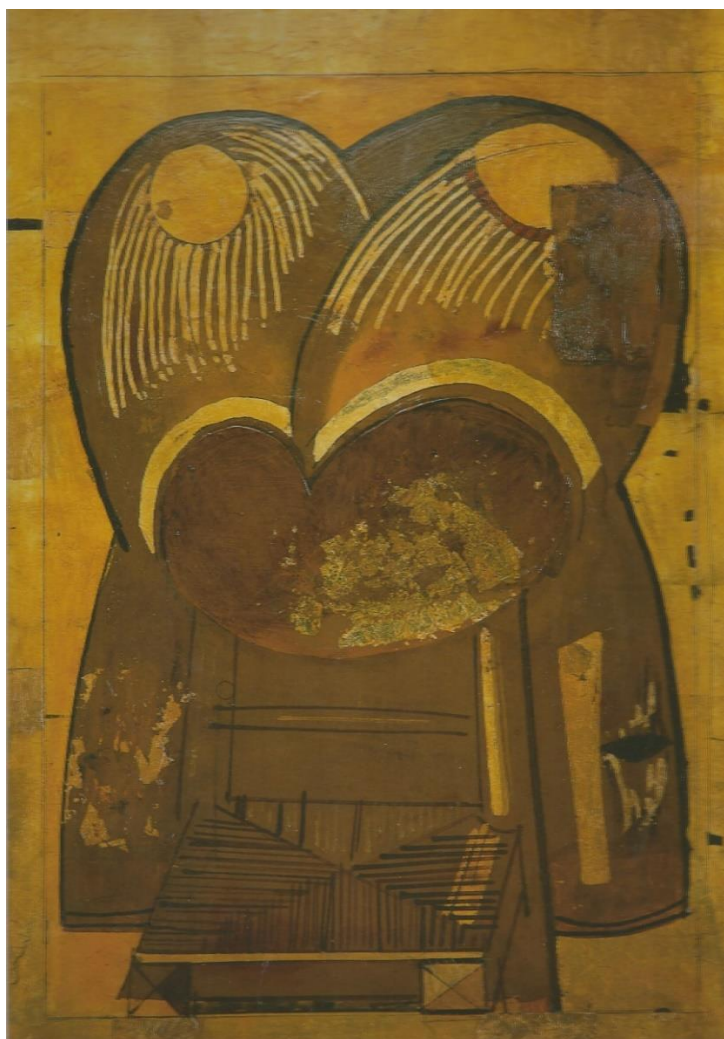
1.28. attēls. Klusā daba ar silķi, 1954, kartons, papīrs, eļļa, kolāža

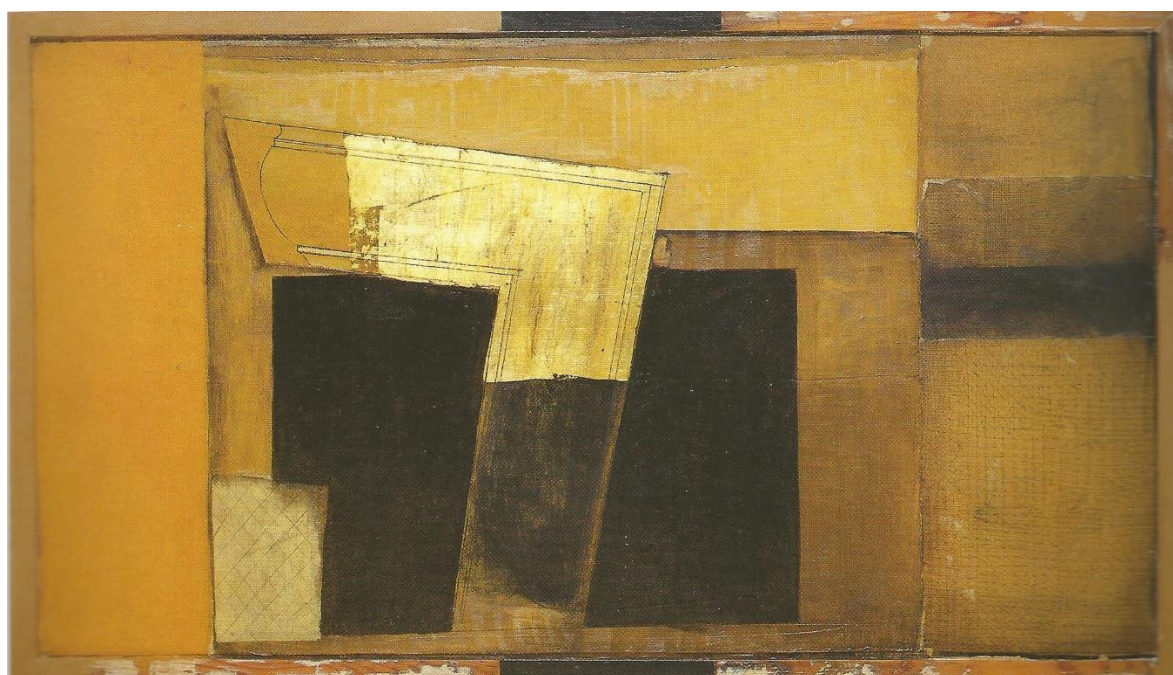
1.29.attēls. Vērša galva, 1981, koks, eļļa, zelts

1.30.attēls. Ainava (fragments), 1983, kartons, eļļa, tuša, zelts

1.31. attēls. Brunči, 1996, kartons, tempera, zelts, laka

1.32. attēls. Klusā daba ar zelta rāmi, koks, eļļa, zelts

Uzdevumu kopa tēmai “Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojums B. Bērziņa glezniecībā” mākslas skolas 5. klasē

N. p. k.	Nodarbības tēma un paredzētais laiks	Nodarbības mērķis	Nodarbībā veicamie uzdevumi	Materiāli un piederumi	Mācību metodes	Uzdevumu vērtēšanas kritēriji
1.	Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojums B. Bērziņa glezniecībā 1 nodarbība (40+40 min.)	Iepazīt B. Bērziņa glezniecību un veidot priekšstatu par māksliniekam raksturīgākajiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem	1. Iepazīstas ar prezentācijas materiālu par B. Bērziņa glezniecības periodiem un mākslinieka gleznu reprodukcijām. 2. Pēta B. Bērziņa tūbiņu perioda gleznu reprodukcijas, nosauc izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, izstrādā atbilstošu ainavas skici. 3. Pēta B. Bērziņa Borisa Brūnā perioda gleznu reprodukcijas, nosauc izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, izstrādā atbilstošu ainavas skici. 4. Pēta Sienu perioda gleznu reprodukcijas, nosauc izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, izstrādā atbilstošu ainavas skici.	3 A-6 formāta papīrs dažādās krāsās; zīmulis, flomasteri, krāsu zīmuļi, sēpija, sangīna, ogle	<u>Norādošās:</u> Stāstījums demonstrējums <u>Sokrātiskās:</u> Praktiskais darbs Jautājumi un atbildes.	Saskata, spēj pastāstīt un savās skicēs izmantot būtiskākos B. Bērziņa daiļrades dažādos periodos lietotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus.
2.	Stunda muzejā 1 nodarbība (40+40 min.)	Iepazīt B. Bērziņa oriģināldarbus	1. Sameklē muzeja ekspozīcijā B. Bērziņa darbus. 2. Savāc un apkopo informāciju darba lapās par muzeja ekspozīcijā pieejamajām B. Bērziņa gleznām un mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojumu tajās. 3. Salīdzina rezultātus un apkopo secinājumus par savākto materiālu.	Mobilie telefoni, darba lapas, zīmuļi.	<u>Sokrātiskās:</u> Jautājumi un atbildes Praktiskais darbs Sarunas	Prot atrast, atlasīt un apkopot vajadzīgo informāciju, pastāstīt, analizēt savu un citu savākto informāciju, izdarīt secinājumus.

3.	Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izpēte B. Bērziņa Tūbiņu periodā. Gleznas fragmenta kopija. 2 nodarbības	Iepazīt B. Bērziņa mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus Tūbiņu periodā un izstrādāt B. Bērziņa Tūbiņu perioda darba brīvu kopiju	1. Veic izmēģinājumu darbam ar eļļas krāsām. 2. Pēta B. Bērziņa Tūbiņu perioda gleznas fragmentu, un izstrādā skici ar svītrinājumu. 3. Veic pagleznojumu. 4. Izstrādā B. Bērziņa darba fragmenta brīvu kopiju.	A-6 formāta ainavas skice ar svītrinājumu, A-6 formāta kartons, eļļas krāsas, otas, paletes, audekls, palīglīdzekļi darbam ar eļļas krāsām	<u>Norādošās:</u> Demonstrējums <u>Sokrātiskās:</u> Jautājumi un atbildes Praktiskais darbs <u>Atklājumu:</u> Eksperiments Praktiskais darbs	Iepazīst darba specifiku ar eļļas krāsām. Prot proporcionāli pareizi palielināt darba fragmentu. Prot praktiski izstrādāt darbu atbilstoši mākslinieka lietotajiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem.
4.	Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izpēte Bērziņa Brūnā perioda darbos. Klusā daba „Mūzikas instrumenti” 3 nodarbības	Iepazīt Bērziņa Brūnā perioda māksliniecisko izteiksmes līdzekļu lietojuma īpatnības. Izstrādāt savu klusās dabas kompozīciju „Mūzikas instrumenti”, izmantojot brīvi izvēlētos uzstādījuma priekšmetus.	1. Veic paša izvēlēta Bērziņa Brūnā perioda darba mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojuma izpēti. 2. Izstrādā tonāli niansētu klusās dabas uzstādījuma skici, brīvi izvēloties izmantojamos priekšmetus un kompozīcijai atbilstošu formātu. 3. Piegriež idejai atbilstošu kartonu, piestiprina rāmi. 4. Izstrādā savu kompozīciju Bērziņa Brūnā periodam atbilstošā kolorītā eļļas glezniecības tehnikā.	A-6 formāta kartons, eļļas krāsas, otas, palete, skiču papīrs, kartons, rāmja līstes līme, papīra nazis, paliktnis kartona griešanai.	<u>Norādošās:</u> Demonstrējums <u>Sokrātiskās:</u> Jautājumi un atbildes Praktiskais darbs <u>Atklājumu:</u> Eksperiments Praktiskais darbs	Prot izvēlēties iecerei atbilstošu darba formātu un rāmi. Prot mērķtiecīgi izvēlēties un veidot kompozīciju no uzstādījuma priekšmetiem, kompozīcijā iekļaujot arī rāmi. Prot sajaukt dažādas brūnā nokrāsas atbilstoši kolorītam.

	<p>B. Bērziņa kontrastainā krāsu lietojuma un kolāžas elementu lietojuma izpēte. Radošs darbs „Vecās mūzikas un mākslas skolas sienas stāsts” 2 nodarbības</p>	<p>Iepazīt B. Bērziņa Sienu perioda darbus un darbus ar kolāžas elementu lietojumu. Izstrādāt savu radošu iztēles gleznojumu par tēmu mūzikas un mākslas skolas sienas stāsts „Vecās mūzikas un mākslas skolas sienas stāsts”.</p>	<p>1.Pēta Sienu perioda gleznu laukumu proporcijas, tekstūru un kolāžas elementu lietojumu. 2.Veic izmēģinājuma darbību atbilstoši izdarītajiem secinājumiem. 3.Aplūko gleznojamo virsmu un izstrādā skici radošajam iztēles darbam „Vecās mūzikas un mākslas skolas sienas stāsts.” 4.Realizē savu kompozīciju atbilstoši skicei eļļas glezniecības tehnikā.</p>	<p>A-6 formāta kartons, eļļas krāsas, otas, paleta, koka dēlis ar virsmu glezniecībai, skiču papīrs, kolāžas materiāli, līme.</p>	<p><u>Norādošās:</u> Demonstrējums <u>Sokrātiskās:</u> Jautājumi un atbildes Praktiskais darbs <u>Atklājumu:</u> Eksperiments Praktiskais darbs</p>	<p>Prot saplānot veicamo darbību secību. Prot izstrādāt radošu iztēles kompozīciju atbilstoši uzdevumam. Prot mērķtiecīgi izmantot mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus sava stāsta atklāšanai.</p>
--	--	--	---	---	---	---

Vērtēšanas sistēmas tabulas

Tēma	Uzdevumi	Vērtēšanas kritēriji	Punktu skaits																						
Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojums B. Bērziņa glezniecībā.	1. Iepazītas ar prezentācijas u.c uzskates materiālu. 2. Skicē ainavu aiz loga izmantojot svītrinājumu, atbilstoši B. Bērziņa Tūbiņu perioda skicēm. 3. Skicē to pašu ainavu tonāli niansēti. 4. Skicē to pašu ainavu tonāli kontrastaini.	Vērtējot, uzmanība tiek vērsta uz to, vai audzēknis mērķtiecīgi pēta un lieto katram periodam raksturīgos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus un spēj pastāstīt par savu pētniecības darbu un skicēm.	Ieskaitīts / neieskaitīts <ul style="list-style-type: none"> Ja audzēknis mērķtiecīgi pēta un lieto mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, spēj argumentēt savu izvēli – ieskaitīts. Ja audzēknis nepēta materiālu, nespēj izvēlēties, argumentēt izvēli – neieskaitīts. 																						
Stunda muzejā. B. Bērziņa oriģināldarbu izpēte.	1. Sameklē muzeja ekspozīcijā B. Bērziņa darbus. 2. Savāc un apkopo darba lapās informāciju par muzeja ekspozīcijā apskatāmajiem B. Bērziņa darbiem un mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem tajos. 3. Salīdzina rezultātus un apkopo secinājumus par savākto materiālu.	DL uzdevumi: 1. Atrast gleznas pēc dotajiem fragmentiem un informāciju par tām. 2. Atrast mākslinieka darbu un to radoši interpretēt. 3. Izteikt savas domas par vienu mākslinieka darbu. 4. Salīdzināt divus B. Bērziņa darbus, atrodot to kopīgās un atšķirīgās iezīmes.	Par katru pareizu atbildi 2 p., par daļēji pareizu 1 p. Kopā 2x3=6 p Līdz 10 punktiem par izcili radošu, oriģinālu ideju. Par katru savu domu adekvātu aprakstu 2 p., par daļēji – 1 p. Kopā 2x6=12 p. Par katru atbilstošu darbiem uzrakstīto kopīgo vai atšķirīgo iezīmi 2 p. Daļēji atbilstošu – 1 p. Kopā 2x6=12 p.																						
			<table border="1"> <thead> <tr> <th>nv</th> <th>1</th> <th>2</th> <th>3</th> <th>4</th> <th>5</th> <th>6</th> <th>7</th> <th>8</th> <th>9</th> <th>10</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>0-4</td> <td>4-5</td> <td>5-8</td> <td>8-13</td> <td>13-18</td> <td>18-23</td> <td>23-28</td> <td>28-31</td> <td>31-35</td> <td>35-38</td> <td>38-40</td> </tr> </tbody> </table>	nv	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0-4	4-5	5-8	8-13	13-18	18-23	23-28	28-31	31-35	35-38	38-40
nv	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10															
0-4	4-5	5-8	8-13	13-18	18-23	23-28	28-31	31-35	35-38	38-40															
Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izpēte B. Bērziņa Tūbiņu periodā. Gleznas	1. Veic paša izmēģinājuma darbību darbam ar eļļas krāsām. 2. Pēta B. Bērziņa Tūbiņu perioda gleznas fragmentu, un iztrādā skici ar svītrinājumu. 3. Veic pagleznojumu.	Eksperimentālās darbības mērķtiecība. Prasme proporcionāli palielināt darba fragmentu.	Patstāvīga un mērķtiecīga – 2 p. Ar skolotāja līdzdalību veikta – 1 p. Tikai skolotāja vadībā – 0 p. Proporcijas pilnīgi atbilstošas – 1 p. Daļēji atbilstošas – 0,5 p. Neatbilst – 0 p.																						

<p>fragmenta kopija</p>	<p>4. Izstrādā B. Bērziņa darba fragmenta brīvu kopiju.</p>	<p>Fragmenta kopijas atbilstība oriģinālam.</p> <p>Tūbiņu periodam atbilstošu mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izmantojums.</p> <p>Tehnikas lietojums</p>	<p>Tuvu oriģinālam veikt darbs – 2 p. Daļēji atbilst oriģinālam – 1 p. Neatbilst oriģinālam – 0 p.</p> <p>Lieto līnijas virzienu, garumu, krāsu - 3 p. Vienu no izt. līdzekļiem lieto vāji/ nelieto – 2 p. Divus izt. līdzekļus lieto vāji/nelieto – 1 p. Nav lietojis nevienu no izt.līdzekļiem – 0 p.</p> <p>Kvalitatīvs tehnikas lietojums – 2 p. Daļēji kvalitatīvs lietojums 1 p. Nekvalitatīvs tehniskais izpildījums – 0 p.</p>
<p>Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu iztpēte Bērziņa Brūnā perioda darbos. Klusā daba „Mūzikas instrumenti”</p>	<p>1.Veic paša izvēlēta Bērziņa Brūnā perioda darba mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojuma izpēti. 2.Izstrādā tonāli niansētu klusās dabas uzstādījuma skici, brīvi izvēloties izmantojamus priekšmetus un kompozīcijai atbilstošu formātu. 3. Piegriež idejai atbilstošu kartonu, piestiprina rāmi. 4. Izstrādā savu kompozīciju Bērziņa Brūnā periodam atbilstošā kolorītā eļļas glezniecības tehnikā.</p>	<p>Izvēlētajam priekšmetam/iem atbilstoša formāta izvēle un kompozīcija. Rāmja iekļaušana kopējā kompozīcijā.</p> <p>Kolorīta atbilstība izvēlētajam darbam.</p> <p>Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietošana atbilstoši izvēlētajam mākslinieka darbam.</p> <p>Tehnikas lietošana.</p>	<p>Veiksmīga kompozīcija - 1 p. Daļēji veiksmīga – 0,5 p. Neveiksmīga – 0 p.</p> <p>Iekļaujas kompozīcijā – 1 p. Daļēji iekļaujas kompozīcijā – 0,5 p. Ir atsevišķa darba daļa – 0 p.</p> <p>Periodam atbilstošs kolorīts – 2 p. Daļēji periodam atbilstošs kolorīts – 1 p. Periodam neatbilstošs kolorīts – 0 p.</p> <p>Gluds, niansēts, vienmērīgs krāsu klājums, maigas krāsu pārejas, līnijas izmantošana 3 p. Nav panākts viens no iepriekšminētajiem – 2 p. Nav panākti divi no iepriekšminētajiem – 1 p. Nav panākts neviens no iepriekšminētajiem – 0 p.</p> <p>Lieto ar izpratni, kvalitatīvi – 3 p. Lieto ar izpratni, vidēja kvalitāte – 2 p. Trūkst izpratnes, vidēja kvalitāte – 1 p. Nav izpratnes par tehnikas lietojumu – 0 p.</p>

<p>B. Bērziņa kontrastainā krāsu lietojuma un kolāžas elementu lietojuma izpēte. Radošs darbs „Vecās mūzikas un mākslas skolas sienas stāsts”</p>	<p>1. Pēta Sienu perioda gleznu laukumu proporcijas, tekstūru un kolāžas elementu lietojumu B. Bērziņa darbos. 2. Veic izmēģinājuma darbību atbilstoši izdarītajiem secinājumiem. 3. Aplūko gleznojamo virsmu un izstrādā skici radošam iztēles darbam „Vecās mūzikas un mākslas skolas sienas stāsts.” 4. Realizē savu kompozīciju atbilstoši skicei eļļas glezniecības tehnikā.</p>	<p>Idejas atbilstība tēmai, oriģinalitāte un stāsts.</p> <p>Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu atbilstošs, mērķtiecīgs lietojums.</p> <p>Tehnikas lietojums.</p>	<p>Oriģināls stāsts, atbilstoši kolāžas materiāli, tekstuālā informācija – 3 p. Nav realizēts viens no aspektiem – 2 p. Nav realizēti divi aspekti – 1 p. Nav realizēts neviens no aspektiem – 0 p.</p> <p>Kolāžas un tekstūras materiālu atbilstošs lietojums – 1 p. Kontrastējošas krāsas un to proporcijas – 1 p. Senuma efekta panākšana ar slāņiem 1 p. Darba procesa redzamība gatavā darbā – 1 p. Lieto ar izpratni, kvalitatīvi – 3 p. Lieto ar izpratni, vidēja kvalitāte – 2 p. Trūkst izpratnes, vidēja kvalitāte – 1 p. Nav izpratnes par tehnikas lietojumu – 0 p.</p>
---	--	---	---

**Audzēkņu darbu vērtējumi. 2. tēma. Stunda muzejā. B. Bērziņa darbu oriģinālu
iepazīšana.**

1.uzdevums – par katru pareizu atbildi 2 punkti, daļēji pareizu – 1 punkts, (2 x 3 = 6 punkti)

2.uzdevums – par radošu B. Bērziņa darba „Mākslinieks un modelis” papildinājumu un turpinājumu līdz 10 punkti

3.uzdevums – par katru ierakstu līdz 2 punkti (2 x 6 = 12 punkti)

4.uzdevums – par katru pareizi nosauktu kopīgo un atšķirīgo pazīmi 2 punkti, par daļēji pareizu 1 punkts (2 x 6 = 12 punkti)

Kopā 40 punkti atbilst 10 ballēm

Vērtējums:	nv	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Punkti:	0,00- 0,39	0,40- 4,39	4,40- 8,39	8,40- 13,19	13,20- 18,39	18,40- 23,19	23,20- 27,99	28,00- 31,19	31,20- 34,79	34,80- 37,99	38,00- 40

N.p.k.	Vārds	1. 0 – 6 p.	2. 0 – 10 p.	3. 0 – 12 p.	4. 0 – 12 p.	Punkti 40	Balles 10
1.	Dārta	6	10	12	8	36	9
2.	Melānija	6	10	11	8	35	9
3.	Elza	4,5	9	11	8	32,5	8
4.	Ieva	6	10	10	10	36	9
5.	Madara	4,5	9	11	9	33,5	8
6.	Klinta	4	9	10	9	32	8

Darba lapas LNMM apmeklējumam par tēmu “B. Bērziņa oriģināldarbu iepazīšana”

1. Kurām gleznām pieder šie fragmenti?

2. Atrod mākslinieka darbu, papildini to atbilstoši oriģinālam un turpini brīvajā laukumā!

3.1. attēls. Darba lapa muzeja apmeklējumam. 1. lpp paraugs

Atrrod izstādes ekspozīcijā B. Bērziņa darbu “Melnā”. Turpini teikums un pamato savu viedokli!

Šajā darbā es redzu

Vērojot darbu, man nav skaidrs _____

Šajā darbā man patīk _____

Šajā darbā man ne visai patīk _____

Kādus materiālus un tehnikas, tavuprāt, mākslinieks ir izmantojis? _____

Kā tu aprakstītu šo darbu draugam? _____

Salīdzini B. Bērziņa darbus “Cūku bēres” un “Pirtī”. Atrodi tājās kopīgo un atšķirīgo (tematika, mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojums u.c.)

Kopīgais	Atšķirīgais

3.2. attēls. Darba lapa muzeja apmeklējumam. 2. lpp. paraugs

**Audzēkņu darbu vērtējumi. 3. tēma. Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izpēte B.
Bērziņa tūbiņu periodā. Gleznas fragmenta kopija.**

- Prasme veikt mērķtiecīgas pētnieciskas darbības. **2 p.**
- Prasme proporcionāli palielināt darba fragmentu. **1 p.**
- Prasme izmantot B. Bērziņa Tūbiņu perioda darbos izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus – pagleznojums, tīra krāsa tieši no tubiņas, krāsas uzlikšanas virziens un triepienu garms. **3 p.**
- Prasme panākt līdzību ar mākslinieka darbu. **2 p.**
- Tehnikas lietojums. **2 p.**

N.p.k.	Vārds	1. 0-2 p.	2. 0-1 p.	3. 0-3 p.	4. 0-2 p.	5. 0-2 p.	Punkti 10 p.	Balles 10
1.	Dārta	2	0,5	2,5	1	2	8	8
2.	Melānija	2	1	3	2	2	10	10
3.	Elza	2	0,5	2,5	1	2	8	8
4.	Ieva	2	1	3	2	2	10	10
5.	Madara	2	1	3	2	2	10	10
6.	Klinta	1	0,5	2	1	2	8,5	9

**Audzēkņu darbu vērtējumi. 4. tēma. Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izpēte
Bērziņa Brūnā perioda darbos. Klusā daba „Mūzikas instrumenti”.**

- Izvēlētajam priekšmetam/iem atbilstoša formāta izvēle un kompozīcija. **1 p.**
- Rāmja iekļaušana kopējā kompozīcijā. **1 p.**
- Kolorīta atbilstība Bērziņa Brūnā perioda darbiem. **2 p.**
- Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietošana atbilstoši izvēlētajam mākslinieka darbam. **3 p.**
- Tehnikas lietošana. **3 p.**

N.p.k.	Vārds	1. 0-1p.	2. 0-1p.	3. 0-2p.	4. 0-3p.	5. 0-3p.	Punkti 10 p.	Balles 10
1.	Dārta	0,5	0,5	2	3	3	9	9
2.	Melānija	1	1	2	2	3	9	9
3.	Elza	1	1	2	3	3	10	10
4.	Ieva	1	1	2	3	3	10	10
5.	Madara	1	1	2	3	3	10	10
6.	Klinta	0,5	0,5	2	3	3	9	9

Audzēkņu darbu vērtējumi. 5. tēma. B. Bērziņa kontrastainā krāsu lietojuma un kolāžas elementu lietojuma izpēte. Radošs darbs „Vecās mūzikas skolas sienas stāsts”.

- Idejas atbilstība tēmai un oriģinalitāte, stāsts. **3 p.**
- Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu atbilstošs mērķtiecīgs lietojums. **4 p.**
- Tehnikas lietojums. **3 p.**

N.p.k.	Vārds	1. 0-3 p.	2. 0-4 p.	3. 0-3 p.	Punkti 10 p.	Balles 10
1.	Dārta	3	3	3	9	9
2.	Melānija	3	3	3	9	9
3.	Elza	3	4	3	10	10
4.	Ieva	3	3	3	9	9
5.	Madara	3	4	2	9	9
6.	Klinta	3	4	2	9	9

4. pielikums

4.1. Audzēkņu darbi. 1. tēma “Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojums B. Bērziņa glezniecībā”.

Audzēkņu skices B. Bērziņa Tūbiņu periods

Audzēkņu skices Bērziņa Brūnais periods

Audzēkņu skices kontrastainais krāsu lietojums un tekstūra

4.2. Audzēkņu darba piemērs 2. tēmā Stunda muzejā. B. Bērziņa oriģināldarbu izpēte

Darba

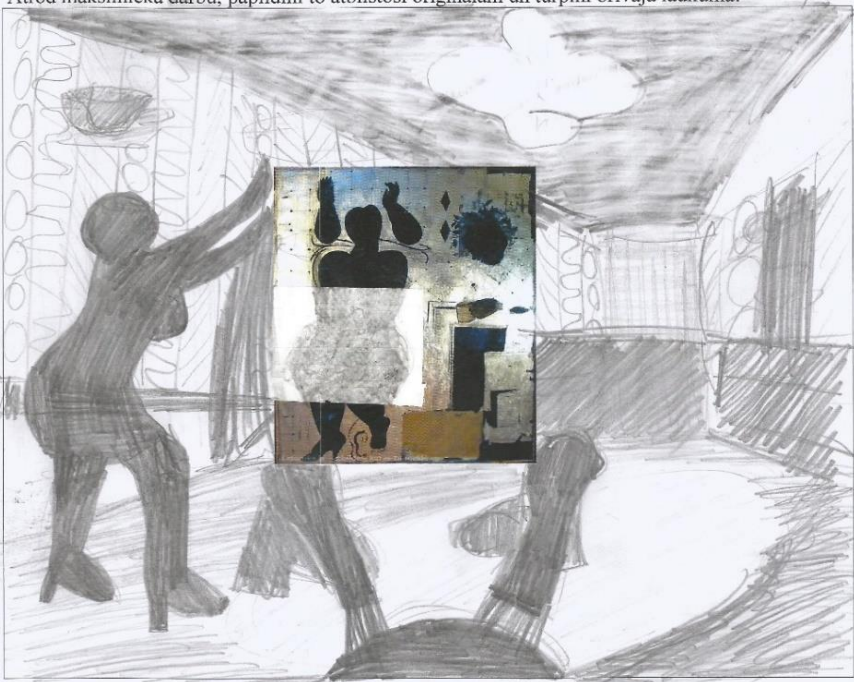
Darba lapas LNMM apmeklējumam par tēmu "B. Bērziņa oriģināldarbu iepazīšana"

36p. = 9

Kurām gleznām pieder šie fragmenti?

		
2p.	2p.	2p.
Cūka bērns Koks, eļļa, tempera 51 x 90 cm 1980	Dīvāti, kartons, eļļa 140 x 190 cm	Mākslinieks un modelis. kartons, eļļa, tempera, 140 x 108 cm 1989

Atrrod mākslinieka darbu, papildini to atbilstoši oriģinālam un turpini brīvajā laukumā! 10p

Dārta 1. lpp.

Atrod izstādes ekspozīcijā B. Bērziņa darbu "Melnā". Turpini teikums! 12p.

Šajā darbā es redzu neviendabīgās melnas virsmas,
dalījuma vietas, virsma kars un audums.

Vērojot darbu, man nav skaidrs kādēļ viss ir melns, bet
neviendabīgās virsmas, ieinteresē.

Šajā darbā man patik neviendabīgās virsmas kā arī
melnā krāsa

Šajā darbā man ne visai patik Brūnās krāsas pamatne. Un
ka dažās vietās ir balti nokrāsni.

Kādus materiālus un tehnikas, tavuprāt, mākslinieks ir izmantojis? Tempera, laka
teļķarika = tempera. Lakojis, grebis, līmējis.

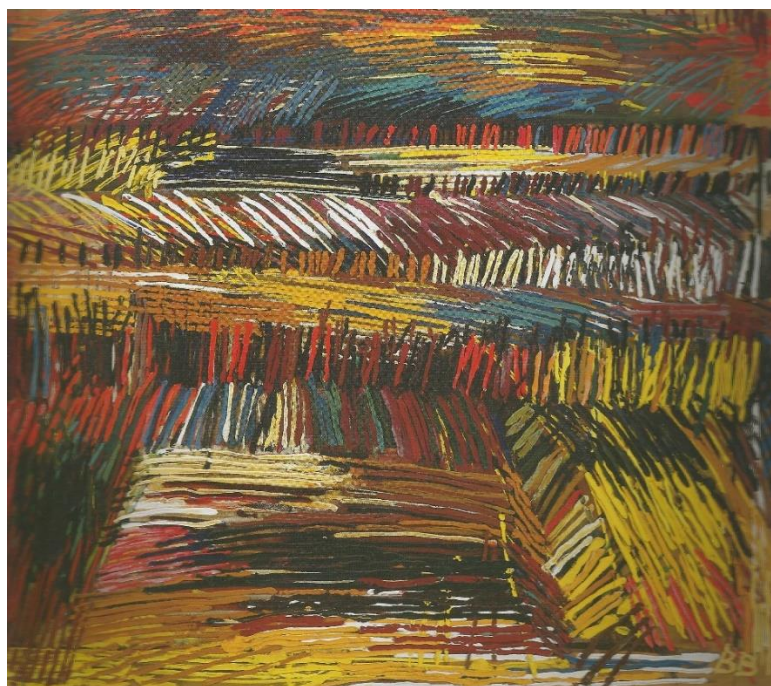
Kā tu aprakstītu šo darbu draugam? Melns, bet virsma nav līdzena.
forma kā loģam. Izmantoti dažādi
paņēmieni.

Salīdzini B. Bērziņa darbus "Cūku bēres" un "Pirtī". Atrodi tajās kopīgo un atšķirīgo (tematika, mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojums u.c.)

Kopīgais	Atšķirīgais
<u>Dāmyje nokrāsoti,</u> <u>brūnie toni (silti)</u>	<u>Krāsas, svēts,</u>

Dārta 2. lpp.

4.3. Audzēkņu darbi. 3. tēma. Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izpēte B. Bērziņa Tūbiņu periodā. Gleznas fragmenta kopija.

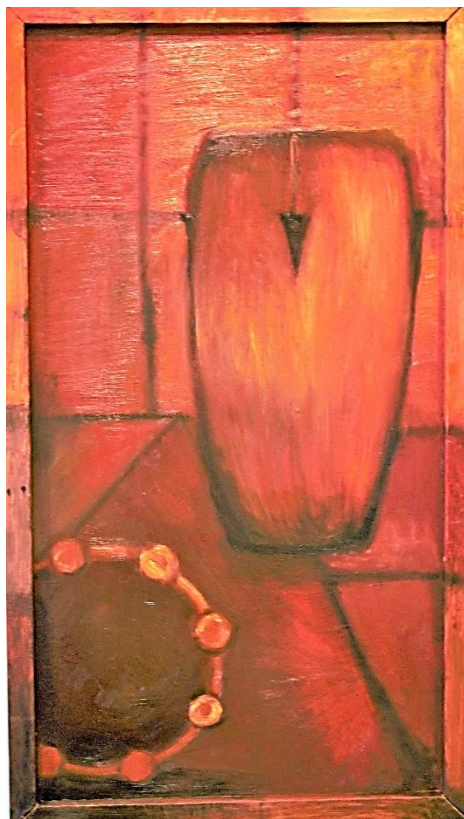

B. Bērziņš "Pēc lietus"

**Darba kopija Elza, Dārta, Klinta
Madara, Ieva, Melānija**

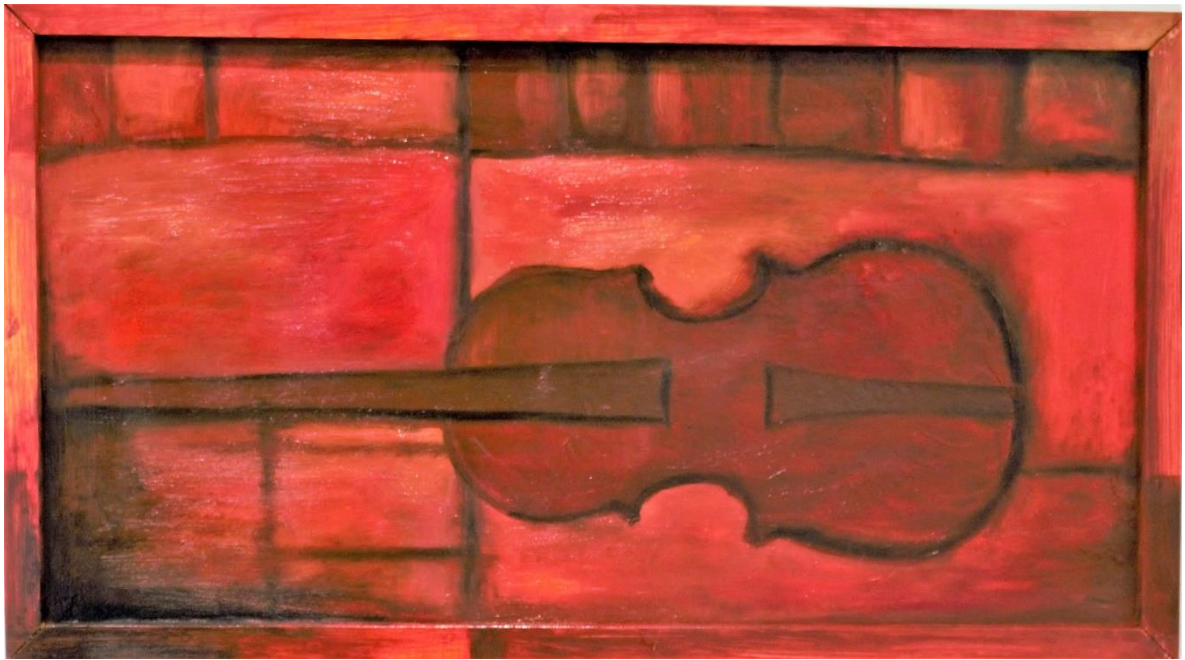
4.4. Audzēkņu darbi. 4. tēma. Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izpēte Bērziņa Brūnā perioda darbos. Klusā daba “Mūzikas instrumenti”.

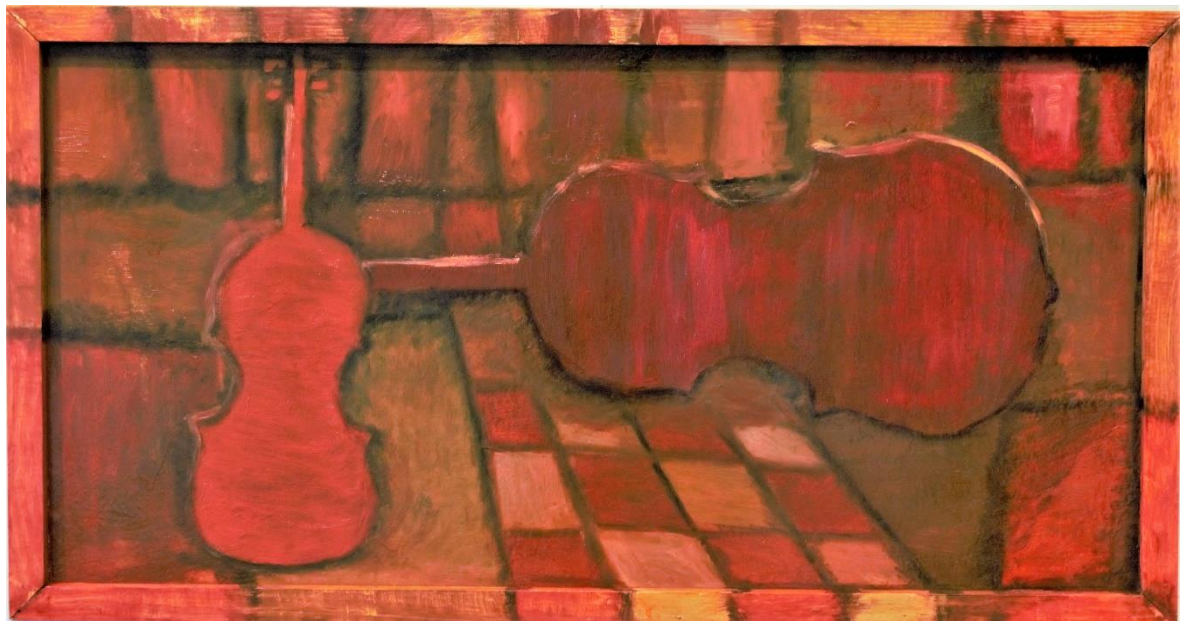
Madara

Melānija

Klinta

Elza

Dārta

Ieva

4.5. Audzēkņu darbi. 5. tēma. B. Bērziņa kontrastainā krāsu lietojuma un kolāžas elementu lietojuma izpētē. Radošs darbs “Vecās mūzikas un mākslas skolas sienas stāsts”.

Dārta

Ieva

Melānija

Madara

Klinta

Elza

Diplomdarbs „Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi B. Bērziņa glezniecībā un to iepazīšana nodarbībās mākslas skolas 5. klasē” izstrādāts LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Larisa Zariņa

(paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Mg. art., Ingrīda Irbe _____ .201__.

(paraksts)

Recenzents: _____

(zinātniskais grāds, akadēmiskais nosaukums, vārds, uzvārds)

Darbs iesniegts Skolotāju izglītības nodaļā _____

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Agnese Šteinberga _____

(paraksts)

Darbs aizstāvēts Valsts pārbaudījuma komisijas sēdē

____.____.201__ protokola Nr. _____, vērtējums: _____

Komisijas sekretārs: _____

(vārds, uzvārds, paraksts)